
T. Sharp D.D.
of Durham.
Deacon of

PETER
SEABY
B

*A. Blooteling Excudit Cum Privilegio
Ordinum Hollandiæ et West-Frisiæ.*

Sanctissimo Domino

ALEXANDRO VII

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO.

Quum Sanctitas Tua dignata ſit pacem favoremque impertire his proximis diebus meis ſub auſpiciis feliciſſimæ Tuæ ſtellæ, venio ſupplex, ut fungar canone ac tributo otii mei, offerens Tibi in hoc libro imagines antiquarum Gemmarum depictas, in quibus excellit quidem ipſa materia, & multo tamen magis ars ac præſtantia earum. Ad hoc nego-

tium me adjunxi, quoniam, ex quo Sanctitas Tua curam antiquitatis mihi commisit, placuit etiam illi aliquoties approbare diligentiam in ea meam. Quin & studiosius persuasit mihi eruditum ipsarum Gemmarum argumentum, non illud diffidens ab doctrina illa, in qua ab primis annis Tu Te involvisti simul cum aliis institutionibus & disciplinis; ita ut hodie nova virtute quadam quasi in factum redigas claras præteriti temporis memorias, & exemplum præbeas heroicæ ac divinæ pietatis. Cui rei fidem faciunt tum ipsæ antiquitates, quas Tua Sanctitas suscepit instaurandas jam ab principio pontificatus Tui, tum pium ejus studium erga Ecclesias & Basilicas, tum etiam munificentia per universam Urbem: ita ut Roma impugnata gravissimis malis agnoscat incolumitatem suam in Tua Providentia, & pariter exsurgat formosior, etiam ipsis ruderibus cum ea

lætantibus, quaſi jam jam ponendis ſuper ſua fundamenta & diuturnis victuris, quum ab injuriis & annis fuerint reparata. Idcirco tanquam Principi Antiquitatum Conſervatori, conſecro Sanctitati Tuæ has imagines, & ſimul ſupplico, ut dignetur reſpicere in variis earum ſymbolis expreſſam profundæ devotionis meæ conſuetudinem erga Sanctiſſimam Perſonam Tuam & Excellentiſſimam Domum ac Nepotes, ad quorum virtutem reſpiciunt publicæ ſpes & excitantur communia vota. Et hîc proſtratus in terram adoro pedes Sanctitatis Tuæ, Deum precans, ut in bonum Chriſtiani nominis Te ſoſpitet ac cuſtodiat,

Sanctitatis Tuæ

Humillimus ac Devotiſſimus ſervus

LEONARDUS AUGUSTINUS.

AMICE LECTOR,

Nondum abierunt multi anni, intra quos apparavi tibi Siciliam Parutæ ab prima editione locupletatam notabili nomismatum augmento: tunc etiam me tibi obstringens spondensque apparatum alium illustris alterius memoriæ, nunc adsum, ut satis ample promissum illud meum præstem, proferendo imagines antiquarum Gemmarum. Sunt sculpturæ & varii lapides, in quibus altero tanto splendent vestigia antiquitatis, quam sunt ipsæ figuræ illis insculptæ cum admirabili industria. Quippe vivens Romæ usque ab Pontificatu Urbani VIII, quando Gloriosissimus ille & Sapientissimus Pontifex suo exemplo revocabat seculum nostrum ad disciplinas veteres, honoratus fui servitio Eminentissimi & Reverendissimi Principis Cardinalis Francisci Barberini, dignissimi eo Nepotis meique perpetui Benefactoris & Patroni; qui etiam præterea ad duplicandam benignitatem suam, dignatus fuit referre me in familiam ejusdem Pontificis. Ex quo tempore industriam omnem impendi, ut ex ruderibus eriperem statuas, & inscriptiones, & nomismata, & locum illis præberem in celebri palatio & bibliotheca Barberina. Neque hæc tantum mea cura fuit adunare marmora, metalla & eruditas sculpturas, sed & multiplicem copiam ectyporum & variorum lapidum, quæ omnia in pinacotheca ejusdem bibliothecæ sunt satis rara monumenta. Gemmis illis, quas Græci & Romani & melius moratæ gentes gestabant in annulis & ornamentis suis, non modo se instruebant Nobiles & alii insignioris famæ viri, sed etiam Reges & maximi Imperatores, ut fecerunt Alexander, Ptolemæus, Mithrida-

thridates & Pyrrhus & Polycrates ille Samius, de quo tantum est fabularum, & Cæsar & Pompejus & Augustus & tot alii veteres simul & hodierni principes, qui eos gestabant usque in admirationem. Hinc est, ut nostro tempore sint illæ æstimatissimæ tum consensu omnium eruditorum, tum laudibus quas iis concesserunt pictores ac sculptores; quippe quum Raphael Urbinas, Iulius Romanus, Michael Angelus Buonarotus et Polydorus in tam exiguis exemplis repererint argumenta maxima artis suæ. Ob quam causam quum semper fuerim cupidissimus hujus sortis gemmarum, & possideam multas raras satis & excellentes, constitui participes facere amatores eruditionis et hujus conceptus, positus in otio valde huc opportuno, et aliquam partem satisfacere muneri meo Antiquarii, qui titulus cum altero Probatoris antiquitatum Romæ et in Latio mihi supervenit ab summa Clementia Optimi et Sanctissimi Pontificis ALEXANDRI VII, eo in tempore, quo benignissimus aspectus stellæ ejus respicit Christianam rempublicam, seque vertit prolixe ad virtutem et bonas artes. Ad cujus operæ effectum fieri non debet, quin à me memoretur auctoritas Andreæ Sacchii inter hodiernos pictores meriti laudes antiquorum, qui quum esset mihi amicissimus, me adduxit ad hoc suscipiendum, ita ut auxilium suum conferret simul ad picturam et sculpturam. Ego tamen huc usque exsequi illud distuli, quum difficile mihi esse comperirem invenire accuratum deformatorem, qualis fuit, in quem postea incidi Joannem Baptistam Galestruzzium, Pictorem Florentinum, qui per labores et progressus, quos habet in rebus antiquis, simul ad formam ex ipsis monumentis extrahendam, simul ad sculpturam omnia contulit, omnemque difficultatem vicit in augendis figuris ex habitu tam exiguo, ut vix visui pateat, servatis

et pro-

et proportionibus inter ipsas et gratia opificii vetusti. Itaque licet fortaßis doctiores captabunt occasionem speculandi et cogitandi de his ipsis figuris et damnare tenues meas vires; nihilominus nolui omittere, ut non adnotarem aliquas meas breves expositiones, quas communicavi cum Joanne Petro Bellorio, à quo multas accepi eruditas observationes et notas: ita ut, Amice Lector, si liber hic respectu mei in nullo futurus sit pretio, tamen te precer saltem recipere illum pignus mei amoris adversus nobilia ingenia occupata in studiis pulcherrimarum artium; certus fore, ut hæ ipsæ gemmæ in tua eruditione illuminantes antiquitatem, fiant sigilla temporis et ectypa memoriæ; in qua me retine et vive felix.

SPE-

LEONARDO AGOSTINI SENESE D'ANNI 63

SPECTATORI

ET

LECTORI

JACOBUS GRONOVIUS

S. P.

Quum adeo ſancta, innoxia, etiam immo amœna mihi ac venerabilis nuper exorta fuerit cauſa & materia conciliandæ notitiæ, teneri nequeo, quin ejus teſtem te ac conſcium faciam; maxime quum relatio iſta ſimul te ſit edoctura editionis hujus occaſionem & incrementa. Nuper enim factum eſt, ut Abrahamus Blotelingius in cœlatoriæ peritia præcellens & ob eximiam artis ejus dexteritatem celebratiſſimæ jam famæ, non antea mihi viſus, expoſuerit animi ſui mentem ad beandum noſtrum orbem, dicam? an inſtaurandum ſeculum quæſitiſſimo hoc vel manus ſuæ ſpecimine vel lætiſſimo melioris antiquitatis ſpicilegio vel etiam opportuniſſimo ad cognoſcendos firmius & auctores & ipſos veterum ſenſus emolumento. Quocunque enim vel oculo adſpicias vel animo conſideres,

dubites profecto, quid ex his tribus potissimum in eo mireris & qua salutatione prosequaris. Nobis autem quum causa & res studiorum cordi praecipue sit, summæ voluptati fuit in his tantum non spirantem cernere vetustatis quendam genium, imo ipsam animam. Etsi enim passim animadvertamus cum pictorum cœlatorumque manibus ac penicillis certantes exactissimos elegantium ingeniorum calamos, & quidem ita, ut palmæ sint proximi; fateri tamen debemus parum abesse, quin mortuæ sint plurimæ narrationes, nisi hoc beneficio harum sculpturarum infundatur iis nova quædam quasi vita & prorsus οὐσία, quam his metallis comprehensam posteritati reliquerunt doctissimi artifices. Quod ne de singulis loquar; quantum est, ut illas chimærarum, amuletorum larvarumque portentosas omnino structuras haurire possimus perfectissime jucundissimeque ex unius oculi injectu? quarum licet singulas minutias exsequatur consummatissimus quoque stylus, nunquam tamen desinet esse intellectui cœca & obscura illa tot variarum rerum nescio unde non θαυμασίως sumptarum compages & tot tam discordium commentorum compositio. Sed negotia hæc præterquam quod commendationi suæ satis ipsa valida, & sponte causam suam orantia, magnamque ut mihi, sic cuicunque liberalius adspicienti infundentia & semper infusura æstimationem, suum ab Leonardi nostri sermone nanciscentur pretium, non minus quam ab multis nuper doctissimis viris numismata acceperunt. Propterea audito nostri Blotelingii consilio an dubitare potui, quin statim fronte in voluptatem effusa propositum hoc ut profuturum publi-

co

co & omnem in partem favorabile revererer, simulque si quid vellet operam sedulitatemque meam omnem absque ulla cunctationis sorde illico sponderem? Licet enim volumen illud in mundo esset, neque ego quidquam delecter vel ullum pretium ponam istis repetitis editionibus, præsertim quæ in his locis vigent, alienæ curæ & observationis, unde tam grandes nunc libri excuduntur; tamen alia hîc sequenda mihi videbantur, quum non tantum paucos hic thesaurus haberet possessores, sed etiam paucissimis vel innotuerit. Quapropter quum ego hoc animi motu uterer, neque ullo genere gravis essem; & ille jamdiu hanc spem coxisset, non potuit exspectatio vel minima hanc operam morari. Ex illo igitur tempore, quantum fieri ab provido curatore potuit, & ipsius novi amici & hujus editionis commodum focillavi; quod & initio congressus nostri & semper post inde in duobus potissimum decrevi consistere. Primum fuit, ut archetypa sine ullo vel minimæ aberrationis crimine ac nævo purissime referrentur. Quoties enim mihi contigit, ut quum his annis nostris tot oblati sint libri ad illustrandam illam antiquitatis partem, quæ in nummis continetur, doluerim adeo negligenter & futiliter deformatas exhiberi eorum imagines? quo sane fit, ut nec usui ulli serviant, & sine fide esse debeant, & sic cum nullo utentis commodo pretia librorum extendantur. Secundum erat, ut explanatio his cœlaturis adnexa ex sermone Transalpino in linguam pluribus usurpatam & occidentali Europæ familiariorem transferretur. Quorum quidem priori officio respondisse me omnibus modis spero agnituros, quibuscun-

que vel libuerit vel tantum contigerit otii, ut comparationem istam instituere velint; aliquoties universa animi oculorumque intentione summa non modo in ipsa figurarum argumenta, sed in quaslibet etiam minimas parergorum partes conjecta, ut quantum poterat, omnia ad amussim convenirent. Et convenient, opinor, universa, nisi quod fateri hìc cogar in unius defectu me hæsisse, quum subveniri illi non esset meum. Scribit enim Leonardus ad I, 134. *La picciola statuetta sù la colonna col membro virile eretto*, quod posterius in hac editione prorsus non reperies, non id quidem vitio nostro, sed quoniam non est in Italica. In altero sive potius videri possim conatus fuisse idem, seu adsequutus plane fuerim, equidem vix dixero. Id tantum egi, ut in tot tantisque de interpretandi modo sententiis me ipse consulerem, nec excidere quidquam paterer, quod tueri nequirem, caste observata sententia non tantum auctoris, sed etiam manu, nec vel vocibus mutatis, ubicunque ullo modo fieri potuit. Evenit enim in progressu laboris hujus, ut alicubi libertatem mihi aliquam arrogandam esse censuerim, licet gnarus id præceps esse in alieno opere; sed ut qui maxime vanorum lapsuumque impatiens nihil putavi interesse in emendandis illis quæ emendari deberent, meum an alterius scriptum esset. Emendanda autem occurrebant alia, quæ typis adscribi poterant; alia, quæ ab festinatione auctoris ortum ducere videbantur; alia humanitati ejusdem imputanda. Et ne videar nimius esse, libet nunc aliqua conscientiæ tuæ proponere. Ab typographis venisse credebam parte I num. 45 G. Pompeo Magno.

num.

num. 122 *di Venere & Anne.* num. 146 *Sallanione.* num. 192 *Papilio.* part. II num. 10 *Therapene.* num. 13 *Dionysius.* Iisdem attribuo vitiosas quæ multæ hîc occurrunt, & unicuique conferenti primam editionem patebunt, citationes poeticorum scriptorum. An potius eas festinationi auctoris tribuendas putabis? Certe huic imputavi, quod parte I num. 33 *narra Episaro appresso Athenæo.* num. 77 *come scrive Polisseno*, ubi eum sic voluisse, ut reposuimus, constare potest ex dissertatione libro secundo præfixa & part. II num. 41; in dissertatione de gemmis *Helleno, Flaminio*; quod in eadem dissertatione citet prælium Timoleontis *in Calabria contro Icete al fiume Damiria*; quod ibidem scribat *Propertio parlando di Delia*, quum intelligat Tibullum; quod parte II num. 11 *Critia e Trifone.* Hæc ergo securus culpæ putavi licite omnia corrigi a me posse. Et similiter corrigi a me potuisse jam adverto, quod in dissertatione scribit interpretem Thucydidis testari *che il segno delli Re di Persia, secondo il parere di alcuni, haveva l'imagine di Serse, & secondo altri, quella di Ciro, o'l suo Cavallo, al cui annitrito egli si acquistò il Regno*, omittens appellationem Darii, quum auctoris illius scholiastes clare, ἡ σφραγὶς τοῦ Περσῶν βασιλέως εἶχε κατὰ μέν τινας τὴν βασιλέως εἰκόνα· κατὰ δέ τινας τὴν Κύρου τοῦ πρώτου βασιλέως αὐτῶν. κατὰ δέ τινας, τὸν Δαρείου ἵππον, δι᾽ ὃν χρεμετίσαντα ἐβασίλευσεν. Magis hæsi in illis, quæ tertium genus feci. Scribit parte I num. 8. *Scrive Luciano nel Simposio, che li pittori fingevano Hercole Folense.* An apud Italos Hercules sortitus sit tale cognomen, equidem nescio; Latinos non habere scio; immo nec intelligi

 posse,

posse, si talis in horum sermone produceretur Hercules, non magis quam si quis prodiret Molorchensis. Scribit num. 50 *Agrippa havendo ottenuto quella famosa vittoria navale, nel promontorio d'Attio, contro M. Antonio, fu honorato dal medesimo Augusto, con la corona rostrata.* Quæ licet vera sint; tamen causa non fuit, cur ejus victoriæ id donum allegaret potius quam anterioris contra Sextum Pompejum ad Mylas, quo id contigisse & Servius & alii testantur. Scribit num. 92 de Baccha. *In quella bella testa intagliata in plasma:* at in ipsius figuræ loco significat esse *in corniola.* Scribit II, 27. *Aristomaco philosophando sopra la natura dell' Api, spese tutta la sua vita in osservare li costumi & le stupende operationi di esse, per lo spatio di sessanta due anni:* & tamen ex Plinio statim post citat ipse *duodesexaginta* sine ulla dubitatione. Gravioris momenti est, quod num. 65 scribit *un Vitellio di metallo col rovescio della Censoria, che sino a questo giorno và trà le medaglie piu rare.* Multum profecto sudabit, qui Censoriam illam inquirere volet ab auctore propositam non secus ac Augustam aliquam, in loco præsertim, ubi loquitur de Septimio & Julia. Sed nulla talis est ista Censoria. Itaque judicavi ab eo innui nummum Auli Imperatoris, in cujus averso latere est L. VITELL. CENSOR II, ut eum producit Occo; L. VITEL. CENSOR II, ut exhibetur in Croyanis & ab Spanhemio in Dissertat. VIII pag. 737, ubi universus ille excessus non redimit fœditatem, qua illic scribi video, *prima vero Cæsari aliquid porrigit.* An Imperatoris Vitellii pater est dicendus Cæsar? Nec magis accurate Occo. *Imp. sedens*

dens in ſubſtr. & ante eum 3 aliæ figuræ ſtantes, quum non ſit Imperator, ſed Imperatoris pater, & tunc Cenſor. Et hoc quidem ex ſententia mea auſus fui fingere. De Semiramide quod ſcribit 1, 77, quis tentare audeat? quum hoc proprium ſit ipſius, & quiſque Polyænum inſpiciens Semiramin iſtam Darii filiam ridere debeat; & magis, quod ibidem ſcribit *Li Regi di Perſia portavano il ritratto di lei negli elmi*, quum in diſſertatione recte, *uſarono li Re Perſiani il ſuggello con l'imagine di Semiramide*, prorſus ut Polyæno σφραγὶς. Similiter de annulis ſigilliſque qualia ſunt, quæ ab Macrobio ſcripta tradit in diſſertationis initio? Opinor omnino ambiguitatem eſſe in appellatione, & ab eo innui Marbodeum. Sed etiam ne quid ſubtraham ſilentio, non videtur mihi ſatis expreſſiſſe part. II num. 30 ſententiam Strabonis de opportunitate ſive Alexandriæ ſive portus ejus. Scribit enim *quel famoſo porto è ſituato in modo, che dal lato di Settentrione hà il mare Egittio, e da mezzo giorno il Lago, o Mareotide, che è riempita dal Nilo. Riferiſce Strabone, che per l'opulentia, & per l'opportunità ſua, queſto Porto ſupera ogn' altro del Mondo, eſſendo atto alle coſe maritime, & commodo al traſporto delle mercantie di terra per via del fiume, & che per queſto lago per la frequenza, & ricchezza delle merci, all' altro di mare era preferito.* Nos quidem in verſione horum Latina non putavimus abſcedendum ab his auctoris verbis. Sed animadvertis defectam eſſe hanc ratiocinationem; neque ſatis exprimit in quo præſtiterit portus verſus paludem portui marino; ſed neque ait per has duas cauſas Strabo hunc portum præſtare omni-

mnibus, qui uſquam ſunt; nec potuit dicere ſalva judicii bonitate, quum tot ſint alii eximii portus & ad populares fructus evehendos & ad externos commeatus e mari invehendos longe commodiſſimi: ſed multo plura habet Strabo ac ſingularia profecto, quæ cognoſcas licet ex his ipſius verbis, lib. XVII, 793. Πληροῖ δὲ ταύτην (Mareotin) πολλαῖς διώρυξιν ὁ Νεῖλος, ἀνωθένδε καὶ ἐκ πλαγίων, δι' ὧν καὶ τὰ εἰσκομιζόμενα πολλῷ πλείω τῶν ἀπὸ θαλάττης ἐστίν· ὥσθ' ὁ λιμὴν ὁ λιμναῖος ὑπῆρχε πλουσιώτερος τοῦ θαλαττίου. ταύτῃ τὰ ἐκκομιζόμενα ἐξ Ἀλεξανδρείας πλείω τῶν εἰσκομιζομένων ἐστί. Sic enim conjunctim ponenda illa, non ut editur ſeparatim ἄνωθεν δὲ καὶ, quod nullam ſententiam facit. Et certiſſimam hac loquutione Strabo præbet ἀσφάλειαν interpretationi meæ, qua Daventriæ quondam rogatus ab amico cariſſimo & per inſignem doctrinam ad otium illud meum exhilarandum efficaciſſimi leporis Viro, nunc juſtiſſime ad celeberrimam cathedram promoto Jacobo Perizonio aggrediebar voces inſcriptionis apud Gruterum pag. DIII Μένισκον Εἰρηναίου υἱὸν Μιλήσιον τὸν γεγονότα Μένισκον ἀνωθένδε Θαργηλίου, ubi etiam male diſcerpitur, quum vel ipſe editor, vel qui deſcriptum monumentum illud ei tradiderunt, non conciperent aut alibi non obſervatam haberent hanc formationem. Hæc pauca ſunt, quæ huc irrepſiſſe novi offenſura lectorem; certe quæ me offenderunt; in reliquis egregiam hanc Synagogen pulcherrimorum viſu ludicrorum & digniſſimarum animo politiore contemplationum laude & favore pleniſſimo complectentem. Et ſic meum curatoris officium exſequutus poſſem te miſſum facere, & permittere, ut ires & curioſæ

riosæ menti tuæ appositam hanc apparatissimam & amœnissimam priscæ varietatis velut in abaco expositam supellectilem inspicias ac haurias. Sed amo Leonardum Augustinum; exosculor illam simplicitatem, qua venerabilis antiquarius utitur in producenda ἐξηγήσει horum symbolorum. Hunc affectum cupio ut tu quoque imbibas, nec ullo præjudicio oneratus ad eum accedas. Et prius quidem imbibes, opinor, si præeuntem videas virum doctum, & quæ ille scripsit de præstantia numism. pag. 149 conferens cum his Leonardinis parte I num. 209 & 210 advertas, quam lepide hæc ab eo sint lecta. Contra innascetur tibi præjudicium, si aurem dederis nonnemini, qui nuper exortus hanc ipsam simplicitatem turbare & nescio qui ἀντιφιλοδοξεῖν sustinuit in exponendo lapide undecimo partis secundæ. Quid enim facit? nempe verba ejus sunt, quum dixisset se non posse facere, quin suam de marmore a Leonardo Agostini viro erudi-
" tissimo edito sententiam aperiret, talia; Cernitur in
" eo juvenis intecto capite caduceum tenens, jacens
" in arietis dorso nudus, fere ita ut ab eo ferri vel in
" cælum vel in aliam regionem videatur. Doctissimus
" editor Mercurium esse arbitratur, quia Pausanias nar-
" rat Corinthi fuisse æneam Mercurii statuam, cui ap-
" positus erat aries. Verum mihi diligenter vultus li-
" neamenta perpendenti, & consideranti, nec tala-
" ria nec tempora alata sive petalum hic cerni; non-
" nunquam suborta opinio, Antinoum repræsentari.
" Sane eodem plane vultu, eodem capillitio decorus
" non modo in nummis variis, verum etiam in gemma
" alibi apud Agostini occurrit. Id primo quam perver-

ſum? An optimus hic Leonardus nihil ibi adfert, niſi Pauſaniam de Corintho? Per fidem publicam! immo id minimum eſt: immo id primum præmittit, velut maxime imbecillum, & mox aliis melioribus & quidem duplici ſymbolorum genere idem munit. An vero hæc noſtro non ſunt ſatis valida, ac tam infirma, ut produci non mereantur & prioribus illis addi? immo validiſſima quidem illa ſunt, & adeo valida, ut præ illis ſententia de Antinoo ſit lutum. Quid enim ab hoc noſtro diligenter perpenditur ac conſideratur? nempe vultus lineamenta, nec talaria nec tempora alata ſive petaſum hic cerni. An futilior conſideratio & vanior ſuſpicio dari poteſt, ut ubi illa quæ nominat non ſunt, ibi nec ſit Mercurius? & propterea quies harum explicationum exemplo abſurdiſſimæ conjecturæ ſollicitari debuit? Quid ergo reſpondebit ad monumentum Auguſtanum in ædibus Peutingerorum, ubi idem ſine talaribus, ſine alis involucro capitis adnexis cernitur læva tollens caduceum, dextra crumænam capiti taurino (non enim capio, cur nobiliſſimus & eruditiſſimus ejus editor hircini aliquid in procumbente beſtia concipere potuerit) inter cornua imponens? Ne negari ullo modo poſſit hunc eſſe deum quo de agitur, evincit omnino addita inſcriptio MERCURIO. Immo quid reſpondebit ad nummum Herennii Decii Meſſii Etruſci, quem profert Triſtanus tom. II pag. 650, ubi plane etiam ſine petaſo ſimul & talaribus? An igitur nec iſte erit Mercurius? immo ringente illo eſt eritque. Eundem nummum ſic video ſub inſcriptione Pietatis Augg. referri quoque in Croyanis, ſed illic petaſum ei adpingunt. In qua ambi-

ambiguitate ut vix decerno, ubi ſit error; ita de Triſtano ſecius cogitare non libet, quum is attente hoc ipſum conſideraverit, diſerte annotans *ſans bonnet & ſans ailes*. Sed in rejicienda hujus diverſæ conjecturæ ineptia cur probationes petimus aliunde, quas hæc priſcarum manuum artificia abunde præbent vel ex uno conſpectu numeri 199 partis primæ, ubi prorſus eundem Mercurium ſic cum burſa & caduceo, ſine temporibus alatis vel petaſo & talaribus videas. Hæc autem ratiocinatio tanto eſt indecentior, quod illum nummum Decii ipſe inſpexerit ſatis ac conſideraverit, ut colligi poteſt pag. 287 ejus voluminis. Etſi profecto ignorem ego, quæ doctrina illum ibi induxerit, ut ſcriberet, *In Decii Junioris, Q. Herennii Etruſci Meſſii Decii, & M. Aurelii Carini Mercurius*. Quo ſpatio diſtant, oro, Decius Junior & Q. Herennius ille Etruſcus Meſſius Decius? an ignoravit eundem duabus his appellationibus Principem indicari? Sed & eodem in loco vehementer illum Mercurius agitat, ut inſcriptionem Pietatis vel Religionis in nummis hunc Deum exhibentibus inveſtiget contra Antonium Auguſtinum & Triſtanum, negatque a quibuſdam Imperatoribus relatum eſſe Mercurium in nummis, ut ſic Mercurio pietatem ac religionem adfingerent, ſed ut pietatem propriam declararent per ænigma ejus Dei, ut alii Impp. per alia. Sit hoc ita, & bene procedat contra hos duos, & aliqui Impp. demonſtraverint ſuam pietatem per Mercurii imaginem. An ideo refutata eſt ſententia illorum præſtantium hominum? Immo adhuc poteſt illa eſſe vera, & eſt verior quam hæc nova: quam ſi recte ſtabilire voluiſſet,

luisset, non contra hos tantum agere debuit, sed vel maxime iis se opponere, quæ proferuntur in eruditissima explicatione nummorum Croyanorum XLV, 19, ubi perfectissime confirmatur a Mercurio sacrificia & Deorum cultus tradita atque ordinata esse, ex certissimo loco Diodori Siculi; quod ille refellere ita non potest, ut nequeant videri hi Imperatores in illo signando & imprimendo nummis suis ad illam opinionem respexisse. Non est igitur, Lector, quod suspectus tibi sit propterea Leonardinus Mercurius; & omnino non erit posthac, si ad hæc adhibueris collectanea Hieronymi Aleandri ad tabulam solis pag. 72.

Idem iste nonnemo Leonardi volumen citans alio "loco sic scribit: non secus ac Autumnus corbem fru-"ctibus repletum cum anate, vel, ut ego arbitror, "ansere tenens apud Leonardum Augustini part. I gem. 147. Itane parvum discrimen est inter duos illos, ut hic tam sedulus imaginum spectator anatem nesciverit separare, aut certe tunc non separaverit ab ansere? Potuit sane oculus Leonardi aliusve sensus aliquid fuisse passus; potest cælatoris manus paulum abiisse ab exemplo, & in corpore duxisse lineas incongruas. Sed tamen si qua ex judicio veterum hujus ambiguitatis decisio fieri debet, (ut profecto debet) utique quum paludicolam avem ab Februario prendi scribit Ausonius, an non clare in eodem Cæsarei Calendarii mense apud Lambecium exprimi anatem videmus, quæ immane quantum distat ab ansere, quem idem exhibet in Novembri, & ab Ausonio *avidus anser* scribitur. Et sicut ista anas immensum distat ab anse-

ansere isto, sic proxime accedit ad figuram hanc Leonardi nostri. Minima quædam omitte; sed quod plene in oculos incurrit, cui attendere sculptor debuit, solam colli longitudinem metire, & apparebit absurda vanitas. Collum, si pedibus teneatur avis pendens, longius apparet, quam si in naturali statu sursum versus vel insideat aquæ manibusve aut corbi vel incedat pedibus. At hoc collum sic pendens in figura Leonardi non extenditur amplius aut teretius, quam solet esse anatis vel natantis vel incedentis aut portatæ, qualis quoque est in anate Februarii. At longe aliud spatium vides in ansere Novembris: ita ut Leonardus adhuc stare possit. Nec corporis forma aut magnitudo moveat quidquam, quum & tam varia sint earum genera, & mirificæ in illis pro regionibus varietates, ut plenissime observatum novimus ab præclaris viris, qui deliciis naturæ in densissima hujus generis diversitate contemplanda operati fuerunt attentius. Idem tamen video accidere in sacrorum ministro, qui exhibetur part. II num. 39, ubi caute quidem de istis, quæ portantur, scribit Leonardus *sei uccelli simili all' anetre:* sed qui eandem figuram citat dissert. IV de præstant. numism. pag. 266, non dubitat edere *appositis cum florum aut fructuum primitiis, tum insuper anseribus vulgo Isidi sacris*; quod quum non videatur negare Leonardus, sit ita, vel ob citatum Ausonii anserem, qui sistro compescitur, sed hactenus.

Denique referta tersissimæ doctrinæ explicatio subnexa est Veneri part. II num. 15, ita ut Leonardus noster honorati silentii confessione placare maluerit

ſuerit genium elegantiſſimi iſtius Ginii. Huic eidem nonnemini illa non adeo probatur, ut ſcripſerit ibi-
"dem pag. 174. Exſtat hanc in rem elegantiſſima
"gemma apud Antiquarium urbis præcipuum Leo-
"nardum Auguſtini; cerniturque in ea Venus com-
"poſitis rite capillis decora & nuda plane, manu dex-
"tra tenens tres ſagittas; ſiniſtra vero lanceam ſive
"thyrſum, quem ambit vineæ ramus racemis onu-
"ſtus, cujuſque ſummitati impoſitæ ſunt ſpicæ; ad
"indicandum ſcilicet Venerem abſque illis rebus fri-
"gere. Uvas ore petit Cupido alatus, & ante eam
"ſedet Cupido alius vel puerulus carens alis; quo
"ænigmate, licet vates non ſim, arbitror ſignificari
"amorem vulgarem Cerere ac Baccho ali, ſæpiſſimeque
"caſtra mutare & dubiis volare pennis; at cœleſtem
"ſive purum & pudicum ſtabilem eſſe, proptereaque
"alis carere ac ſedere. Quæ vaticinatio equidem niſi fuiſſet iſti volumini immixta, videlicet verendum fuit, ne ornamenta omnia decenter non fuerit habiturum, aut reſpublica literaria tanto perfectiſſimæ ſuſpicionis arcano inhonorata parum recte procederet. Credo equidem, ſi adeſſent Leonardus & Ginius, huic Paridi gratularentur. Enimvero quis toleret alas affixas ideo divinantem, quod ſæpe mutet caſtra & dubiis volet pennis? Diis omnibus fere deprehendimus adfigi alas, & ipſe novit. Si ſequamur ſcilicet vaſtitatem hujus conjecturæ, id credemus ideo fieri, ut innuatur eorum inſtabilitas ac levitas. Quis non rideat? quaſi id non fiat ſuo ſecreto reſpectu, & ut ille ait, *πάντα νόε πτερύγεσσιν ἐπέδραμον, ὅσα παλαιά, ὅσα νέα.* Rurſum ſcilicet aut Conſtantia aliqua aut Stabilitas

pro

pro typo gerit modum ſedentis in nuda terra, ut ſic fingi hic ſtabilis Cupido ſedens debuerit. Nugaciſſimum profecto. Porro adhuc cæleſtis & purus & pudicus amor credendus effingi ſub ænigmate ejus, qui terræ adfixit inferiora? Hoc ſcilicet docent poematici illi & *αἰνιγματώδεις* luſus. Quidni attulit huc Propertiana II, 12? quæ ſi inſpexeris, videbis quid velim. Utique quî poteſt ille eſſe amor cœleſtis, qui clare elevata dextra admirans felicitatem alterius ad vellendum uvas accedentis Cupidinis, omnino apparet ſiniſtram fultus telluri velut eodem nitens accedere & acceſſurus, ſi aut ſurgere poſſet aut alas haberet? Denique ut pleniſſime dicas PARUM CAVISSE illum inventorem hujus commenticii *ἀθύρματος* in illo cœleſti Cupidine, inſpice partis primæ figuram quintam decimam in Venere cœleſti; & ibidem figuram CL in Pſyche genu poſito & ligatis manibus coacta deſcendere in terrena, & præcipue partis II num. XXI. Equidem ſteterunt præſtantiſſimo Leonardo conſilia in eo, ut hic ejus labor in conquirendo & interpretando publice noteſceret; etiam, ut in his ſubobſcuris fieri facile poteſt, poneretur in medio eximia æmulatio producendi inde alicujus novi; (atque equidem nemo erit tam ſiccus, cui non exigenti iſta naſcantur quædam aliæ harum ambagum declarandarum viæ, & ne hic noſtri experimentum demus, occupatio nimia prohibet) nec quaſi remediorum impatiens quenquam deterret ab iiſdem ſpectandis & acutiore vi probandis; & ubi non exſtat materia acuendi ac declarandi ingenii? Sed ab humanitate eorum, quorum oculos iſtæ gemmæ paſturæ erant,

hanc

hanc certe ſedulitatis mercedem & ipſis non onero-ſam, ſibi gratam futuram ſperavit, ut ad hæc ſua conſideranda, præſertim ad καινοτομίαν aliquam inferendam, juſtum doctrinæ robur ac ingenuam lætitiam ſine ulla temeritate & arroganti confidentia adferrent. Immo quidni merito ſtipulatus eſt memoriæ id ſuæ, ut qui tot amabiles effigies & diu obrutas & jam jam penitus perituras, aut certe apud paucos occultandas, ad gaudia omnium oculorum mundo reddidiſſet, amoris ſui effigiem animis & judicio poſterorum imprimeret, non tam ἀμόρφε Muſæ fieret jocus. Et hæc quæ a nobis omitti nec honeſtum nec tutum fuit, dicta ſunto hactenus ad illibatam ſervandam formam non modo harum gemmarum, ſed etiam ipſarum explicationum, unde aliquoties conſpectus meus volupem ſibi conciliavit eſcam.

Porro ut volumini huic qualiſcunque accederet a nobis gratia, quoniam & inter has ſculpturas publicatum eſt exemplum ſymboli Mithriaci, & paſſim ab viris doctis mentionem fieri videmus eorundem, quæ multis locis Romæ conſpiciantur; non ineptum me fore putavi, ſi hac occaſione, quotquot hujuſmodi ſpecimina facere juris mei poſſem, conſpectui publico patefierent. Nam ſicut ipſe memini optaſſe aliquoties poteſtatem ea contemplandi, ita ab ejuſdem deſiderii æquitate alios non abeſſe exiſtimo, vel ideo, quod adeo invenuſte & incondite deſcriptiones per verba factas agnoſcere debeamus. Quis enim intelligit illa, quæ ex Smetio refert Gruterus? nempe Romæ in ædi-
" bus Alteriorum ad Sanctum Marcum Mithra veluti
" in rupe excavata ſtat, dextra cultrum monſtrans,

ſini-

"ſiniſtra neſcio quid ferens: taurum ſubſtratum cal-
"cat, dextro inter cornua, ſiniſtro pede in tergo po-
"ſito. Sub tauro ſerpens & aliud animal cuniculo ſi-
"mile. Itane Smetius nobis perſuadebit ſub tauro ſic ſerpentem eſſe, ut eſt illud aliud animal? Immo nihil cuniculo ſimile ibi eſt; nec prope ſerpentem alia ſunt, quam vel ſcorpio vel cancer. Et tamen aliud quoque animal ſub tauro dici poteſt, nempe canis ſub capite ejus, ut in aliis apparet, aſſiliens anteriori parti colli. Eum vero habitum nemo hominum ex illa imperfectiſſima deſcriptione ſibi poterit imaginari. Neque vero quia Smetius ſcribit ſub tauro eſſe aliud animal cuniculo ſimile, credi debet vel in ipſo marmore aut ita prave diſtorteque ſculptam fuiſſe, aut longo tempore contuſam confuſamque imaginem, vel etiam ſic hebetatos fuiſſe Smetii oculos, ut leonem pro cuniculo adſpexerit; in quam opinionem nos ducere videtur nonnemo, qui illuſtraturus formam cuniculi appoſitam imagini, quam ficta & commenticia appellatione Harpocraten vocat, ſcribit de pictura Hieroglyphica ab Joachimo Camerario edita, *in qua non* CUNICULUS *ſed* LEO *eſt*. Eſt illic quidem Leo, & ſub tauro; ſed ut illic, ita in pauciſſimis ille ſub tauro ponitur. Sed venia ſit & Smetio & Camerario; non magis dici debuit Leo illic eſſe, quam Canis, & Canis figura illic eſt, quæ ſub ſimilitudine cuniculi Smetio illuſit, non Leonis. Porro id quoque mirificum in eadem deſcriptione Alteriani marmoris eſt, quod addunt, *Virgo in antro cubito innixa dormiens*; quum prorſus decepti videantur iſti oculi. Nam eadem paſſim figura cælata

eſt, haud dubie etiam virilis, ut ab altero latere. Iſtæ igitur verborum picturæ quum profecto ſint confuſiſſimæ, ordine feciſſe me viſum iri ſpero, quum ipſas tabulas huc collectas adjecerim, quarum tres accipe. Prima eſt ea ipſa, quam ante annos CVIII Joachimus Camerarius in ædibus Comburgenſibus Eraſmi Neuſtetteri viſam primo cognitamque, ut opinor, ex prœlo Antonii Lafrerii Sequani, editam ex lapide qui ſervabatur in ædibus Octaviani, ut ipſe, Octavii, ut ſcribunt Macarius & Chiffletius, Zeni, & tunc commentario in ſummam non ſatis proſpero (ut notatum doctis) de agriculturæ ænigmate auctam evulgavit. Hanc vero Mithræ tabulam tanto lubentius judicavi his apponendam eſſe, quod aut prorſus aut fere illam ipſam eſſe opinor, quam a Leonardo noſtro citari audimus ſub nomine marmoris Borgeſiani. Adeo univerſa quæ illic notantur, hic præſentia videmus; nempe ex cauda duas prodire ſpicas frumenti jam maturas, ſcorpionem adfictum genitali membro, ſub teſticulis cancrum, ab uno latere facem levatam in aerem prope caput Tauri, ab altero declinantem prope ſcorpionem (etſi propinquitas illa accuratius deſcribi potuerit) ſolem & lunam poni in ſuis curribus, in medio duas figuras erectas, involutas ſerpenti, duabus his figuris interpoſitas ſeptem aras cum totidem gladiolis. Hæc omnia ut enarrat Leonardus, ſic exhibet ipſa figura; niſi quod ſola diſcrepent ea, quod duabus his figuris non ſit per pictores attributa facies leonina.

Secundam mecum communicavit Vir Præſtantiſſimus & Eruditiſſimus Evaldus Rulaeus, per complures

plures caufas mihi conjunctiffimum & amiciffimum nomen; quæ quum & ipfa fit propter plurima notabilis, tum fi quid video, hanc effe ipfam illam fufpicor, quam ex Alteriano marmore defcriptam paulo ante infpeximus. Et hinc jam incipimus clara in luce verfari, quam hactenus nonnifi nubilam & mifere obfcuratam habuimus. Ante omnia hic deprehendimus illud animal cuniculo fimile, & quemadmodum fub tauro fit; nempe ipfum integrum canem, non tamen adfilientem pectori & in pofterioribus elevatum pedibus, ut alibi, fed propius accedentem quafi allatrantem ferpenti vel fagacitatis ergo nares terram verfus demittentem, ore ferme admoto ad curvaturam taurini finiftri pedis anterioris. Etiam hinc nobis eripitur error de virgine, ut dubitari amplius hic neceffum non fit.

Tertiam defcripfi ipfe in reditu ab Italia, ubi tribus circiter milliaribus ab Oeniponte, circa oppidum Brixen vocatum, pagus eft nomine Mauwels; quem perluftrans, dum apparatur prandium, notavi lapidem muro infertum, effoffum, ut mihi narrabant vicini, anno CIↃ IↃ C XV, quem prout potui, in chartula depingens etiam verbis ita defcripfi, utpote non pauca notabilia complexum. Videlicet in antro clara linea fuper Mithræ verticem ducto (id autem, quod mireris, nulla oftendit pictura, tantum in defcriptione annotat Smetius, & tamen id ubique animadverti debuit, quum certiffimo Statii & ejus Scholiaftis teftimonio de eo conftet) juvenis eft alatus (ne hoc quidem ab ullo adnotatur, aut alibi confpicitur, & tamen optime tum in omnia divina, tum

in ſolem, quem referri ſub hoc volunt, congruens) cum ſpecie interulæ & dependente veſte alia, ac tiara, genu dextro poſito in tauri dorſo, digitis ſiniſtræ manus arripiens nares ejuſdem & violente attollens; (plane ut Joh. Metellus ſcribitur ab Grutero vidiſſe Romæ; quum alias ſoleat cornu tauri coercere, ut manifeſtis verbis idem Scholiaſtes ex ipſo Statii loco deſcripſit) brachium dextrum avulſum apparet demiſſum juxta pectus cervicem taurinam vel pugno impoſito urgere, vel arrepta cutis parte coercere. Taurus genu dextro ſub ventrem poſito, ſiniſtrum projicit, inter quæ genua animal (ad inſtar canis, ut ex copula liquidiſſime conjicitur) prioribus pedibus in pectus tauri ſe erigit. Pars ultima tauri latens in fine lapidis deſinere videtur in craſſioris caudæ ſpeciem nullibi apparentibus poſterioribus pedibus; quod & ipſum notabile eſt, nec uſpiam ita fingitur. Sub ventre prodit ſerpens criſtatus, admordens veluti coſtas. Inguinibus ſupponitur cancer. A dextra parte juvenis pari figura facem demittit ad latus ſiniſtrum. Ab ſiniſtra alter facem attollens. Qui & ipſe ordo non minus obſervatu dignus. Nam licet fax demiſſa paſſim ponatur ab poſtica tauri parte; tamen id ſingulare eſt, quod in converſione hac taurini corporis etiam poſitio ſolis ac lunæ non ſit converſa? quum ſub ſole alioquin ſemper fingatur ille, qui erectam facem tenet; ſub luna is, qui deprimit. In hoc autem lapide id quoque obſervari meretur, quod uterque cum facibus vultum faceſque vertat verſus taurum & mediam figuram, quum in Alteriano exemplo, is, qui demittit, ab ea ſit averſus. In

ſu-

ſuperiore parte ab dextro ſol radiatus octo radiis (nam & hos attente inſpexi, memor, quid de eorum numero ad Martialem notaviſſet eruditiſſimus ille Scriverius, immortale harum regionum decus & cui ego nunquam dubitavi, quin omnia deberet iſte Hieronymus Aleander, quæ retulit ad tabulam ſolis pag. 16) ab ſiniſtro virgo cum procedentibus utrinque ab collo cornibus, ut ſolet fingi luna. Soli adſculpta eſt avicula, lunæ aliud animal ad formam urſi, & quidem in habitu adſcendentis per ſummam περιφέρειαν antri, ut ab altero antri latere avicula. Longitudo lapidis æquabat ſeptem meas ſpithamas & digitos quatuor, latitudo ſeſquiſextam ſpithamam patebat, additis ad latus aliquot parergis. In eodem pago incidi in hanc inſcriptionem

D. ∇ M
AURELIAE
RUFFINAE
MATRI
AELIUS
QUANTI
NUS

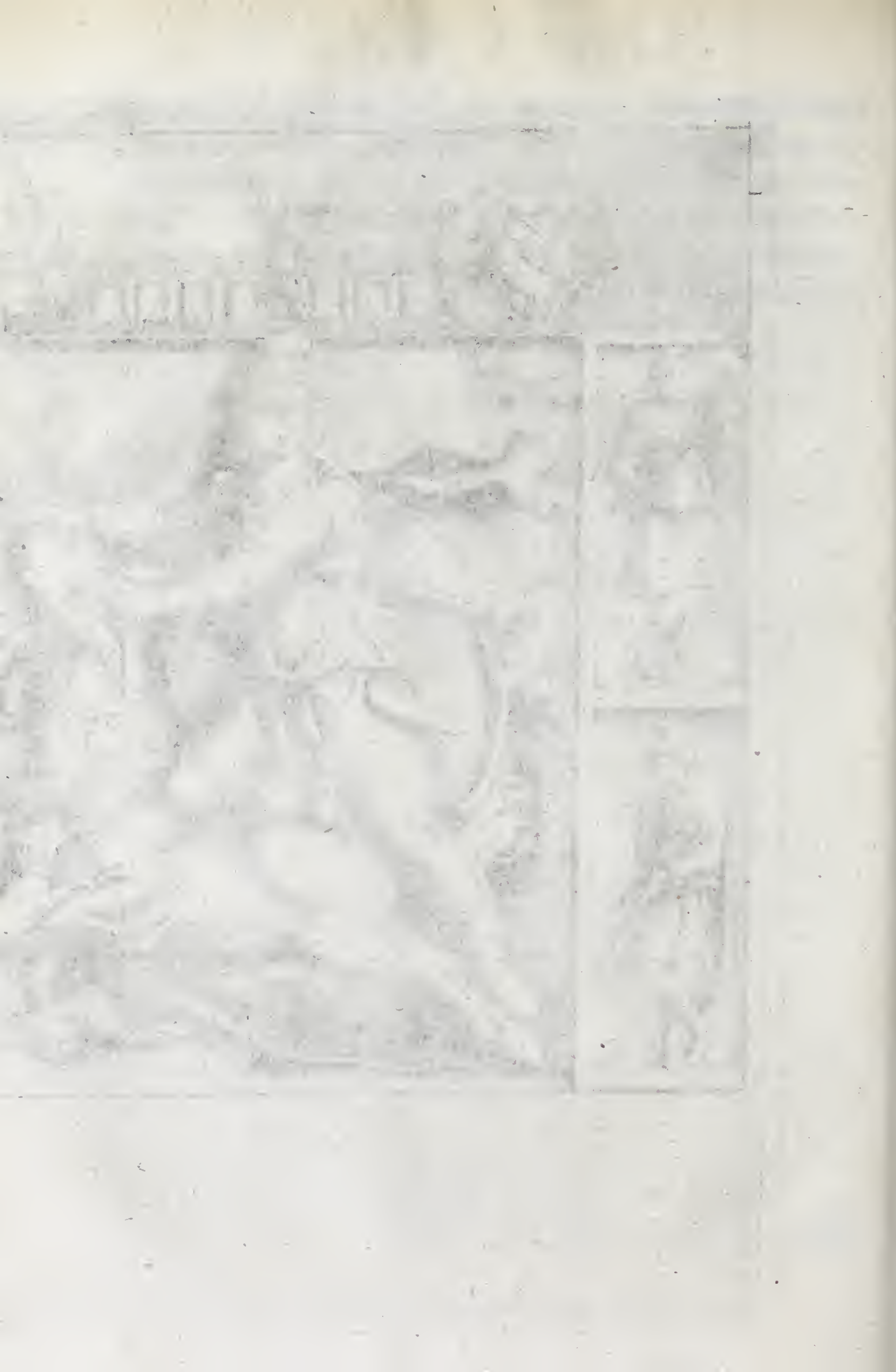
Iſta igitur ſunt, quæ in hac brevitate temporis a me vel præſtari potuerunt vel exſpectari debuerunt. Nam licet non deſit voluptas de ſingulis horum ænigmatum particulis inſtaurandi ſubſellii, & multa videam mirificis & ſubincertis conjecturis involuta, im-

 mo-

mo ne ipsa quidem in hujus mysterii explicationibus, quas adhuc vidi, summa se mihi probet, sufficiat tamen hactenus inserviisse publico, quum exigere singula, quæ occasione harum figurarum annotavi, prorsus non sit nunc otii nostri. Vale, quisquis es, & fruere πάνταις τῆ θεωρίαις, ἀλλ' ὡς ἀληθὴς Θεωρὸς καὶ εἰς ἀγαθόν.

J

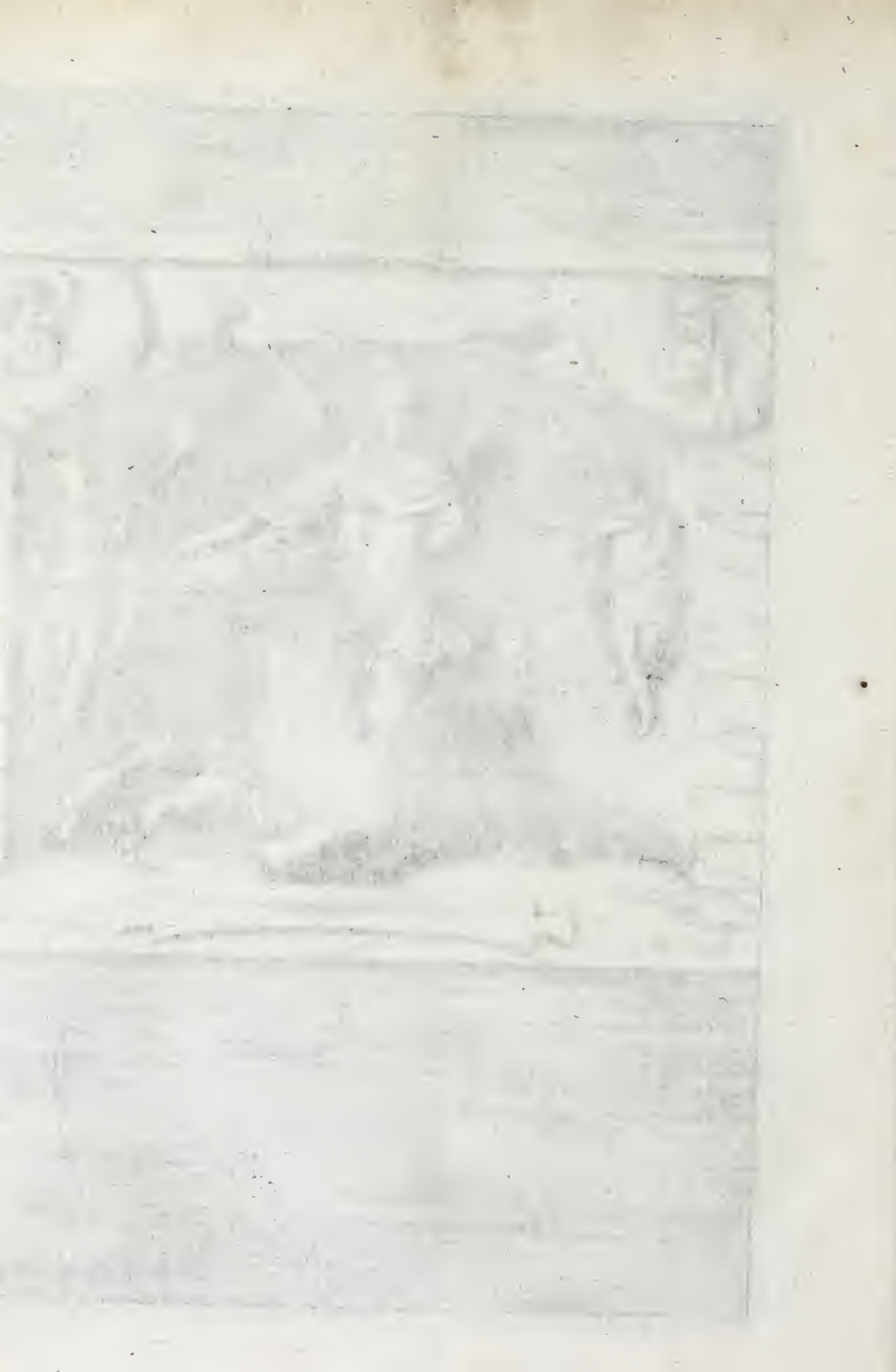

2

3

INDEX GEMMARUM ANTIQVARUM DEPICTARUM

AB

LEONARDO AVGVSTINO SENENSI.

Fau-

I N-

INDEX SCULPTURARUM.

*d *Gal-*

FINIS.

ANNOTATIONES
AD
GEMMAS
ANTIQUAS
LEONARDI AUGUSTINI.

PARS PRIMA.

ANNOTA-

ANNOTATIONES AD GEMMAS ANTIQVAS LEONARDI AUGUSTINI.

1. ISIS ET SERAPIS.

Caput Serapidis, cui imponitur calathus vel panarium frondibus ornatum, declarat efficaciam & naturam ejus Dei, qui Ægyptiis idem existimabatur soli. Talis describitur Lysiæ, Plutarcho & Macrobio his verbis. *Cujus vertex insignitus calatho & altitudinem sideris monstrat, & potentiam capacitatis ostendit, quia in eum omnia terrena redeunt, dum immisso calore rapiuntur. Accipe nunc, quod de sole vel Serapi pronuncietur oraculo.* Alia tamen est ratio veritatis historicæ, quæ affirmat Serapidem regem, quum esset justus ac sapiens, exemisse Ægyptios vitæ agresti, dedisseque illis aratrum cultumque vitium: & quia is ita erat auctor fertilitatis, eum pingebant gestantem capite panarium; in aliis imaginibus, circumdatum juncis cum sarmentis vineæ & alterius generis ramulis.

Templum Serapidis ab Vitruvio ponitur circa forum, quasi ipse esset præses annonæ. De Iside dea, quæ censebatur Genius terræ, ornata frondibus persici similiter in capite, agetur in alia ejus imagine.

2. APOLLO.

Inter alia cognomina data Apollini etiam appellatus fuit intonsus & crinitus ob promissos ejus capillos, & talis apparet in onyche sculptus. Hesychius exponit comas intonsas esse typum immunitatis ab dolore; & quia Deus hic creditur liber & purus ab omni perturbatione, ab Græcis appellatur Φοῖβος. Prorsus ita Bacchus etiam fingebatur semper juvenis & capillatus, semper agens hilariter & jucunde, prout describitur

Solis perpetua est Baccho Phœboque juventa;
Nam decet intonsus crinis utrumque Deum.

Curæ videlicet ac sollicitudines citius admovent senectutem, quum hilaritas ac lætitia juventutem conservent.

3. AESCULAPIUS.

Statua Æsculapii descripta ab Callistrato, apprime huic ipsi similis est, & vultus illic Dei item temperatus & jucundus, habitudines & signa propria hominis sani. Unde etiam majorem quam alii Dei ipse in vultu refert similitudinem & benignitatem Jovis; nisi quod ex mento & labiis dependeat illi barba longior, quæ ludibrium debuit Luciano; inde nempe, quod

quod quum pater ipsius Apollo nondum præferat enatam hanc lanuginem, ipse totus esset pilis obsitus ac barbatus.

4. HERCULES JUVENIS.

Reperiuntur Herculis tam statuæ quam picturæ ætate juvenili: sed in hoc agate, præter quod sit sine barba, exhibetur coronatus lauro, quia judicabatur idem soli, sicut præter notam Macrobii & Porphyrii eruditionem Orpheus & Nonnus eum vocant solem, effectusque & numina solis ei adsignant. Præterea etiam ideo juvenis est, quia idem Orpheus eum vocat varium facie, & Nonnus affirmat clarius ab eo venire & juventam & senectam, ut in sequentibus typis.

5. HERCULES LAUREATUS.

Adjungit Nonnus Herculem esse filium temporis, & ab eo produci circuitum annorum: unde diversimode formatus exhibetur, barbatus aut imberbis, pro varia ætate, cujus ipse præses est. Corona laurea, extra causas solis modo editas, potest etiam convenire illi respectu amicitiæ, quæ inter eum & Musas est, aut velut symbolum immortalitatis, quæ illi concessa est præmium eximiorum facinorum.

6. HERCULES CYNICUS.

Apud Lucianum legitur laudatio vitæ Cynicæ, etiam ex Herculis exemplo, qui circuibat neglectus, nudusque & spernens opes amore virtutis eandem vi-

tam exornabat heroicis ausis. In eadem figura exhibetur celatus in hoc sardio, barba capilloque prorsus non curatis: etiam nudus, quantum conjici potest, quæ & erat ipsius consuetudo & ipsi passim tribuitur, videlicet, ut exemplo suo homines ab vitio deterreret ac tenuitatem justitiamque hortaretur. Ille igitur non est factus immortalis nec ad cœlum venit auri copia vel imperii magnitudine, sed quia se exposuit periculis & monstris & ærumnis, solo amore virtutis, subveniens justis & puniens impios.

7. HERCULES LAUREATUS.

Respice ad quintam imaginem modo prægressam.

8. HERCULES CUM CLAVA ET POCULO.

Bacchus dicitur, quum venisset Tyrum, Herculem donasse poculo aureo, & Alexander exemplum Bacchi sequutus, dedicasse ei alterum, prout narrat Quintus Curtius; quippe qui referebat ab Hercule originem. Hoc poculum refertur insculptum crystallo, cujus proprium apud Latinos vocabulum e Græco sermone sumptum fuit *Scyphus*. Macrobius declarans versum Virgilii in persona Herculis

Et sacer implevit dextram scyphus.

Scyphus Herculis poculum est, ita ut Liberi patris cantharus. Herculem vero fictores veteres non sine causa cum poculo fecerunt, & nonnunquam quassabundum & ebrium: non solum quod is heros bibax fuisse perhibetur, sed etiam quod antiqua historia est Herculem poculo tanquam navigio ventis immensa maria transisse. Præter Macrobium scribit

ſcribit quoque Lucianus in ſympoſio pictores finxiſſe Herculem apud Pholum cum ſcypho in manu, qui factus erat ad formam noſtrorum cyathorum, ore amplo & grandi, at fundo anguſto parvoque, prorſus qualis eſt in hoc ipſo cryſtallo. Heros iſte amavit bibere in poculis majuſculis, deque ejus ebrietate pluribus in locis agit Athenæus. Talem vero videntur finxiſſe ſectatores voluptatum, ut ſic jungerent hilaritatem fortitudini, quæ ſecta contraria erat Cynicæ, quæ ſtatuebat Herculem quoque Cynicum, ut deſcriptus occurrit in præcedente imagine. Cryſtalli cui caput hoc inſculptum eſt, magnitudo duplo vincit magnitudinem annuli.

9. BACCHUS.

Hæc Bacchi larva comas habet collectas in morem puellarum, tenero ac delicato vultu, pro gemina ejus natura maſculina & fœminina. De uſu larvarum in Bacchanalibus poſtea dicetur: nunc tantum noto crines calamiſtratos pendenteſque more Ægyptio. Quorum occaſione adducor, ut opiner hunc rariſſimum & excellentiſſimum varium lapidem ſculptum eſſe ſub Ptolemæo Philadelpho in celeberrimis ejus Bacchicis feſtivitatibus, quæ ampliter deſcribuntur ab Athenæo, eruditiſſimo & elegantiſſimo ſcriptore.

10. PAN.

Panes, Satyri, Sileni, & Tityri & omnes Dii ruſtici & agreſtes comites fuerunt & ſectatores Bacchi, id agentes, ut ſemper hilariter viveret, narrante Dio-

doro. Et hinc eſt, quod poſt illam Bacchi larvam collocetur hæc Panis vel Satyri. Hujus etiam feſtivitates ſacrorum in comœdiis & ſatyricis ludis implebant ſcenam, ut ex aliis deinceps imaginibus hoc libro colligetur. Jaſpis hujus ſculpturæ eſt ingentis formæ.

11. FAUNUS.

Mos bacchantium fuit caput circumdare foliis & ſarmentis vitium ac hederæ, & veſtire ſe variis pellibus damarum, caprorum, cervorum, tigrium & leonum, quæ uno vocabulo appellabantur nebrides. Notabilis in hac effigie modus cingendi ſe, & adſtringendi illas pelles per ungues, prout egregie illum depingit poëta Claudianus.

Lenis procedit Jacchus
Crinali florens hedera, quem Parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit ungues.

12. FAUNUS.

Cum fiſtulis & tympano. Larva hujus Fauni uſurpabatur in choro ſatyrico, de quo ſingularia quædam poſt dicentur. Fiſtula vel potius ſyrinx ex arundinibus compoſita appellabatur πυεία lingua Dorico - Italica, ut refert Athenodorus apud Athenæum, unde etiam Theocritus & Virgilius dixerunt ſuos Tityros. Alterum muſicum inſtrumentum, quod eſt inferius, ſpecies eſt tympani rotundi, cujus interdum fundus coriaceus percutiebatur palma; interdum ſuccutiebatur in vacuum aerem, ob ſtrepitum mobilium & ſonacium laminarum ex ære, quæ & hic apparent pictæ

per

per orbem & in antiquis bacchantium marmoribus. Athenæus vocat κρέμβαλα.

13. MELEAGER.

Quamvis conjunctio duorum capitum, humani & aprini, possit referri ad monstrosa apotelesmata, quæ frequentia occurrunt in sculpturis, & in annulorum gemmis humani vultus juncti cum vultibus membrisque ferinis: nihilominus quum observaverim in alio sardio caput Neptuni cum capite Delphini junctum, adductus fui, ut cogitem hoc forsan esse caput Meleagri & apri Calydonii.

14. HIACYNTHVS.

Quum hæc pictura similis videatur alteri picturæ ejusdem Hiacynthi impressi ab Fulvio Ursino, hinc & ipse sequutus sum auctoritatem ejusdem scriptoris. Refert Pausanias pictorem Niciam simulavisse Hiacynthum in facie formosissimi pueri, at Baticlem finxisse jam cum barba. Quod si quis aliter censuerit, opinetur licet esse Regem quendam peregrinum.

15. HOMERVS.

Affirmat Plinius non reperiri veram & naturalem Homeri imaginem; sed & esse fictam ad ornamenta bibliothecarum. Id quod satis adfirmat varietas picturarum illius poetæ. Hæc ipsa tamen convenit nummo per Ursinum edito.

16. PHI-

16. PHILEMON.

Auctor fuit novæ comœdiæ, & pictura hæc ejus par est alteri apud Ursinum.

17. SILENVS.

De Silenis ac Satyris inductis in scenas postea dicetur. Notari meretur in hac larva capillicium vel galericulus cum omni capitis rotunditate ad differentiam aliarum , quæ cum sola parte anteriori visuntur.

18. VIRGILIVS.

Inter gemmas Petri Stephanonii occurrit imago Virgilii laureata & palliata sedens : & simile caput huic meo editum est ab Fulvio Ursino. Et omnes & hæ tres vertunt se ad unam larvam, quam refert Faber ad poesin Bucolicorum. Cui tamen opinioni non videtur consentire, quod hæc larva habet frontem alatam ; & in aliis duabus apparet pileus cum alis. Vnde potius suspicor ego exprimi symbolice Memoriam a poetis invocatam , sicut Alcinous Platonicus vocat Memoriam alatam. Vultus vero senilis notat tempus præteritum , ad quod volat & se defert ipsa memoria. Ad hanc fidem tanto fortius inclino, quod in sculpturis Gorlæi exstet Prudentia habens in manu speculum, sub forma Jani, cum hac larva alata in postico , quæ sine dubio innuit tempus præteritum.

19. SOCRATES.

Non eſt pictura notior quam Socratis per calvitium & depreſſionem naſi, ſimilem Sileno. Hic tamen ab oraculo judicatus fuit omnium hominum ſapientiſſimus, præbens veriſſimum exemplum, ab virtute vinci pravam inclinationem.

20. ARCHYTAS.

Fuit illuſtris dux Tarentinorum, & Philoſophus celebris ſectæ Pythagoreæ, florens ætate Platonis, & pictura ejus convenit cum nummo.

21. PHILOSOPHVS IGNOTVS.

Aut alius quiſpiam illuſtris pulcherrimo modo ſculptus in vario lapide.

22. PHILOSOPHVS IGNOTVS.

23. PHILOSOPHVS IGNOTVS.

24. APOLLONIVS TYANEVS.

Imagines Apollonii exhibentur manibus extra pallium productis, & præter numiſma Urſini eſt penes me facies marmorea, perſimilis huic eximiæ ſculpturæ. Notabilis in hac imagine eſt modus philoſophorum continentium ſe intra pallium; ita tamen, ut brachium vel manus extra illud efferri poſſet, quod Latini dicebant *exerere brachium* vel *manum*.

25. POETA IGNOTVS.

26. PHILOSOPHVS IGNOTVS.

27. M. TVLLIVS CICERO.

Facies Ciceronis ſculpta in agate nigro convenit cum numiſmate Græco Fulvii Urſini. Convenientior tamen eſt cum capite marmoreo, quod cum duabus Marii & Sullæ aliiſque rariſſimis ſtatuis egregia fuerunt ornamenta magnificentiæ D. Maffæi Barberini Clerici Cameræ Apoſtolicæ, qui poſtea fuit glorioſus ille Urbanus VIII. Hodie autem conſervantur in ejuſdem familiæ palatio ad radices Quirinalis.

28. SENECA PHILOSOPHUS.

Varius hic lapis ex magno agate cum fundo ſardonycis ſculptus eſt in capite albo raſo ad morem Romanum, in quo cognoſcitur vultus & ſimilitudo Senecæ Philoſophi Ethici, præferens illam ejus maciem, ortam (ut ipſe ſæpe teſtatur) ex victu tenui, ex ſtudiis, & ingenita naturæ ratione. Reperiuntur nonnullæ ejus ſtatuæ in balnei ſolio, ubi illi inciduntur venæ. Eæ ipſæ habent nonnihil barbæ circa mentum, velut factæ partim extrema ætate ipſius, partim poſt mortem: quo tempore is vitata aula moribus & habitu verſus erat in Stoicum.

29. SACERDOS.

Hic ſacerdos velatus, tam quod ad barbam, quam palliolum aut pileolum quod in capite gerit, pro-

prope admodum accedit ad illos, qui portant ancilia, ut apparet ex numero 152.

30. SACERDOS.

Refert Plutarchus in Quæſtionibus, Romanos in ſalutandis Deis fuiſſe caput velatos; at in honorandis hominibus illud aperuiſſe, ut ne efferre ſe viderentur ad res divinas. Velabant ſe igitur apud Deos ut ſe præberent humiles, attracta toga ſuper aures, præ metu videlicet, ne quid profanum & impurum audirent, plane ut exhibetur in imagine hujus raſi & prorſus non barbati ſacerdotis Romani. Sed & illud colligitur, Romanos ſe operuiſſe non per laciniam, ſed partem togæ viciniorem humeris, ut advertit Ferrarius contra ſententiam Lipſii.

31. PERGAMVS.

Fuit conditor clariſſimæ urbis in Aſia cognominis, in qua poſtmodum regnarunt reges Attalici, celebres opibus & ſtudiis bonarum artium. Reperitur quoque numiſma cum impreſſa imagine hujus regis & circumcirca literis ΠΕΡΓΑΜΟΣ ΚΤΙΣΤΗΣ, quod cuſum deinde fuit ab Pergamenis in memoriam conditoris ipſorum.

32. ALLION,

Athleta & victor ludis Pythiis, coronatus lauro, quod erat victoriæ præmium in illis Apollini conſecratis, in cujus honorem celebrabantur, ita eos deſcribente Ovidio.

Hic juvenum quicunque manu pedibusve rotave
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat.

Pindarus elegantissimas odas suas composuit in honorem victorum in ludis simul Olympicis, Pythiis, Nemeis, Isthmiis, ex quibus colligitur, quanta fuerit illorum gloria, ut etiam ex Pausania & aliis scriptoribus constat.

33. ALEXANDER MAGNVS.

Cornutus. Narrat Ephippus apud Athenæum, solitum Alexandrum induere sacros Deorum cultus, & aliquando amictum fuisse purpura Ammonis, sic ut & capiti accommodaret cornu, ad instar ipsius Jovis Ammonii, cujus filius haberi volebat: qualis conspicitur in hac imagine. Sed quod Alexander loco coronæ nunc portat cornu, in mentem mihi ducit id quod aliquando legi, nempe vocem KEREN in lingua Hebraica notare tam coronam quam cornu, quod in sacris literis est symbolum regiæ potestatis. *Et cornu ejus exaltabitur in gloria.* Etiam duo radii ad similitudinem duorum cornuum divinitus resplenduerunt super frontem Mosis legislatoris & Regis eorundem Hebræorum.

34. ALEXANDER MAGNVS.

Et ejus duces pinguntur sine barba, præter morem Græcorum, quia ut narrat Plutarchus, ipse mandabat Macedonibus suis, ut radi curarent ipsorum barbas

barbas, alioquin faciles hostibus ad prehendendum. Inveniuntur Philippei, moneta aurea Philippi patris hujus Alexandri, vultu barbato. Hæc consuetudo radendi recepta est & usurpata Romanis, donec Hadrianus primus incepit nutrire barbam. Hæc sculptura in amethysto est ingentis formæ.

35. PTOLOMÆVS.

Hæ duæ sculpturæ exhibent duos Ptolomæos Cleopatræ fratres, utrumque ætate juvenili. Primus occidi curavit Pompeium, & hic postea occisus ab Cæsare, ut affirmat Strabo.

36.

Secundus, de quo manifestius constat, in parte regni positus est cum sorore ab illo ipso Cæsare, quum esset admodum juvenis, ut etiam in nummo Græco apparet addito ipsius nomine, & aquila in aversa parte.

37. PTOLOMÆVS APION.

Hic vultus convenit alteri apud Fulvium Vrsinum, qui præterea fronti impositam habet herbam, laserpicium vel silphium, symbolum Cyrenæorum. Sed in hoc meo vario lapide melius apparet formosa coma, calamistrata ad modum radiorum, sicut in pictura Deæ Isidis. Caput est coloris oleagini, & capillus nigri.

38. CAPVT IGNOTVM.

Sed notabile ob rationem sculpturæ cum capillis

non multum dissimilibus præcedenti illi Ammonis Alexandri.

39. MASINISSA.

Rex Numidarum comparatus est cum rarissimo sardio dactyliothecæ Barberinæ, ubi idem rex sculptus est sedens, cum tribus filiis ante ipsum: ex quibus duo videntur frangere virgulam, adscripta illic vulgata ejus sententia UNITAS FORTIS, DIVISIO FRAGILIS. Quin etiam hanc faciem firmant characteres Punici, & tonsura barbæ; præterquam quod appareat ætate senili, utpote qui dicitur octogenarius genuisse filios. Et ob hanc causam opinarer illic sculptam Venerem Αφροδίτην, testante Strabone Numidas vehementius quam alios barbaros proclives esse ad delicias Venereas. In apice galeæ est canis, prout is narratur habuisse ferocissimos canes ad corporis sui custodiam. Biga procul dubio denotat celebrationem ludorum ab hoc rege editorum: & equus marinus est symbolum Neptuni, quum Numidia sita sit prope mare Africanum, ubi est sinus Numidicus, & ejusmodi equi ac monstra marina occurrunt in nummis multarum Siciliæ civitatum, quum & hæc sit superimposita mari.

40. ANTINOVS.

Sculptura Antinoi, præterquam ex literis ANTINOUS, nota est ex statuis & nummis Græcis cum titulo Herois, ut honoravit eum Hadrianus mortuum.

41. MI-

41. MILES.

Hanc faciem reor esse alicujus Græci herois, quia nudus est & capite galeato, ut conspecti sunt Achilles & Diòmedes ex more istorum Græcorum, qui nudos fingebant heroas.

42. NVMA POMPILIVS.

Conspicitur in antiquis argenteis nummis, habens in diademate regio scriptum, NVMA, ex quorum auctoritate exploratur & confirmatur hæc effigies.

43. L. JVNIVS BRVTVS.

Fuit primus consul & auctor libertatis Romanæ. Facies ejus comparata est cum nummo argenteo, in quo est facies ipsius hujus Bruti, cum literis BRUTUS. Qui nummus creditur cusus esse temporibus Marci Bruti percussoris Cæsaris, in prioris memoriam, & eodem tempore credi posset sculptus fuisse hic sardius, cujus magnitudo est summa.

44. CAJUS SULPICIUS.

Multi ex familia Sulpicia habuerunt prænomen Caii, etiam aliqui fuerunt consules, ut C. Sulpicius Paterculus, qui triumphavit ex Africa & Sardinia, estque verisimile, hanc raram imaginem in gypso smaragdino & magnam fuisse in alicujus posterorum familiæ Sulpiciæ annulo, ut mos erat Romanorum multum gloriari imaginibus majorum, quæ erant testimonium eorum nobilitatis.

45. CN. POMPEJUS MAGNUS.

46. C. JULIUS CAESAR.

Imago Julii Cæſaris in ovata lapidis Chalcedonii figura, multo major reliquis, notabilem habet lauri coronam, quod intertextas habeat frondes palmæ ſuper frontem, quæ notant ejus magnas & æternæ laudis victorias. Hæc imago poſt mortem Julii ſculpta fuit, quum adſit ſtella, in quam transformatus dicitur, & lituus, ſolenne auguratus ſymbolum. Supra pectus gerit ægidem Palladis; qui mos armaturæ & ex Græcorum conſuetudine adornandi ſe placuit poſtea cæteris Romanis Imperatoribus.

47. C. JULIUS CAESAR.

Hæc altera Cæſaris effigies artificioſe ſculpta in ſardio, cum lauru, ſtella & lituo, a me hic relata eſt, non tantum ob inſignem pulchritudinem, ſed etiam ad efferendam gratam meam voluntatem, quam debeo D. Matthiæ Bagninio, qui proximis annis liberaliſſime illam mihi donavit, vinctam annulo aureo. Sed & eadem opera profiteor me multas ob cauſas eidem obſtrictum, & pariter glorior ejus tum amicitia, tum affinitate, qua illi conjunctus ſum præter merita doteſque inſignium virtutum, quæ eundem tantopere commendant Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo D. Flavio Chiſio, fratris filio Sanctiſſimi Domini Noſtri Alexandri VII, ad cujus miniſterium ille admotus eſt.

48. AVGVSTVS.

Cum Capricorno & Delphino. Capricornus (ut notum eſt) fuit horoſcopus Auguſti: Delphinus inſigne & ſigillum ejuſdem. Caput juvenile exhibere poteſt eundem Auguſtum vel potius aliquem ex ejus nepotibus aut poſteris, qui ſibi felix omen cecinerunt in hoc fauſto ſigno. Reperitur nummus Græcus Cæſaris cum capite Lucii & Capricorno in averſa parte; ſed hic mihi videtur potius eſſe Cajus, ut patet ex imagine Urſini. Capricornus & Delphinus ſunt ſigna cœleſtia.

49. AVGVSTVS.

Pulchrum Auguſti caput laureatum in hiacyntho repertum fuit in ruderibus Cataneæ, quum in Sicilia morarer anno ſancto Urbani VIII 1625, quo tempore in deliciis habere & colligere antiquitates cæpi. Hæc fuit prima ſculptura, quæ in manus meas venit, bonum augurium in aliis dare mihi viſa.

50. MARCUS AGRIPPA.

Illuſtris dux in expeditionibus militaribus Auguſti, & parta navalis belli victoria ad Actium promuntorium contra Antonium, roſtrata corona ab eodem Auguſto decoratus, de qua canit Virgilius:

Parte alia ventis & Diis Agrippa ſecundis
Arduus agmen agens: cui belli inſigne ſuperbum,
Tempora navali fulgent redimita corona.

Varius hic lapis grandis eſt & diverſæ ſculpturæ.

51. TIBERIUS.

Varius lapis ingens, ab ſingulari artifice ſculptus.

52. CALIGULA.

In ſardio.

53. NERO CLAUDIUS DRUSUS.

Frater minor Tiberii. Hic quoque varius lapis grandi forma eſt, & facies conveniens nummo.

54. GERMANICUS.

Filius Neronis Claudii Druſi, & ab Auguſto deſtinatus ſucceſſor Tiberii, de cujus virtute & infelicitate ample narrat Tacitus. Sed & doctrinam ejus teſtatur Ovidius in dedicatione Faſtorum.

Pagina judicium docti ſubitura movetur
Principis, ut Clario miſſa legenda Deo.

Lapis varius cum vultu præſtantis hujus & eruditi principis ſculptus eſt ſummo artificio, & convenit nummo.

55. LVCIVS.

Nepos & filius adoptivus Auguſti, natus ex M. Agrippa & Julia; qui confirmatur ab nummo.

BRI-

56. CLAVDIVS.

Imperator, lapide vario ingenti: caput colore cæli, cum fundo ſardonycis.

57. BRITANNICVS.

Filius Claudii & Meſſalinæ, ereptus imperio ab Agrippina, & veneno interfectus ab Nerone; de quo refert Tacitus, & auctor tragœdiæ, cujus titulus Octavia, in qua ſic defletur ejus mors.

Tu quoque exſtinctus jaces,
Deflende nobis ſemper, infelix puer,
Modo ſidus orbis, columen Auguſtæ domus;
Britannice.

Varius hic lapis præfert ſummam artis perfectionem.

58. NERO.

Imperator.

59. GALBA.

Hic ſapphirus artificioſe ſculptus cum capite Galbæ hodie exſtat penes Excellentiſſimum Virum Lælium Urſinum, principem in eruditione & bonarum artium ſcientia eximium. Huic dicavi adeo raram gemmam, ut reverentiæ meæ tributum; qui & dignam eam judicavit manu ſua, quæ præclare & calamo & penicillo operatur pari elegantia inter poeſin & picturam.

60. GALBA.

Lapis varius ſingularis artificio & magnitudine; paulo minor ipſa imagine.

61. TRAJANUS.

In hac curioſa gemma effigiatus eſt vultus Trajani ſuper modium aut frumenti menſuram, unde procedunt duæ ariſtæ in ſymbolum annonæ, qualis etiam conſpicitur in ejus nummo. Hic optimus Princeps non ſolum Romæ annonam recte adminiſtravit, ſed ſuis ſumptibus per omnem Italiam pueris puelliſque egenis alimenta dedit, ſicut Plinius in elegantiſſimo panegyrico eum idcirco celebrat, & nummi hodieque indicant. Lances libratæ denotare poſſunt cum annona juſtitiam vel pondus monetæ.

62. ANTONINVS PIVS.

Imperator, cujus effigies ſatis nota ex ſtatuis & nummis.

63. COMMODVS.

Imperator, ætate juvenili, & Princeps juventutis, ut in nummis vivente adhuc ipſo patre M. Aurelio cuſis.

64. SEPTIMIVS SEVERUS.

Imperator, capite pulcherrimo in gypſo.

65. SEPTI-

65. SEPTIMIUS ET JULIA.

Insignis hic varius lapis custoditur a me ob duplex pretium, vel artificium, vel triplicem ipsius gemmæ colorem, cum duobus candidis capitibus & fundo superius nigro, sed vario in aversa parte, ex cœlesti azyre. Ego tamen longe eum habeo gratiorem, eo quod ad me venit ex manibus Amicissimi & Generosissimi Patroni mei, Illustrissimi & perquam Reverendi Maximi, Patriarchæ Hierosolymitani, & Apostolici Nuncii apud Regem Catholicum; qui præclarus vir, multas alias virtutes suas maximas exornat summa eruditione & rerum antiquarum cognitione; ita ut & a me accipere dignatus sit Vitellium ex metallo, cujus in altera parte est CENSORII, qui ad hunc diem usque haberi solet inter nummos rariores, estque præcipuæ integritatis, qualia sunt omnia numismata ejus Patriarchæ unice & summo studio servata.

66. ANTONINUS CARACALLA.

Ætate satis juvenili, vivo etiamnum patre Septimio.

67. ELAGABALUS.

Imperator sculptura satis nitida effectus.

68. ISIS

Hic varius lapis cum imagine Isidis refert ele-

gantiam ipſius petræ, ad quam ſe flexit artifex, quum facies ipſa ſit candida, capilli colore rufeo, cum fundo ſardonycis translucido, ſic ut ſit admirabilis. Etiam capilli iſti ſunt calamiſtrati more Ægyptio, cum fructu & frondibus perſici ſuper caput & ſiſtrum: qui fructus non modo eſt typus ſilentii, ſed etiam veritatis, ut colligitur etiam ex Harpocrate & ex aliis Ægyptiis imaginibus. Fructus ille etiam cordis figuram habet & frondes linguæ, quæ utraque ſimul juncta componunt veritatem, quæ ab Ægyptiis ante omnia divina alia æſtimabatur. Dicit inſuper Theophraſtus, ab ſacerdotibus fabricata fuiſſe Deorum ſimulacra & inſtrumenta ſacris ſervientia ex ligno perſici, unde etiam faciebant phylacteria & amuleta, ſicut idem illud, quod Iſis ipſa ſuſpenſum gerebat de collo, non ſignificabat aliud, niſi vera verba.

69. MINERVA.

Triton ſculptus in caſſide Palladis refert quandam ſimilitudinem ad illos, qui reperiuntur in nummis Siciliæ cum capite hujus Deæ galeato, & inibi nunc Tritone, nunc equo & monſtris marinis. Unde facile credi poteſt, hunc achaten ex ſardonyce magno eſſe ſculptum cum inſignibus alicujus ex civitatibus ejus inſulæ celebris propter divitias, ubi multæ præcipuæ repertæ ſunt gemmæ. Dicitur quoque Pallas fuiſſe educata ab aliquo Tritone apud paludem Tritoniam, unde hæc una eſt ex etymologiis cognominis illius Tritoniæ. Herodotus autem narrat eam genitam ab Neptuno; qui inſtar Tritonis cum tridente ſculpebatur ab antiquis, eo modo, quo apparet in hac imagine.

70. PAL-

70. PALLAS.

Galeata, qualis deſcribitur ab Homero cum criſta in conum ſurgente, plane ut idem poeta deſcribit occultatam ab Achille. Ea Dea ſic armata inprimis colebatur ab Lacedæmoniis, ut mos illorum erat omnes ſuos armare Deos, & hanc ſic appellarunt Πϱομαχίαν. Quod attinet ad ſparſos capillos, qui & in hac & aliis ſculpturis viſuntur; iſti quoque exhibent vetuſtum eorundem Spartanorum morem, qui ſic exornabant ſuas puellas, ut Virgilius depinxit Venerem apparentem Æneæ ſub forma virginis Spartanæ.

71. MINERVA.

Alæ ſuper galeam Minervæ ſunt adſcriptæ huic Deæ, quæ cenſebatur genius aeris ſublimioris & purioris ætheris, ut declarat Macrobius in Saturnalibus, & Tzetzes in Lycophronem vult eam eſſe exhalationem, quæ facit moveri aërem. Sed etiam alæ poſſunt illi convenire, quoniam eadem fuit exiſtimata Victoriæ, cujus ſic erat alata ſtatua in arce Athenarum, vocabaturque Νίκη Παλλὰς. Serpens ei fuit conſecratus in ſignum ſalutis, quippe quum eadem diceretur Υ᾿γεία & ſalutaris: & ſerpentibus velut miniſtris ſuis uſa eſt contra Laocoontem, unde Phidias memorabilem illam Minervæ ſtatuam ſculpſit cum haſta & ſerpente ad pedes, ſic ut dubitet Pauſanias, ſitne Erichthonius. Cæterum draco in galea apparet quaſi minans & ore aperto, ad terrorem illic fictus ex more, quo ſolebant Reges Ægyptii in armis habere capita ferarum

ſculpta

ſculpta ad terrorem hoſtium, ut vult Diodorus, & Statius libro III. *Ferarum Rictibus horrificant galeas.* Propterea Zonaras deſcribens pulcherrimum Minervæ coloſſum ex ære in foro Conſtantinopolitano, dicit eam in capite habuiſſe caudam equinam, quæ incutiebat terrorem, plane ut in hoc admirabili vario lapide criſtata galea diſtinguitur ab equina cauda, cui minax ſerpens eſt adſtrictus, quali modo debuit fuiſſe coloſſus ille. Quod ad pilos equinos, illis adornabantur heroum galeæ, & talem deſcribit Homerus Teucri galeam. Romani Græcæ conſuetudinis æmuli finxerunt Romam ſub illo habitu Minervæ cum galea alata & ipſo illo ſerpente, ut apparet in multis nummis conſularibus ex argento. Caput Satyri in humero hujus Deæ poteſt alludere ad vitium rationi & ſapientiæ ſubjectum: modo non innuat pœnam Marſyæ, obſervante Pauſania ſtatuam quandam Minervæ percutientis Marſyam ob recollectas ab terra fiſtulas. Eſt hic varius lapis ſingulari artificio ſculptus.

72. MEDVSA.

Admirabiliter ſculpta ab excellenti artifice in ruſo jaſpide formæ ingentis.

73. DEIANIRA.

Aut potius Omphale, in magno ſardio: & hujus deinceps pulcherrimæ duæ integræ imagines ſequentur cum ſpolio leonino & clava veſtitæ ad morem Herculis mariti.

Talis

Talis ab Inachiis Nemeæ Tirynthius antris
Ibat adhuc aptans humeris capitique leonem.

74. PSYCHE.

Quoniam papilio inter insecta renascitur ex proprio semine, ideo habitus fuit symbolum immortalitatis animæ humanæ, quæ in imagine Psychæ intelligitur; quam sic fingebant amore correptam, ut alia aliam amplecteretur, cum alis papilionis, ut videre est ex multis marmoribus antiquis. Additur papilionem esse naturæ aereæ, sicut & aeri & vento fuerit comparatus, & existimata ipsa anima. Unde Virgilio dicitur *Par levibus ventis*, & Græcum ejus nomen ἄνεμος, hoc est, ventus, unde *exspirare anima* dicitur de separatione, quam facit illa ab corpore. De alis animæ & ejus abitu in corpora elementaria loquuntur Trismegistus & Plato tam frequenter, ut Plutarchus alas nominet Platonicas. Manus insuper symbolum est dæmonis, affirmante eodem Platone, illum ducere & reducere animas ad corpora. Quæ manus in tali statu & actu est, ut summis digitis attingat alas, & vagum ejus volatum firmet. Cæterum oritur dubium inde, quod papilio, hoc est, anima portetur & sit fusa supra pectus: quæ philosophia potius convenit Epicuro, ex cujus sententia ratiocinatur Lucretius pluribus locis.

Denique cur animi nunquam mens consiliumque
Gignitur in capite?
Consilium quod nos animam mentemque vocamus,
Idque situm media regione in pectoris hæret.

Quam Epicuri ſententiam refutat Cicero, ut etiam ex Pythagoræ & Platonis placito mens ſitum & ſedem habet in cerebro, & cupido vel τὸ ἐπιθυμητικὸν in corde. Nihilominus videtur mihi hæc imago reſpondere huic ſecundæ ſententiæ; quippe quum Pythagoras adfirmet principium animæ ſe porrigere a corde ad cerebrum. Videmus autem papilionem pectori ſuperimponere corpus, ſed divinas alas habere explicatas ſurſum verſus, quum interim manus vel potius dæmon ſublevet divinam partem & immortales alas, per quas intelligitur principatus mentis ac rationis.

75. SAPPHO.

Invenitur argenteus nummus Mitylenæus cum vultu Sapphûs. Statua hujus doctæ poetriæ erat Athenis prope alteram Anacreontis. In hac mea ſculptura, per ſummam induſtriam facta in rufo ſardio, præterea ſunt duo rami laurei, efficientes circulum, & coronant vultum ejuſdem Sapphûs, quæ numeratur inter novem lyricos celeberrimos in Græcia. Et quamvis nonnulli poetæ Græci veteres ſcripſerint elegantiſſima epigrammata in honorem ejus imaginis, tamen ſufficiet mihi hîc unum annotare Leonis Allatii, in cujus facundia hodie Romæ reſonant ſuaviſſimæ Muſæ Atticæ, per ipſum ex Græcia in Latium translatæ.

Εἰς τὴν εἰκόνα Σαπφοῦς.

Κλωθοῖ δῶκε λίνον Λάχεσις, Κλωθὼ δὲ ἐπιδίνει,
Μετρῆσαι Σαπφοῦς φῆμιν ἐφεψομένην.
Ἄτροπος ὀχθήσασα λίνου κλωστῆρας ἀράτει,
Σαπφοῦς, φᾶσα, χρόνοις οὐχ ὑπόειξε μίτος.

OLYM-

76. OLYMPIAS.

Refert Plutarchus puellas Macedonicas vetuſto more celebraſſe Orphei & Bacchi cerimonias, portando ſerpentes & corollas, & Olympiadem Alexandri matrem diligentius præ aliis eas frequentaſſe, quod videtur conſpici in ſculptura hujus reginæ diademate & corona ex vitis frondibus ornatæ. Præterea apparet felix & pulchra induſtria in hoc vario lapide, ut non ſit remota ab ætate Alexandri: cui etiam ſimilis valde eſt, ut & reliquis Alexandri imaginibus. Hoc inſuper ſtatuis ejus Alexandri convenit, quæ coronabantur hedera; ex quibus una geſtata fuit in ſolenni feſto Ptolomæi, ad modum bacchantis coronata.

77. SEMIRAMIS.

Sapiens fuit & magnanima Darii filia, quæ ad ulciſcendam mariti mortem arma ſumpſit, & victrix ab Armeniis reverſa eſt. Reges Perſiæ geſtabant ejus faciem in galeis, ut ſcribit Polyænus, formatam capillis ſparſis ſuper humeros, prout ipſa ſolebat adornari, & talem quoque deſcripſit Philoſtratus in Iconibus ſuis. Manu tenet parazonium indicium bellicæ fœminæ, & facies habituſque prodit aliquid virile, plane qualem ſe oſtendebat Aſſyriis, ut narrat hiſtoricus Juſtinus, & cantat Claudianus *Prima Semiramis aſtu Aſſyriis mentita virum.* Lapis varius accedit ad dimidium magnitudinis, quæ eſt in impreſſo, vultu candido, fundo ſardonycis, rariſſimo genere.

78. CLEOPATRA.

Eſt icuncula grandis; quod ad faciem in achate vario, qui tranſit in livorem & colorem carneum per brachia & nudum pectus, in quo perlucet ſanguis impurus & veneno infectus. Capillos habet rubeos ad vivum, & pallam flavam, ita ut per colorum convenientiam ſit hæc icuncula curioſiſſima.

79. CLEOPATRA.

Faciem habet ſimillimam reliquis hujus reginæ antiquis imaginibus. Inter comas ejus apparent nonnullæ baccæ hederæ, prout aliæ imagines M. Antonii occurrunt coronatæ vite tanquam Bacchi.

80. REGINA.

Peregrina, ſculpta in vario lapide grandi, capite rufo, fundo candido, artificioſæ ſculpturæ.

81. AGRIPPINA CLAUDII.

Ab hodiernis appellata Agrippina minor, filia Germanici, quæ ad imperium evexit filium Neronem, notiſſima ex hiſtoriis. Sculptura eſt in magno ſardio perquam induſtrie elaborata.

82. CAPUT IGNOTUM.

83. LUCRETIA.

Romana ſe occidit, transfigens pectus propter in-

injuriam ab Tarquinio illatam. Sculptura eſt in gypſo ſmaragdino.

84. AGRIPPINA GERMANICI.

Major. In facie hujus generoſæ fæminæ eminet quædam virilitas & ferocia, unde in ſuſpicionem Tiberio venit, & infeliciter mori coacta cum Germanico conjuge. De his reperiuntur elegantiſſimi nummi, cuſi ab filio Caligula, qui memoriam ejus reſtituit. Porro officii mei eſt in hac parte conſignare exemplum liberalitatis D. Cardinalis Franciſci Buoncompagnii, Archiepiſcopi Neapolitani, dum vixit, meique priſci fautoris, qui per Romam Italiamque juſſa fieri collectione nummorum paulo rariorum, & ſculpturarum, & variorum lapidum, reperit hunc ipſum Agrippinæ vultum mirifica arte ſculptum in chryſolitho, de cujus intellectu abunde ſtatim illi ſatisfeci. Propterea inſigni liberalitate & præter omnem meam exſpectationem donavit me centum ſcutatis aureis. Exſtat autem hodie hæc gemma cum aliis vetuſtatis reliquiis penes Illuſtriſſimum & maxime Reverendum D. Buoncompagnium, Archiepiſcopum Bononienſem, verum virtutis tanti patrui æmulum & ſucceſſorem.

85. POPPAEA.

Moris erat Romanis, præcipue in epulis, circumdare crines variis floribus, ſed maxime roſis; quæ inter convivales coronas præferebantur, continentes ſubſidium contra ebrietatem, perinde ut hedera, vim

creditæ habere refrigerandi, atque etiam propter ſpeciem earum ac delicias. Hinc in maxime opiparis conviviis mulieres & viri frontes ſuas & pectora, etiam ipſos calices ac toros roſis adornabant. De quo videri poſſunt Seneca, qui hos mores arguit; Plutarchus in Quæſtionibus convivalibus, & ex poetis Horatius multis locis. Quod ad vultum Poppææ attinet, forſan apparebit diſſimilitudo in poſitione capillorum, qui ſunt longiores & allevati ſupra frontem, colore & ſplendore inſtar electri a Nerone laudati, ut refert Plinius. Sed quia penes me nummus eſt Neronis Græcus cum ejuſdem Poppææ vultu ad hanc ſculpturam proximè accedente, judicavi ita eam cognominandam.

86. SABINA.

Alius vultus Sabinæ, coronatæ roſis, admonet me alterius moris in feſtis Bonæ Deæ, quæ dicebantur Floralia tempore verno, quo etiam matronæ roſis ſe coronabant, & ſolenne illius Deæ ſacrum caſte obibant, ut fecit Sabina, fœmina caſtitatis gravitatiſque præcipuæ.

87. FAUSTINA ANTONINI MAJOR.

88. FAUSTINA MARCI AURELII MINOR.

89. IULIA AVGVSTA.

Uxor Septimii Severi; varius lapis paulo minoris magnitudinis, quam hæc figura.

90. CA-

90. CAPVT IGNOTVM.

Cum ridiculo & novo capitis habitu ac ornamento.

91. CAPVT IGNOTVM.

In lapide vario.

92. BACCHANS.

Præter coronam ex hedera bacchantes caput frontemque circumdabant vitta, hoc eſt, faſcia ejuſmodi, qualis hic ſculpta conſpicitur. Apud Athenæum ſcribit Ariſton, veteres ad curandum dolorem capitis ex vini crapula, vinculo aliquo tempora ligaviſſe, & poſtea eum morem tranſiiſſe in ornamenta coronarum. In hoc formoſo capite ſculpto in gypſo, etiam cognoſcitur uſus faſciæ & coronæ: & in feſtivitate illa Ptolomæi inter reliquos apparatus erant coronæ & vittæ, pendentes ex ſarmentis vitium & hederarum, quæ umbram faciebant ſimulacro Bacchi. Sed non ſolum in Bacchanalibus, verum etiam in feſto Matris Deum mulieres coronabantur hedera & pampinis & thyrſum gerebant. Juvenalis Romanas fæminas, quod eadem licentia uterentur inter bacchantes, reprehendit.

Aſt aliæ quoties aulæa recondita ceſſant
Et vacuo clauſoque ſonant fora ſola theatro,
Atque a plebeis longe Megaleſia, triſtes
Perſonam thyrſumque tenent & ſubligar Acci.

93. BA-

93. BACCHANS.

De variis coronis ex hedera & vite uſurpatis per Bacchanalia, vide Plutarchum in quæſtionibus convivalibus, & Athenæum, quas cenſuerunt eſſe remedium contra ebrietatem, etſi Euſtathius interpretetur eſſe indicium libidinis.

94. BACCHANS.

95. BACCHANS.

96. BACCHANS.

Inter multa alia vocabula bacchantibus tributa, fuerunt etiam appellatæ Mænades, ἀπὸ μαίνεσθαι, hoc eſt, infatuari, furere & ſic inſtinctum incedere capillis ſparſis. De faſcia, frontis illarum vinculo, dictum antea. Sculptura in gypſo æquat magnitudine dimidium hujus figuræ, & mirabili artificio.

97. BACCHANS.

Aliud vocabulum bacchantibus datum derivabatur ab pellibus ferarum & animalium, quibus indui in orgiis & ſacrificiis illæ ſolebant: unde vocabantur Nebrides, ut eſt indicatum in imagine Fauni; quæ pelles ſervire videbantur ad inferendum terrorem. Hæc bacchans in carchedonio zapphirino habet caput ac reliquum truncum exſtantem, paulo minori magnitudine, quam eſt figura.

98. BACCHANS.

Sic qui initiabantur & conſecrabantur Baccho, operiebant ſe præcipue exuviis caprarum, ut videmus in hac imagine, & ſignificat Clemens Alexandrinus, *Nebridarum familiam pellicula cohoneſtavit hinnulæ, quæ ſacrabat eos. Qui ſeſe ad myſteria parabat, hinnuli pelle contectus erat.* Amethyſtus eſt magnus.

99. CAPUT IGNOTUM.

Quod inſculptum eſt ſardio maxima artis induſtria. Reperitur imago Leandri eodem in habitu & forma, unde hæc, quia eſt facies fœminæ, a nonnemine credita eſt exhibere Herô ab Leandro iſto amatam.

100. LARVAE.

Bacchanalia Silenorum, luſus ſcenæ fuerunt dedicati Baccho, qui fuit eorum auctor, æque ut dramaticæ poeſeos & muſicæ theatralis, quæ, ſicut diſtinguit Scaliger, dividitur in ſatyricam & in sillos, ab Silenis & Satyris Bacchi comitibus. Duæ larvæ hujus ſardii conveniunt altera Sileno propter calvitium & ſimum naſum, altera Satyro ex barba & vultu caprineo. A poetis vero chori Satyrorum & Silenorum conſtituti ſunt & introducti in actus, unde ſummopere delectabatur populus, ſic ut finxerint Bacchum tunc vivere in feſtis, ſaltantem cum ipſis, & jocantem tam geſtibus, quam dicteriis. Unde in ſacris ejus Dei & circa ejus ſtatuam ſuſpendebantur

larvæ comicæ & ridiculæ rusticorum numinum & satyricorum, ut narrat Callixenus Rhodius apud Athenæum.

101. PERSONA SCENICA.

Hæc est alia larva Silenorum scenicorum, cum barba calamistrata more Ægyptio

102. PERSONA SCENICA.

Cum rictu & hiatu oris terribili fuit propria comœdiæ Latinæ, ubi usitatissima in personis comicis & præcipue servorum, prout exhibetur Davus in imaginibus antiqui Terentii bibliothecæ Vaticanæ. Larva autem dicebatur deductâ etymologiâ ab Laribus per imaginarium & vanum terrorem, quem adferebat ejus conspectus, quod suaviter innuit Juvenalis,

Personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.

& Martialis.

Sum figuli lusus, Rufi persona Batavi,
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Lucianus in dialogo de saltatione ampliter describit hoc larvæ genus. *Turpe & minime jucundum spectaculum, homo longitudine deformi atque incomposita exornatus, altis calceamentis ingrediens, caput larva minaci obductum habens, tum peramplo ore hiante, quasi spectatores devoraturus.* Iste hiatus, puerulorum terror, in comœdiam inductus, augebat sonum

vocis

vocis cavitate illa, & ab hoc ſono crediderunt quidam ab Latinis larvas appellatas eſſe Perſonas.

103. PERSONA.

Symbolica depingens ſomnum, quam adornant papavera, flores ſomniferi. Velamentum formatum eſt & inſtructum quaſi mitra vel pileo cum vaſe aquæ ex Lethe, quia humor ex corde adſcendens & ab cerebro frigefactus parit ſomnum. Adſunt duo cygni, quoniam quum in reliquis omnibus ſomnus morti ſit ſimilis, hic ales præſagiens bonum, quod ex morte capitur, tunc cantat ſuaviſſime. Omnia hæc ſymbola referri ad ipſam mortem poſſunt, figuratam in urna vel olla cinerum, intus habente papavera æterni ſomni

Nobis cum ſemel occidit brevis lux,
Nox eſt perpetua una dormienda.

Cygni ſunt convenientes morti volucres, ut Cicero diſcit ab Socrate, qui quum jam jam eſſet exſpiraturus, dixit amicis: Vos me exiſtimatis minorem cygno in prædicendo; qui finem ſuum præſentiens, auget cantum, ſe promptum & alacrem oſtendens migrationi ad Deum, cujus eſt miniſter.

104. VERITAS.

Ex ore hujus imaginis pendet fructus perſici, quod quia fructum ſimilem habet frondi, habitum fuit pro ſymbolo veritatis, ut fuit annotatum ſupra in figura Iſidis. Magnitudo varii hujus lapidis æquat dimidiam hanc imaginem.

105. TEMPUS.

Dicitur Jovem Saturno patri catenas dediſſe ob cauſam regni : quin etiam Romani fingebant hunc Deum cum cippis vel compedibus ligatum, reſolvi ſolitis in feſto ipſius per menſem Decembrem ad memoriam felicitatis, qua fruiti ſunt homines ſub ipſius legibus. Statius Silv. 1.

Saturnus mihi compede exſolutus,
Et multo madidus mero December.

Macrobius cauſam ex natura rerum petit. *Vinctum autem quod certa lege naturæ connexa ſint tempora, vel quod omnes fruges quibuſdam vinculis nodisve alternentur.* Unde vinctus Saturnus vel tempus præcipue reſpicit nodum, qui ſimul connectit ſecula, annos tempeſtateſque, quæ mutari & volui nequeunt vel tardiores vel velociores. Cæterum philoſophi ſtatuerunt tempus eſſe menſuram motus; quod licet in hac figura appareat incurvum & feſſum, nihilominus habet alas, volat & fugit momentis omnibus.

106. JUPITER.

Cum haſta & fulmine, qualis frequenter occurrit in nummis cum diverſis inſcriptionibus, JOVI TONANTI. JOVI STATORI. JOVI VICTORI. JOVI CONSERVATORI.

APOL-

107. APOLLO.

Ipse Deus vatum palla spectabilis aurea
Tractat inauratæ consona fila lyræ,

ut hanc imaginem describit Ovidius. Mulier quæ super pateram offert puerum, Pythia est vel sacerdos ex antiqua religione Cretensium, qui ex voto obstricti erant quotannis illi Deo offerre primitias humanas. Idem votum postea celebraverunt Athenienses liberati ab Minotauro. Similis consuetudo obtinebat usque ad ætatem Plutarchi, ut ipse scribit in vita Thesei, in ornatissima navi mittentibus eisdem Atheniensibus Delphos pueros suos in memoriam liberationis, sicut etiam in Phædone refert Plato.

108. GANYMEDES.

Descriptus est ab Virgilio, unde sufficiet referre ipsos hujus poetæ versus imagini congruos

Intentusque puer frondosa regius Ida
Veloces jaculo cervos cursuque fatigat,
Acer, anhelanti similis, quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.

Vas denotat ambrosiam, quam Ganymedes miscet Jovi, & est signum Aquarii.

109. HERMERACLIDES.

Statua Herculis, quæ circa medium deorsum desinit in truncum quadratum Mercurii, exhibet duos

hos Deos conjunctos, & ab Athenæo appellatur Ἑρμηρακλῆς, quia Ἑρμῆς Græce notat Mercurium, Ἡρακλῆς Herculem. Similes statuæ grandes ex marmore non affabre factæ reperiuntur, quæ in confiniis agrorum & viis collocatæ erant, quia Hercules simul cum Mercurio erant Dei Viales & Terminales, & inprimis clare id colligitur ex epigrammate Leonidæ in Ανθολογ. lib. 1.

Qui ob hanc properatis viam; sive ad agros
Ex oppido, sive ab agris tenditis ad urbem,
Nos terminorum custodes duo Dii, quorum hic quidem Mercurius
Ut vides me, hic autem Hercules.

In eadem prorsus imagine colebantur Hercules & Mercurius in palæstris, quarum erant præsides, quod declarat Phornutus significare fortitudinem ratione sociatam. Unde affirmat Aristides, illos pro amicitia & conjunctione sua in omnibus negotiis semper fuisse junctos & formasse unam statuam. Hermeraclidæ palæstrarum inveniuntur perpulchre fabricati in eximiis marmoribus: sed hæc icuncula est in gemma carchedonii zapphiri, plane eadem magnitudine, quam habet figura; quin etiam vidi Hermeraclidas sardiis incisos, quos in annulis gerebant athletæ.

110. HERCULES ET EURYSTHEUS.

Eurystheus durus appellatur ab Virgilio propter aspera imperia, quippe qui Herculem periculosis expeditionibus objecit. Qui quidem Hercules (ut liquet

liquet ex hac imagine) Euryſtheo rationem reddit athlorum ſuorum. Cæterum quia in hac figura apparet Hermes vel meta ſuper certas rupes, venio in memoriam antiqui commeantium moris, qui conſecrabant ſaxa & petras Herculi & Mercurio vialibus Deis, ut oſtendit doctiſſimus Aleander in tabula ſolis, in qua ſuper petrarum cumulum ſculpta ſunt clava & caduceum.

111. HERCULES LEONTOPHONOS.

Appellatus a Græcis occiſor Leonis, quod fuit primum athlum Herculis. Archias.

Non amplius taurivori gravem rictum leonis
Formidate agricolæ, paſtores, Nemeæ.
Certe enim ab Hercule optimo certatore cecidit domitus
Cervicem feras occidentibus ſtrangulatus manibus.

Hercules autem in juvenili ſua ætate prius occiderat alium leonem, qui devorabat armenta patris Amphitruonis. Ideo in imagine, etſi ſuffocet Nemeæum, portat in dorſo pellem primi leonis, qualis conſpicitur in ſtatuis antiquis Herculis juvenis, ut memorat Tzetzes, nati circiter annos XVIII.

112. JOLE.

Ovidius in Faſtis lepidam narrat fabulam de Hercule ad fœminæ modum amicto veſtibus Joles, unde Faunus Deus deridebatur.

113. Sed

113.

Sed ad ſcopum hujus imaginis tantummodo memoraſſe ſuffecerit verſus iſtius poetæ ex epiſtola, quam marito Herculi ſcripſit Deianira, infamans Jolen depictam cum clava & ſpoliis Leonis.

O pudor! hirſuti coſtis exuta leonis
Aſpera texerunt vellera molle latus.
Falleris, & neſcis: non ſunt ſpolia iſta leonis
Sed tua: tuque feræ. victor es; illa tui.
Femina tela tulit Lernæis atra venenis,
Ferre gravem lana vix ſatis apta colum.
Inſtruxitque manum clava domitrice ferarum,
Vidit & in ſpeculo conjugis arma ſui.

Qui locus præclare expreſſus eſt ab Torquato Taſſo.

Mira-ſi Jole, con la deſtra imbelle,
Per iſcherno trattar l'arme homicide;
E porta' l cuoio di leon, che ſembra
Ruvido troppo a ſi tenere membra.

114. TRES GRATIAE.

Tres Gratiæ invicem amplexæ uno nodo deſcribuntur ab Claudiano

Idaliæ juxta famulæ triplexque viciſſim
Nexa ſub ingenti requieſcit Gratia quercu.

In hac imagine ſub ſimilitudine trium Gratiarum ſunt tres Deæ, Pallas, Juno & Venus, ſignificantes tria maxima vitæ bona, ſapientiam, pulchritudinem, & opes, ſuntque hæc tria dona ſuprema ac divina, ſic invi-

invicem ſociata, ut nequeant eſſe diſjuncta, neque alterum ſine altero poſſideri. Statuunt philoſophi bonum & pulchrum eſſe plane unum idemque, & ſapientem ſolum poſſidere divitias, juxta doctrinam Platonis & votum Socratis in Phædro, *O amice Pan & alii omnes, qui locum hunc colitis, Dii, date mihi, ut pulcher intus efficiar & quæcumque extrinſecus habeo, intrinſecis ſint amica. Divitem autem ſapientem ſolum exiſtimem.*

115. VENUS COELESTIS.

Alæ ſunt Veneri attributæ, ut pote amorum potenti numini, ſignificaturæ innatum procreationis deſiderium, quia etiam eadem amori res eſt, ut demonſtrat Lucretius.

Namque voluptatem præſagit multa cupido:
Hæc Venus eſt nobis, hinc ductum nomen amoris.

Etiam eſt penes me pulcherrimus ſardius paulum ruptus, cui inſculptus eſt vultus Veneris cum alis in ſummitate dorſi, & ad latus ibidem eſt telum, ab eodem Lucretio & Græcis poetis in pluribus locis ſagitta Veneris appellata. Simile conſpicitur in nummis Julii Cæſaris, ſed ſine telo, & credidere nonnulli eſſe Venerem Victricem. Si quis tamen volet conſiderationem Veneris vertere ad res cœleſtes & naturam, potius dicet convenire illi alas, quod ſit ſpiritus puri aeris in ſuprema regione elementorum cœleſtium, ut indicat Macrobius: & quoniam hæc Dea eſt virtus, quæ ſe movet ad fæcundanda omnia tempore veris,

quæ ab ipſo illo Lucretio vocatur *genitabilis aura.* Quod ad libum, quod præbet illa Cupidini, inde probari videtur amorem ſeſe paſcere & potentem eſſe dono pulchritudinis, unde Horatius,

O crudelis adhuc & Veneris muneribus potens.

116. VENUS ET AMOR.

Narrat Pauſanias Sicyonios habuiſſe ornatiſſimam & ditiſſimam ſtatuam Veneris ex marmore & auro compoſitam, quæ pomum tenebat manu alterâ, alterâ papavera. In hac ſculptura eadem Dea porrigit Amori papavera, typum fœcunditatis, quæ ſequitur amantium gratias, quia hic flos eſt plenus ſeminis & fertilis. Ovidius lib. 2 Met.

Ante fores antri fœcunda papavera florent.

Etiam mihi videtur, ab papavere denotari ſomnum ſocium amoris, & ſic in Jovis ac Junonis concubitu eum vocat Nonnus.

Et Jovis oculos mulſit comes ſomnus amorum,
Ut mollis dormiret in floribus oblectatus Jupiter.

Præterea Virgilius cum Venere jungit poſt amplexus Vulcani,

Optatos dedit amplexus, placidumque petivit
Conjugis infuſus gremio per membra ſoporem.

Sic ſomnus eſt ſocius, & ſequitur Venerem & Amorem.

117. VENUS VICTRIX.

Similis imago Thetidis cum galea & ſcuto prima conſpecta eſt in averſa parte nummi Græci Achillis, & deinde in aliis Iulii Cæſaris & Auguſti, quaſi Venus & Thetis ferrent arma ab Vulcano fabricata in gratiam Æneæ & Achillis. Et hæc imago VICTRIX fuit teſſera vel ſignum ejuſdem Cæſaris in bello contra Pompeium, unde Propertius,

Vexit & ipſa ſui Cæſaris arma Venus,
Arma reſurgentis portans victricia Trojæ.

Eadem hæc imago reperitur in nummo Iuliæ Titi, cum literis VENUS AUGUSTA, ſed in illo Juliæ Domnæ diſerte eſt VENERI VICTRICI. Quod ad aſtronomica hujus imaginis ſymbola, Venus tenet arma Martis, hoc eſt, eum adſpectu ſuo mitigat & vincit. Quando igitur hic Deus dominatur in nativitate hominis & horoſcopus eſt, facit eum proclivem ad iras. Sed ſi Venus ei eſt vicina, illa reprimit iſtum impetum & facilem iraſci indolem, ac benignum reddit. Docet Macrobius in duodecim cœleſtibus ſignis taurum Veneris ſuccedere arieti Martis, eandem ob cauſam, quod nempe illa Dea dulcedine ſua facit eum manſuetiorem.

118. VULCANUS.

Cudit arma Achilli & Æneæ, ut dictum eſt in præcedente imagine, ad modum deſcriptionis Homericæ & Virgilianæ;

Fecit ei galeam, fortem, temporibus aptam,
Pulchram, variegatam, supraque auream cri-
stam posuit.

119. DIANA EPHESIA.

Cujus hæc imago est artificiosissima, quippe quæ formatur in habitu Isidis Canopeæ, unde in locum istarum tot mammarum posita est in hydria aut vase aquali, ita ut caput & pedes promineant ad similitudinem Canopi, ex causa lunaris potentiæ super humidum elementum. Quapropter Diana appellata fuit Dictynna, & Plutarchus eam nominat Venatricem & Marinam. Præterea loco earundem mammarum, quæ sunt argumentum humoris animalia generantis, hæc Dea circumcincta est septem fasciis vel lunaribus orbibus, in quibus ad speciem gemmarum sunt innexa multa grana, quia in illis semen genitale se præparat & idoneum reddit ad generandum, utpote vita consistente in humido, quod Ægyptii constituerunt rerum principium. Idem aquæ elementum indicatur per candelabra ad instar tridentium, ut in aliis statuis Dianæ tridentiferæ pro candelabris expressus est ipse Neptuni tridens. Nosse tamen oportet, Dianam, Isidem & Deam Syriam habuisse fere unam imaginem communem, ut & cerimonias, quod docent Macrobius & Lucianus. Corona quoque turrita ostendit hanc eandem esse Cybelæ, unde Martianus Capella loquens de orbe lunari scribit; *In eo sistra Niliaca* Eleusinaque *lampas, arcus Dictynnæ, tympanaque Cybeles.* Velum, quo operitur caput, notat umbras noctis, quibus obductus est aer,

&

& cervi designant velocitatem cursus, qui xxvii diebus peragitur.

120. DIANA.

Interdum figuratur nuda, interdum vestita, ex diversitate lunæ, quæ modo se nobis præbet universam & claram, modo sine lumine, & se abscondit: & ideo dicit Homerus in hymno illam vestire se & spoliare rursum lucidis vestimentis. De cervo dictum est in præcedente imagine.

121. SPES.

In nummis frequens satis est ejus imago, sed in meo onyce etiam sculptæ sunt spicæ, pendentes retro ex manu, ut indicetur proprie dicta *Spes frugum*. Unde Tibullus.

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Horatius: *Spem mentita seges*. Et Manilius lib. v Astron.

Nec solum terræ spem credit, inania vota,
Arvorum ingenerat studium, rurisque colendi
Seminaque in fœnus sulcatis reddere terris
Usuramque sequi, majori sorte receptis
Frugibus innumeris.

122. CERES.

Cum spicis & papaveribus in manu describitur a poetis Græcis: Theocritus.

Et ipſa rideat manipulos & papavera utraque ma-
nu geſtans.

& Callimachus,

Floreas coronas & papavera manibus tenens.

Etiam ex donis, quæ huic Deæ offerebantur, papaver fuiſſe acceptiſſimum habitum ſcribit Clemens Alexandrinus, unde Virgilio id dicitur *Cereale papaver*. In fabulis multa narrantur de iſto flore, qui ab Cerere guſtatus famem levavit, & per ſomnum abſtulit memoriam ærumnæ in rapta filia. Ovidius 4 Faſt.

Illa ſoporiferum parvos initura penates
Colligit agreſti lene papaver humo.
Dum legit, oblito fertur guſtaſſe palato,
Longamque imprudens exſoluiſſe famem.

Sed & ſomnus valde opportunus nutrimentis facit oblviſci malorum; etiam huic Deæ illud ſacratum eſt, quia papaver eſt rotundum ad ſimilitudinem terræ continentis in ſe innumera diſtincta ſemina, cum ſymbolo fertilitatis, ut in figura proxima Veneris & Amoris eſt annotatum.

123. FORTUNA.

Cornu copiæ indicat omne bonum felicitatemque eſſe in manu Fortunæ. Gubernaculum navis item notat penes illam eſſe mundi regimen, ut apparet etiam in aliis ejus nummis, ubi ipſum illud guber-

nacu-

naculum eſt globo alligatum. Refert Pauſanias prope flumen Iliſſum fuiſſe ejus templum & ſtatuam Fortunæ gubernatricis rerum omnium ; etiam alia fuit Athenis, Philoſtrato memorata. Primus, qui ſub hoc ſymbolo ſignificavit Fortunam, fuit ſculptor Bupalus. Sed Juvenalis de hac melius, quam illi, opinatus eſt.

Nullum numen habes, ſi ſit prudentia: ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam cœloque locamus.

124. LIBERTAS.

Virga & pileum, quæ duo Libertas Dea habet in manibus, refert morem vetuſtum in ſervis manumiſſis, capiente lictore virgam, quæ vindicta dicebatur, & percutiente caput illius ac tergum. Servus tum operiebat caput pileo, & liber fiebat. Elegantiſſime ad hoc Claudianus in conſulatu Honorii.

Te faſtos ineunte quater ſolennia ludit
Omina Libertas, deductum a Vindice nomen
Lex celebrat, famuluſque jugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu.
Triſtis conditio pulſata fronte recedit;
In civem rubuere genæ, tergoque removit
Verbera promiſſi felix injuria voti.

Sed hic me revoco ad antiquam in ludis Romanorum conſuetudinem, quum populus volens favere egregiis gladiatoribus & ſimilibus theatro addictis viris, acclamaret & in libertatem eos vocaret: ac dominus ad

ad iſtas populi preces jubebat eſſe liberos. Id quod cognoſci poteſt ex vaſe cum palma, quæ utraque ſolita dari in ludis præmia, ut in variis nummis ſacrorum quinquennalium ac Pythiorum conſpiciuntur ejuſmodi vaſa & palmæ & coronæ. In quo obſervandum eſt, ſervos gladiatores liberatos ab arena & donatos rude (ut demonſtrabitur) non etiam ſimul conſequutos fuiſſe libertatem, niſi cum gemino præmio etiam ipſis datum eſſet pileum, ut diſtinguit Lipſius ex Tertulliani auctoritate. *Et qui inſigniori cuique homicidæ leonem poſcit, idem gladiatori atroci petat rudem & pileum præmium conferat.* De palmis gladiatoriis agit Lampridius in Commodo, qui quum gladiatorem ageret, mille acceperat.

125. RUMILIA.

Appellatur apud Romanos Dea, quæ curam gerebat educationis puerorum; quod nomen derivatur ab mamma veteribus ruma dicta. In ejus ſacrificiis effundebatur lac, ut narrat Plutarchus in Romulo. In ſimili figura conſpicitur tum in aliis nummis, tum in averſa parte nummorum Fauſtinæ Dea Fœcunditas cum duobus infantibus ad pectus, item Venus Genitrix, & Juno Lucina.

AMOR VICTOR.

Reportat ſpolia & tropæum ob exarmatum Martem. Quod paulo ante fuit dictum de Venere Victrice, poteſt etiam applicari huic Amori Victori, quum

quum ſit eadem potentia; & bene huc convenire mihi videtur epigramma Philippi.

Spoliantes cœlum vide quomodo armis Amores
Ornantur, immortalium ſpolia ferentes.
Phæbi arcus ferunt, Jovis fulmen, Martis
Arma & galeam.

Amor vincit ſpoliatque Martem placando illum & adjungendo Venerem. Sic eum deſcribit Lucretius Deam invocans.

Nam tu ſola potes tranquilla pace juvare
Mortales: quoniam belli fera munera Mavors
Armipotens regit; in gremium qui ſæpe tuum ſe
Rejicit æterno devictus vulnere Amoris.

127. JOCUS.

Socius Amoris exhibetur alatus, & juxta Horatii deſcriptionem, ſimul cum Amore volans circa Venerem,

Sive tu mavis Erycina ridens
Quam Jocus circumvolat & Cupido.

Talem cum larva ante faciem oſtendunt Iocum inter Amores quædam vetuſta marmora, in quibus conſpiciuntur duo pueruli, quorum unus pulſat lyram, & alter jocatur cum larva ante vultum: adſcriptum AMOR VENUS & ſuper larvam illam vel perſonam LVSVS.

128. HARPOCRATES.

Digito os premit, in ſignum ſilentii. Ovidius eum ita deſcribit,

Quique premit vocem digitoque ſilentia ſuadet.

Cornucopiæ notat abundantiam bonorum oriri ab tacendo & loquendo opportune & cum judicio, ex ſententia ejuſdem poetæ,

Eximia eſt virtus præſtare ſilentia rebus,
Et contra gravis eſt culpa tacenda loqui.

De perſico, quod vertici hujus Dei imponitur, ſcriptum ſupra.

129. PUER.

Jocator.

130. PALLAS.

Vide ſequentia.

131. BELLONA.

Martianus Capella declarat allegoricam ſententiam armaturæ Palladis cum haſta & ſcuto & galea in capite, diviſa in tres pennas vel criſtas, armato pectore cum facie Meduſæ.

Hinc nam tergeminæ rutilant de vertice criſtæ;
Quod dux ſanguineo præſulque coruſca duello;
Vel tibi quod ſulget, rapiturque triangulus ignis.

Hinc

Hinc tibi dant clypeum, Sapientia quod regat orbem,
Vel rationis opem quod ſpumea prælia poſcant.
Haſta etiam vibrans penetrabile monſtrat acumen.
Lymphaſeum magis eſt, & ſcutum circulus ambit.

Et poſtea.

Pectore ſaxificam dicunt horrere Meduſam,
Quod pavidum ſtupidet ſapiens ſolertia vulgus.

132. SACERDOS BACCHI.

Dicerem hunc unum eſſe ex Silenis chlamydatis, quos deſcribit Athenæus, ſi adeſſet calvitium; ſed quoniam interdum Bacchus fuit depictus cum barba, poſſet eſſe imago ejus Dei barbata cum ferula & canthăro, ut in aliis juvenilibus imaginibus. Fingebatur Bacchus puer, juvenis & ſenex. Unde Macrobius: *Liberi patris ſimulacra partim puerili ætate, partim juvenili fingunt, præterea barbata ſpecie, ſenili quoque.* Sic eum fingebant eundem ſoli exiſtimantes, ut ipſe ille auctor exponit, de qua re videndi Diodorus Siculus & Ulpianus in Demoſthenem. Ad hanc diverſam Bacchi ætatem convenientes legebantur in Bacchanalibus chori puerorum, virorum ac ſenum. Quod ad veſtes talorum tenus dependentes attinet, earum originem produnt Pollux & Heſychius, quum eam vocant Baſſarida ab Baſſaris urbe Lydiæ, ubi vigebat earum factura, unde Horatius ad Bacchum

Non ego te, candide Baſſareu, &c.

133. SILENUS.

Ex ſcena cum parvulo & ridiculo Satyro vel Fauno, qui circa eum ludit. Tales affirmat Philoſtratus exhiberi ſolitos in theatris inter perſonas ſatyricas: & Virgilius in illa ſua pictura jocos eorum deſcribit ſic incipiens,

Chromis & Mnaſylus in antro
Silenum pueri ſomno videre jacentem.

134. SACRIFICIUM BACCHI.

Ruſticus agricola ex utre vinum effundit in vas aut carcheſium Baccho ſacrum, idque ex vetuſtiſſimo paganorum ritu, qui ſingulis annis Deo Pani, Cereri & Baccho primitias offerebant uvarum ac ſegetis, conſecrantes delubra, altaria & lucos in villis ſuis & agris, ut ex Ænea Sophiſta colligitur, & Apulejus ita de illis. *Iſte vero nec diis rurationis, qui eum paſcunt, ac veſtiunt, ſegetis ullas aut vitis aut gregis primitias impertit, nullum in villa ejus delubrum ſitum, nullus locus aut lucus conſecratus.* Tertullianus lib. de ſpectaculis. *Nam quum promiſcue ludi Liberalia vocarentur, honorem Liberi patris manifeſte ſonabant: Libero enim a ruſticis primo fiebat, ob beneficium, quod ei adſcribunt, pro demonſtrata gratia vini.* In hac imagine diſtincte cognoſcitur ara inſtar columellæ, cujus moris inventor fuit ipſe Bacchus, qui Jovi Junonique muſtum libavit ex ingenti vaſe, ut colligi poteſt ex Nonno· Arbor vitis eidem vini auctori ſacra erat, eamque portabant in ipſius feſtis, & ad illius umbram elevabantur altaria ejus & ſtatuæ. Parva imaguncula, inſi-

insistens columnæ cum membro virili erecto alludit ad Ityphallicos & ad hortorum Deum agrestem, Bacchi sodalem.

135. BACCHANS.

Ad morem fæminarum furentium, quas Mimallonidas appellabant, currebant etiam viri in Orgiis, edentes inconditos motus & capillis sparsis, qualis hic apparet insaniens bacchans, vibrans ferulam & racemum uvæ. Ex brachio ejus pendet leonina pellis, & uno pede impellit ac subruit cantharum vinumque per terram. Istæ Mimallonides sic erant vocatæ ab imitatione furoris Bacchici.

Ecce Mimallonides sparsis in terga capillis,
Ecce leves satyri prævia turba Dei.

Unde adducor, ut opiner in hac imagine literas ΠΕ ΜΑΛΛΙΟ, quasi ΜΙΜΑΛΛΙΟ esse prorsus idem pro varietate dialecti Græcæ; hoc est, imitator & Mimallon.

136. FAUNUS.

Hunc in habitu Fauni, manu exaltata, habitu gestientis, quasi vellet verbis accommodare saltationem, censeo esse unum ex choro satyrico vel potius Sillico, qui (ut dictum est) canebant dithyrambos, hoc est, versus conjunctos cum saltatione & symphonia, ut exponit Aristoteles in Poeticis. Aliæ similes figuræ, quæ in hoc libro occurrunt, pertinent ad scenam & dramaticam poesin. Non est hic omittendum, in

 pom-

pompis circensibus solitum quoque anteïre chorum similium histrionum ad voluptates vulgi, ut notat eruditissimus Panvinius. Baculum incurvum, quod hic manu tenet, dicebatur *pedum*, quo pastores solebant coercere pecora.

137. FAUNA.

Jocatur luditque cum puero, eum sublevans super alterum pedem suum. Est hæc una ex fictis Faunorum personis, una cum viris eandem lasciviam adjuvans & scurrilitatem scenæ, ut dictum est. Etiam hodie videmus ab Cæretanis in publicis locis pares ludos jocosque agitari.

138. SACRIFICIUM SALUTIS.

Serpens sacer fuit Apollini & Æsculapio tanquam Genio salutis, quia quotannis renovat exuvias, atque etiam habitus fuit symbolum boni & felicis augurii (ut auctores sunt Homerus & Virgilius) in Æneæ ingressu in Italiam, quo tempore apparuit anguis circa patris Anchisæ sepulchrum, cujus apparentia agnoscebatur optimum præsagium. Etiam Valerius Flaccus ex ipsis his serpentibus faustum omen deducit incepto Argonautarum.

Dixerat, & summis frondentes contulit aris
Libavitque dapes, placidi quas protinus angues
Umbrarum famuli linguis rapuere coruscis.

In hoc autem sardio conspicitur sacrificans, qui tenet anguem vicinum altari foculo accenso, ac præterea

terea vaſculum vini aut alterius liquoris, ut dicetur ſtatim in alia figura.

139. SACRIFICANS.

Cum cultro in manu, & capite arietis ſub pedem & adſtante capro. Hæc pecora pro gregum diverſitate Diis ruſticis ſacrificabantur ab paganis pro cuſtodia & incolumitate eorum. In his ruralibus Diis præcipui erant Bacchus & Mercurius, quorum peculiares hoſtiæ fuerunt caper & aries.

140. SACRIFICIUM SALUTIS.

Præter ea, quæ ſuperius dicta ſunt de ſerpente ſalutifero, fuit quoque Æſculapius adoratus in forma colubri, allati ex Epidauro, quem cum Luciano ſic vituperat Arnobius. *Æſculapius iſte, quem prædicatis, Deus præſtans, ſanctus Deus, ſalutis dator, valetudinum peſſimarum propulſor & exſtinctor, ſerpentis eſt forma & circumſcriptione finitus, per terram reptans, cœno natis ut vermiculis mos eſt, ſolum mento radit & pectore, tortuoſis voluminibus ſe trahens: atque ut pergere prorſus poſſit, partem ſui poſtremam conatibus prioris adducit; & quoniam legitur uſus cibis etiam, quibus vita in corporibus immoratur, habet patulas fauces, quibus cibos tranſvoret, oris hiatibus appetitos.* Vnde in meo ſardio ſerpens aperit fauces, ut cibi aliquid hauriat, quem ſacrificulus apparatum offert & digito in patina intingit. Quin etiam in nummis Dea Salus ſculpitur cum ſerpente in manu, revoluto ad capiendum cibum, juxta deſcriptiones a Virgilio

gilio & Valerio Flacco factas in præcedente imagine. Fœmina nuda ex patera vergit vinum vel lac ſuper caput arietis ſacrati huic eidem Æſculapio & Saluti, utpote qui ſymbolum eſt conſervationis propter inſignem temperiem in ſigno cœleſti, ut amplius oſtendetur in imagine Chimæræ.

141. SACRIFICIUM FAUNORUM.

Baccho immolabatur caper, unde is Deus in Bœotia appellabatur Ægobolos, prout refert Pauſanias. Cauſa eſt, quod caper ſit inimicus vitibus. Ovidius in Faſtis.

Rode caper vitem: tamen hinc cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.

Horatius vult hanc hoſtiam eſſe albi coloris, utpote dedicati cœleſtibus;

Voveram dulces epulas & album
Libero caprum.

142. SACRIFICIUM CALIGVLAE.

Hæc ſculptura in heliotropo memorabilis eſt ob magnitudinem & excellentiam artificis, etſi referat indignam Caligulæ recordationem cum tribus ſororibus Lucilla, Druſilla & Julia celebrantibus laſciva ſacrificia ityphallica. Ideo deteſtans alia, tantum laudabo præſtantiam artificii in figuris.

143. THALIA.

Cum larva comica petaſata in manibus, eſt una Muſarum, præſes comœdiarum.

144. TERPSICHORE.

Vel potius Erato cum teſtudine & lyra amabiliter ſaltat, ut deſcribit eam Virgilius,

Plectra gerens Erato, ſaltat pede, carmine, vultu.

145. CLEOPATRA.

In hoc habitu & forma conſpiciuntur imagines Cleopatræ mortuæ, vultu declinante ſuper alterum brachiorum. Sic in meo ſardio oſtenditur languens; & in alia ſimili figura expreſſus eſt ſerpens circumdatus brachio.

146. LUCTATORES.

Cum duobus his pueris ſculptus illic eſt pædotriba vel præfectus luctæ virgam manu tenens, eoſque docens brachiorum & aliorum membrorum motus. Hoc palæſtræ exercitium proprium erat puerorum nobilium, ut adfirmat Terentianus Parmeno.

Fac periculum in litteris, in palæſtra, in muſicis:
Quæ liberum ſcire æquum eſt adoleſcentem.

Memorat Plinius Silanionem, qui depinxerit Epiſtaten exercentem athletas.

147. AUTUMNUS.

Juvenis alatus, cui ſimiles in antiquis marmoribus conſpiciuntur alatæ tempeſtates, volantes cum tempore, tanquam quatuor adoleſcentuli vel pueri. Hujus brachio alligatum eſt caniſtrum pomis & herbis plenum, ab altera ejus manu pendente anate, ave aquatica, quæ nihilominus apparet ſculpta in manu etiam ad ſymbolum hiberni temporis, quaſi poſſet in hac figura notari utraque tempeſtas inter harum confinia.

148. HORAE.

Adſtant portis cœli, ut finxerunt poetæ, interdum adducentes nebulas, interdum facientes aerem ſerenum. Homerus.

Sponte portæ crepuerunt cœli, quas cuſtodiebant Horæ,
Quibus commiſſum eſt magnum cœlum Olympuſque.
Ut & aperiant denſam nebulam & claudant.

De zona inflata vento vide in ſequente imagine.

149. ZEPHYRUS.

Faſcia vel zona, quam adoleſcens hic tenet intra duas manus ſuper caput vento inflatam, convenit figuris ventorum, quæ occurrunt in marmoribus antiquis, ſignificans motum auræ. Ovidius loquens de velis,

Nam

Nam modo Threicio borea, modo currimus euro,
Sæpe tument zephyro lintea, ſæpe noto.

Lucretius zephyrum dixit alatum, unde poſſemus dubitare, niſi vidiſſemus aliquot figuras vetuſtas per aerem & in locum alarum incurvantes pallium inſtar veli, notantes flatum & motum ipſorum ventorum, ut in nummis & ectypis antiquis & præcedente imagine.

150. PSYCHE.

Alæ papilionis adſignatæ huic Pſychæ ſunt ſymbola immortalitatis animæ, ut jam ſupra dictum eſt in alia imagine, tam quoniam eſt naturæ aereæ, quam quia renaſcitur ex proprio ſemine in æternum. Hic conſpicitur ipſa anima ligata inſtar ſervæ, manibus in tergum, captiva ducta ab affectibus corporis & ſenſu in hac vita; non elevata in altum, ſed flexo in genu poſita & humilis ob res terreſtres, ut docte philoſophatur Virgilius tum de cœleſti ejus origine, tum de carcere corporis cum affectibus.

Igneus eſt ollis vigor & cœleſtis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt cupiuntque, dolent gaudentque, nec auras,
Reſpiciunt clauſæ tenebris & carcere cæco.

151. AENEAS CVM ANCHISA.

Descriptio Virgiliana per omnia huic imagini convenit. Conspicitur Anchises velato capite, ob caussam relatam a Plutarcho in Quæstionibus, quia Romani in salutandis Deis & in sacrificiis velabant caput in signum reverentiæ & humilitatis ex more per Ænean in Italiam inducto. Hinc Anchises portans secum in vase illo penates Deos, toga frontem operit.

Ergo age care pater, cervici imponere nostræ:
Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit;
& mox
Tu genitor cape sacra manu patriosque penates.
& mox.
Succedoque oneri, dextræ se parvus Julus
Implicuit, sequiturque patrem non passibus æquis.

152. ANCILIA.

In imaginibus duorum sacerdotum Saliorum industrie est depicta toga vel tunica ab Latinis cognominata *picta*, instituta ab Numa Pompilio, ut narrat T. Livius. *Salios item duodecim Marti Gradivo legit, tunicæque pictæ insigne dedit.* Hi Salii non exhibentur in habitu saltantium, ut solebant, percutientes scutum cum apice aut galea in capite, sed capite velato ad ritum Gabinum, convenienter ad habitum Numæ, quum is idem videret ancile e cœlo labens. Sic enim describit Ovidius in Fastis.

Constitit, atque caput niveo velatus amictu
Jam bene Dis notas sustulit ille manus.

Toga

Toga ſtricta & ſuccincta fuit ex antiquiſſimo uſu militari, quum Romani togati in militiam irent, ut ſic ad prælium eſſent agiles & expediti. Talem deſcribit Virgilius Picum Regem habitu Saliorum.

Ipſe Quirinali lituo parvaque ſedebat
Succinctus trabea, lævaque ancile gerebat *Picus.*

Quod ad Sirenen & equum marinum in tunica pictum; vix aliquid excogito, in quo conſiſtam, quum Numa prohibuerit formare Deos ſub hominum & animalium formis. Alioquin videri poſſet, eum edoctum aliquam peregrinam philoſophiam, retuliſſe rerum principium ad aquæ elementum ex doctrina Ægyptiorum, Sirene quaſi inculcante Pythagoricam harmoniam. Sic nympha Egeria, quæ de rebus ad religionem pertinentibus eum inſtituebat, erat præſes Aricini lacus Dianæ, quæ typus humoris.

Egeria eſt quæ præbet aquas, dea grata Camœnis,
Illa Numæ conjunx conſiliumque fuit.

Sed expoſitionem hanc incertam relinquo, ut & characteres Etruſcos veteres, obſcuros uſque ad ætatem noſtram; quibus tamen hodie incipit exoriri magna lux ab erudita inquiſitione præfecti militum Coſmi dell'Arena, nobilis Florentini, viri digni utraque laude & ob militiam & ob cultum literarum. Hic in eo eſt, ut abſolvat alphabetum Etruſcum cum pulcherrimis typis & veſtigiis antiquitatum Etruſcarum; atque idem quoque in characteribus hujus imaginis legit vocabulum Ancilium.

153. PHILOSOPHUS.

Cum gestu manus ac brachii velut disceptans, sedens in sede vel cathedra, unde ab Seneca dicuntur *cathedrarii Philosophi.*. Solebant declamatores & poetæ recitare in cathedris. Sed quoniam hæc imago est sine tunica & media nuda, in mentem mihi venit exedrarum in gymnasiis & thermis, in quibus non solum hi philosophi, sed rhetores & grammatici solebant congregari, & pariter cum corpore exercere quoque animum.

154. DIOGENES CYNICUS.

Satis notus est in suo dolio.

155. ALEXANDER MAGNVS.

Tenet sceptrum una manu, altera innixus hastæ.

156 MVTIVS SCAEVOLA.

Mutii factum in Porsena rege Etruscorum celebratur ab Martiali in hoc epigrammate.

Quum peteret regem, decepta satellite dextra
Ingessit sacris se peritura focis.
Sed tam sæva pius miracula non tulit hostis,
Et raptum flammis jussit abire virum.
Urere quam potuit contempto Mutius igne,
Hanc spectare manum Porsena non potuit.
Major deceptæ fama est & gloria dextræ,
Si non errasset, fecerat illa minus.

157. CIN-

157. CINCINNATVS.

Ab aratro tranſiit ad dictaturam, memorabili exemplo virtutis Romanorum. Conſpicitur ſe armans & inducens caligas, ſimilis alteri imagini.

158. CARITAS.

Vel pietas militaris in ſepeliendis mortuis, religioſe obſervata & celebris apud antiquos, ita ut poſt pugnam ſolerent inducias facere cum hoſtibus, ut ſpacium locumque ſepeliendi cadavera nanciſcerentur. In hac imagine exhibetur miles cum altero milite, vel fortaſſis filio in humero letaliter frigefacto & immobili.

159. TRAJANVS.

Fragmentum hujus varii lapidis pulcherrimi ſpoliatum eſt vultu & pectore Imperatoris, qui credi poteſt fuiſſe Trajanus ab captivo Daco vel Partho ingeniculato cum tropæo. Lapidis varii magnitudo fere reſpondet huic figuræ.

160. VESPASIANVS ET DOMITIA.

Sic eſt ſcriptum per incuriam pro DOMITIANUS & JULIA in habitu Cereris cum ſpicis, quæ etiam ſignificare poſſunt congiarium populo datum.

161. TRAJANVS ET PLOTINA.

Vultus Trajani ſatis bene notus eſt, ſed non etiam ille Plotinæ: unde ego potius cenſeam has duas imagines conjunctis manibus referendas eſſe ad fidem & concordiam maritalem. Claudianus in epithalamio Palladii & Serenæ.

Tum dextram complexa viri, dextramque puellæ
Tradit, & his ultro ſancit connubia dictis;
Vivite concordes.

162. MILES SIGNIFER.

Notabile in imaginis ima parte acumen haſtilis ad figendum humi ſignum, de quo loquitur Dion.

163. MILES CUM SPOLIIS.

Tam apud Græcos quam Romanos moris fuit, ut victores deponerent & conſecrarent arma ſua Diis, ut etiam milites emeriti apparatum eorum militarem. In poetis Græcis exſtant pulcherrima epigrammata pertinentia ad has conſecrationes nunc Minervæ, nunc Jovis, nunc Martis. Sic Silentiarius.

Scutum taureum munimen cutis, hoſtiumque
Sæpius haſtam geſtantem inteſtina,
Et tela avertentem e pectore thoracem,
Et galeam equinis ſetis horrentem,
Poſuit Lyſimachus munus Martis.

Qui

Qui mos confirmari poteſt ex hac imagine, quæ poſſet exhibere gladiatorem vel athletam eodem ritu fungentem. Mirmillones & parmularii erant gladiatores armati ſcuto & galea, & hoplomachi erant juſtis armis inſtructi. Inter athletas erat genus curſorum, qui ſic armati gravi armatura currebant, de quibus videre eſt in Pauſania. Hi omnes deponebant conſecrabantque arma ſua Jovi & Apollini & Herculi & Neptuno, idque dicebatur *ponere* ſeu *deponere arma*, ut apparet ſculptum in hoc lapide, fortaſſis portato in annulo ab aliquo iſtorum athletarum aut gladiatorum.

164. MILES.

Cum præmio. Robuſtiores milites præmium virtutis accipiebant varia dona militaria, monilia, armillas, haſtas, coronas & arma, ſic ut legatur Alcibiades poſt partam victoriam ad Potidæam, favore Socratis accepiſſe coronam & armaturam. Hic cum galea, haſta, in typum præmii militaris; niſi quod apud Romanos haſta donari ſolita dicebatur pura, eratque ſine ferro. Unde dubitare cogor, & adhærere vetuſtis marmoribus, in quibus occurrunt ſimiles imagines apud Imperatores, & vocabantur cuſtodes armorum.

165. MILES.

Cum ſerpente in galea, qualis etiam viſus fuit in imagine Palladis.

166. NAMPHEROS:

Cum palma, victor ſacrorum certaminum habet

ſcutum & galeam, ſeu quod fuerit unus mirmillonum, ſeu curſorum armatorum, ut ante fuit dictum. Inter opera Silanionis numerat Plinius effigiem athletæ cum ſcuto.

167. GLADIATOR MERIDIANVS RVDIARIVS.

Tanta erat voluptas, quam capiebant Romani ex pugnis gladiatoriis, ut ideo uterentur variis generibus, fere ut congruerent varietati horarum diurnarum. Gladiatores matutini portabant galeam, ſcutum & alia arma ad arbitrium ejus qui edebat ſpectaculum, dicebanturque Ordinarii. Major voluptas erat, quam dabant Extraordinarii meridiani, circa horas meridiei, quum eſſent toti nudi, occidentes ſe ſine impedimento aut præſidio ullo, utebanturque ſica, ut apparet in his duabus figuris, qui ipſis dictus *gladiatorius mucro*. De his loquitur Seneca in epiſtola ad Lucilium, damnans adeo crudelis rei inventionem. *Caſu in meridianum ſpectaculum incidi.* Deinde. *Mera homicidia ſunt, nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expoſiti, nunquam fruſtra manum mittunt. Hos plerique ordinariis paribus & poſtulatíciis præferunt. Quidni præferant? Non galea, non ſcuto repellitur ferrum: quo munimenta? quo gladii artes? omnia iſta meræ mortes ſunt.*

168. GLADIATOR RUDIARIUS.

Quin etiam cogito illam ſicam, quam ipſe is gladiator tenet manu, eſſe rudem, quod genus armorum e ligno dabatur gladiatoribus emeritis & ab arena libera-

liberatis, quaſi non amplius eſſent obligati dimicare ad ferrum; licet Grammatici velint fuiſſe baculum laniſtæ, nihilominus aliud mihi perſuadet auctoritas Suetonii & Lampridii in Commodo: *Rudibus in arena inter cubicularios gladiatores depugnavit.* Et ille in Caligula. *Mirmillonem e ludo rudibus ſecum batuentem & ſponte proſtratum confodit ferrea ſica, ac more victorum cum palma diſcucurrit.* Erat igitur rudis ſpecies quædam armorum, ad pugnandum mimice: & tales gladiatores vocabantur rudiarii ab ipſo illo rude, quem donum acceperant, eumque portabant in pignus & laudem fortitudinis ſuæ ac liberationis.

169. ACHILLAS.

Occiſor Pompeii. In gemma Stephanonii conſpicitur idem Achillas nudus & ingeniculatus coram Julio Cæſare, offerens illi caput Pompeii.

170. BUSTUARII.

Erant gladiatores, qui placabant Deos Manes & mortuos, quibus gratum credebant eorum ſanguinem. Mos hic fuit antiquiſſimus, & ſoliti occidi captivi ad ſepulcra eorum qui in prælio erant interfecti, ut fecit Achilles in funere Patrocli & Æneas in rogo Pallantis. Etiam depugnabant illi ante ſepulcra, & in hac imagine exſtat piramis ſepulcralis cum ingeniculato gladiatore, in habitu defendentis ſe ac reſtituentis per ſcutum. Poſtea funebres ludi converſi ſunt in laſciva ſpectacula, & cum tanta vulgi voluptate celebrabantur, ut relictis ſepulcris curarent ea

fieri in foris & theatris, dicebaturque *gladiatorium munus.*

171. LUSTRATIO.

Videtur hic ſe abluere, ut fieri ſolebat in luſtrationibus; ſed tamen, quia manu tenet ferrum ante columnam Bellonæ, magis videtur Bellonarius, hoc eſt, unus ex hujus Deæ ſacerdotibus, qui ſecantes ſibi venas, devovebant ei ſanguinem ſuum. Lucanus lib. 1.

Quos ſectis Bellona lacertis Sæva movet.

Hic Bellonarius jam jam ſe feriens, manum cruentat ſanguine, qui ex tibia profluit. Vide Lactantium Firmianum, Arnobium & Tertullianum.

172. BRITANNICVS.

De hac imagine Britannici prætextati ex marmore Ægyptio vel potius Æthiopico, quod ſimile marmori Italis vocato *baſalte*, ſed paulo declinans in viride, ſupra diximus in diſſertatione procemiali harum annotationum.

173. SIGNA COELESTIA.

Horoſcopus in ſigno Leonis facit hominem juſtum, veracem & magnanimum, ut illud animal non patitur ſe ſubjici cuicunque; quin etiam deſiderat dominari & imperare. Contra ſcorpio eſt humilis, malignus & fraudulentus. In gemma vero apparet elevatio Leonis ſupra ſcorpionem, qualis portabatur ab

ſuper-

ſuperſtitioſis in annulis contra fraudes ac proditiones.

174. LEO.

Signum cœleſte, ut in priore imagine.

175. ARIES MERCURII.

Fuit Mercurius Deus tutelaris armentorum: unde veteres arietem ei conſecrabant. Sed & in quibuſdam ipſius imaginibus conſpiciuntur ſpicæ: unde colligitur eum eſſe, qui auget greges & frumenta, in quibus præcipue conſiſtebant divitiæ & lucrum. Naturalis autem cauſa hujus imaginis eſt ea, quod in ſigno Arietis ſeges incipit ſpicam proferre; ſic denotans virtutem ſolis, quæ in altum tollit ſegetem cum culmo, & provehit in formam ſpicæ. Unde Martianus Capella recte appellat Mercurium Deum Veris.

176. FAUNUS ET CAPRA.

Affirmat Plinius, ſi paſtor capram barba prehendat, omnes alias conſiſtere velut ſtupidas. Pierius inde format hieroglyphicum in ſymbolum timoris & animi victi: etſi in hac figura Fauni appareat potius typus laſciviæ. Barba hæc caprina Plinio dicitur *aruncus*.

177. CAPRA ET PALMA.

Dicit quoque Plinius capram mordendo arbores efficere ut exſiccentur. Nihilominus eſt ea ſignum Venereum & ſymbolum fœcunditatis, ſicut etiam palma, quæ quocunque anni menſe producit ramum,

ut docet Horus. Est quoque symbolum conjunctionis & amoris conjugalis, quia in ea arbore mas & fœmina se invicem amplectuntur. Etiam illa in Ægypto cum vite portabatur in pompa Bacchi, cui itidem capra fuit sacra.

178. CERVA SERTORII.

Apud Plutarchum & alios historicos nota est cerva, quæ intrepide inter arma & militarem strepitum sequebatur Sertorium. Unde astutus ille Dux fingebat eam sibi missam ab Diana, tanquam ab oraculo, ut cum ea ageret de expeditionibus faciendis. Sub tali prætextu superstitionis Sertorius & terrebat hostes & animum militi suo augebat, vincens ubique & tropæa erigens, ut in imagine sculptum exstat.

179. REDA BACCHI.

Etsi reda hæc cum tigribus possit attribui Baccho, nihilominus existimarem esse unam ex redis circensibus, quum in multis vetustis vasibus appareant similes pusiones nudi & interdum alati in modum Amorum, qui currunt circa metas, cum variis redulis, leonum, tigrium, cervorum & aliarum ferarum ac animalium. Unam hujusmodi imaginum ponit Panvinius in libro de ludis circensibus, nec illic quidquam dicit, nec etiam reperitur aliquid simile in scriptore antiquo. In ea re igitur dicam id, quod mihi videtur verisimile de hujus imaginis arcano. Quum cursus circensis sit quasi effigies vitæ humanæ, quæ velocissime progreditur ad suam metam, in ipsius pompa & apparatu prægre-

die-

diebantur ſaltantes juvenes, ſenes ac puſiones, omnis ætas, & nudi, & ſic quaſi omnes ſe exercebant ad curſum, ut expreſſum eſt in multis circenſibus marmoribus antiquis Romæ & in aliis locis. Præterea quantus fuerit numerus ferarum manſuefactarum, ut leopardi, leones, tigres, pantheræ, quæ adhibebantur ad eoſdem ludos, legitur in diverſis ſcriptoribus: ita ut Plinius narret M. Antonium fuiſſe primum, qui ad jugum & currum ſuum domuerit leones. Id ipſum ſignificatur in hac imagine per uſum tigrium, in qua motus adoleſcentis aurigæ & forma redæ potius accedit ad circum, quam ad Bacchica.

180. TIGRIS BACCHI.

Frequenter Dei exhibebantur ſub variis imaginibus animalium ipſis ſacrorum, ut Jupiter in aquila, Apollo in corvo, Bacchus in tigride, ut in hac imagine, cum ferula ejus Dei; & ſimilis conſpicitur in nummis.

181. LUPA.

Cum Romulo & Remo. Sæpe Romani ob gloriam antiquæ originis renovabant memoriam Lupæ cum Romulo ac Remo, ut apparet in multis marmoribus & nummis, conſentientibus omnibus eorum & ſculptoribus & poetis in una eademque deſcriptione: unde & hæc imago congruit cum ea, quam fecit Virgilius in ſcuto per Vulcanum fabricato.

Fecerat & viridi fœtam Mavortis in antro
Procubuiſſe lupam; geminos huic ubera circum
Ludere

Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impavidos. Illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos & corpora fingere lingua.

182. LUPUS ET CAPER.

In hac imagine indicatur rapacitas per lupum prædatorem, & mansuetudo obnoxia violentiæ, ut in sequente imagine.

183. LUPUS ET LEPUS.

Lupus, qui progreditur ex domuncula vel conditorio limacis, insiliens unguibus & morsu leporem simul significat violentiam & improvisas insidias, quæ fugæ tempus præcidunt & animorum imbellium prædas faciunt.

184. CANIS.

Sculptus ita, ut totus exstet ac emineat in carchedonio zapphirino ad magnitudinem ipsius hujus imaginis. Jacet porrectus in longum, in quo positu Ægyptii sculpebant hoc animal vigilans, etiam in somno ad custodiam sepulcrorum, quomodo apparuit in marmore antiquo, & per istam quoque custodiam attribuitur Diis Laribus.

185. EVROPA.

Hæc pulchra sculptura reperitur in museo D. Joannis Petri Bellorii, mei singularis amici & fautoris, cui ego illam donavi in memoriam debiti mei erga illum

illum amoris. Argumentum quoque hujus Europæ tanto eſt artificioſius, quanto ſimilius eſt deſcriptioni Achillis Tatii & Ovidii in quinto Faſtorum.

Præbuit ut taurus Tyriæ ſua terga puellæ
Iupiter, & ficta cornua fronte tulit.
Illa jubam dextra, læva retinebat amictus,
Et timor ipſe novi cauſa decoris erat.
Aura ſinus implet, flavos movet aura capillos,
Sidoni ſic fueras adſpicienda Jovi.

Et libro 11 Met.

Mediique per æquora ponti
Fert prædam, pavet hæc lituſque ablata relictum
Reſpicit, & dextra cornu tenet, altera dorſo
Impoſita eſt, tremulæ ſinuantur flamine veſtes.

186.
187. TAVRVS.

Signum cœleſte. Taurus incurvato genu unum eſt e ſignis cœleſtibus, ut deſcribitur a poetis & Aſtronomo Manilio *Taurus*
Succidit incurvus claudus pede.
Et elegantius a Lucano lib. 3 Pharſ. *Niſi poplite laſſo*
Vltima curvati ſuccederet ungula Tauri.
Hæ deſcriptiones confirmantur auctoritate pulcherrimi globi Atlantici ex marmore in celeberrimis antiquitatibus palatii Farneſiani Romæ, ubi ſunt cœleſtia ſigna cum Tauro ſculpto dimidiato, prorſus apprime ad modum, quo in his duabus imaginibus exhibetur; ſed & aliæ ſimiles conſpiciuntur in multis nummis Auguſti Syracuſanis, Mamertinis, & Tauromenitanis.

188. VACCA AEGYPTIA.

Nutriebatur in quibusdam regionis ejus locis, maxime in urbe Memphi, quæ habebatur mater Dei Apidis, ut refert Strabo. In lineamentis hujus figuræ cognoscitur forma Ægyptia.

189. PASTOR.

Cum agresti lacerna aut palliolo adstat armento, quoniam taurus furens est & concitatus in libidinem. Nihilominus feritas hujus animalis domatur voluptate generandi, ut describit Ovidius.

Læta salitur ovis, tauro quoque læta juvenca est,
Sustinet immundum sima capella marem.
Blanda truces animos fertur mollire voluptas.

190. BIGA.

Nummi quidam consulares argentei appellantur bigati & quadrigati ab redula duobus vel quatuor equis juncta, illic expressa cum Victoria. Hic typus originem habuit a celebritate ludorum Circensium, qui exhiberi Romæ solebant ab Consulibus & Ædilibus. Quoniam vero omnis eorum voluptas & gloria pendebat ab victoria, etiam hanc formabant in habitu dirigentis & gubernantis redam. In aliis antiquis sculpturis exstat ibi auriga comitatus eadem Victoria cum corona & palma in modum triumphantium.

191. BIGA.

Lapis varius eſt notabilis ob ſummam ſculpturæ præſtantiam, & ob colores, habens fundum obſcurum, unum ex equis candidum ex ſardonyce, alterum zapphirinum tenebroſum. Ingenium ſculptoris luſit in ingenio gemmæ, imitantis morem veterem in eligendo equo candido & nigro, ad ſimilitudinem lunæ, quæ & noctu & interdiu videtur.

192. AVRIGA.

Veſtitus aurigarum erat ſuccinctus & adſtrictus, ut exhibetur in hac imagine, cum pileo in capite, & illo veſtierunt ſeſe Caligula, Nero, Commodus & Elagabalus cum contumelia dignitatis Imperatoriæ. Palma erat præmium, quæ primum data Romæ victoribus, ex more Græco, in reditu Carvilii & Papirii, ut narrat Plinius.

193. EQVI DESVLTORII.

Deſultores ſolebant cum velocitate ſane periculoſa tranſſilire alternis ex uno equo in alium in ipſo vehementiſſimo curſus impetu. Et de his intelligit Propertius.

Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & ejus
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

In figura ſunt quatuor generoſi equi ſine freno, ut ſolebant, & ab ipſo deſultore incitantur ad curſum.

194. VENATIO APRORUM.

Quæ etiam conſpicitur in nummis plane huic conveniens, cum cane & apro lancea transfixo, & inprimis in moneta argentea notata nomine triumviri Getæ, cum vultu Dianæ, & apris, ſymbolo ipſius Deæ.

195. 196. AQUILA TRIUMPHALIS.

Inſigne legionum Romanarum hoc nomine vocatum, Lucanus.

Ut notæ fulſere aquilæ Romanaque ſigna.

Cajus Marius in ſecundo ſuo conſulatu fuit primus, qui eas legionibus ſuis dicavit. Et ſicut illa volucris princeps eſt reliquarum, ſic placuit hoc inſigne imperio triumphanti & populos omnes ſubjuganti, quale exhibetur in his imaginibus cum laurea corona in roſtro. Duæ hic apparent inſignes, exornatæ duobus ramis laureis, quæ ſolennia triumphorum ornamenta. Duo cornua copiæ, quæ complectuntur mundi globum inter duos delphinos, indicant felicitatem imperii terra marique.

197. AQUILA CUM SERPENTE.

Explicatio hujus commenti datur ab Plinio, loquente de ſerpentibus, quæ ſolent ſpoliare nidum aquilæ. *Nec unus hoſtis illi ſatis eſt; acrior eſt cum dracone pugna, multoque magis anceps, etiamſi in aere*

aere. Ova hic consectatur aquilæ aviditate malefica: at illa ob hoc rapit ubicunque visum; ille multiplici nexu alas ligat, se implicans, ut simul decidant.

198. AQVILA ET CANIS.

Scribit Strabo Cynopolitanos in Ægypto adoravisse canem & Thebanos aquilam. Sed hæc animalia etiam referri possunt ad signa cœlestia.

199. GALLVS MERCVRII.

Fuit hic ales consecratus Mercurio propter vigilantiam; quippe vigilantissimus gallus, & (ut vult Proclus) particeps solis. Homo autem si vult comparare divitias, necesse est ut sit agilis ad laborandum & promptus; ob quod argumentum gallus spicam rostro tenet. Hæc figura convenit cum alia Arietis Mercurii.

200. GALLVS MARTIS.

Etiam in expeditionibus bellicis maxime necessaria est vigilantia, ut prævenias, prævideas provideasque omnia, exemplo Julii Cæsaris, unde Mars Victor dominatur mundo, cujus symbolum est hæc imago.

201. PSITTACVS.

Sic antiquitus appellatus, qui nunc Italis pappagallo, imitatur vocem humanam, quem sic inducit Martialis loquentem & adulantem Domitiano.

Psittacus a vobis aliorum nomina disco,
Hoc per me didici dicere, Cæsar ave.

202. REDA VULPIS.

Quæ flagello percutit & frænat duos gallos, redæ alligatos. Significat astutiam cum vigilantia necessariam rebus exsequendis; ut in sequente epigrammate.

En trahitur celeri mendax Vulpecula curru,
Verberat & vigiles callida semper aves.
Insomnes volvit solers Astutia curas,
Utitur assiduis insidiosa dolis.

203. CHIMAERA.

Quam ego magis proprie videor vocaturus amuletum contra maleficia & defixiones potens simul & fortunatum. Est ibi caput arietis Ammonis salutaris, cum cornucopiæ superius exundante & felice. Gallus conculcat delphinum, id est, procellam aut odium intellectum sub figura piscis ab Sacerdotibus Saiticis: & palma, typus victoriæ inimicorum & triumphi. Gallus colore candido immolabatur Anubidi, qui erat idem Deus Mercurio, quo indicatur res superiores esse sinceras purasque, & sic exprimitur hic ales in ista imagine velut supremus genius favensque. Præstigiatores gallo attribuebant vim maleficiorum, & inter instrumenta sua solebant habere unam ex curvis caudæ pennis, quemadmodum per sanuam & ludibrium Lucianus eum facit adsessorem ac paredrum Mercurii, loquentemque introducit cum Micyllo, cui

narrat ſe eſſe transformatum Pythagoram clariſſimum magum. Caput agreſte & caprinum vicinum arieti exhibet Deum Pana contra timorem & conſternationem, quoniam panici vocabantur repentini terrores, quos credebant immitti ab illo Deo.

204. CHIMAERA.

Hoc ſecundum amuletum refert avem Ibin, ciratam, qualis conſpicitur in hieroglyphicis obeliſcorum, eratque dedicata Oſiridi & Iſidi, bonis & ſalutaribus Geniis. Conculcat ea crocodilum, hoc eſt, Typhonum infauſtum Genium & malignum ex doctrina Ægyptiorum, qui credebant gubernari mundum ab duobus principibus, quorum unus erat auctor boni, alter mali. Ibis ſic erat propitia Ægyptiis, ut occideret ſerpentes noxios & regionem purgaret. Eandem benevolentiam agnoſcebant in Jove Hammone, qui devorabat criſtatum draconem monſtroſum, quem innuebant per Typhonem, cui adſcribebant crudeliores feras. Janus duobus capitibus ſignificat vim ſolis & Oſiridis ab oriente ad occidentem, die & noctu. Cujus religioſus cultus & inde hieroglyphicum ab Ægypto tranſvectum eſt in Græciam & Italiam.

205. CANOPUS.

Deus & Genius elementi humidi. Hic quoque fingebatur ab Ægyptiis capite humano ſuper hydriam aut vas aquaticum. Feſtivum hujus Dei contra Chaldæos, qui ignem adorabant, miraculum refertur ab Rufino.

Gry-

Gryphus, cui ille eſt impoſitus, anteriore pede movet rotam, quod ſymbolum eſt ſolis, quippe procreatione rerum veniente ex circuitu & motu currus ſolaris. Et quoniam nec aqua nec humor poteſt efficere aliquid in natura ſine ea ipſa ſolis virtute, propterea conſpicitur ab iſto grypho portatus hic Deus Canopus.

206. SPHINX.

Ægyptii fingebant ſphingem vultu virgineo & corpore leonino, ad denotandam virtutem ſolis, quæ dat principium & finem in duobus his ſignis inundationi. De rota ſolari, quæ movet aquam, adſignata ſoli dictum eſt in priore figura.

207.

208. ANIMAL AEGYPTIUM.

Et hieroglyphicum, fictum monſtri in modum, cum gemina natura Tauri & Leonis, pariter confuſa, ad exhibendam virtutem ſolis in Tauri ſigno per vernum tempus efficace ad generationem, & poſtea quoque in altero Leonis ſigno, quod coquit & maturat. Sub eadem quoque figura comprehenduntur Apis & Oſiris, alter ſub Tauri, alter ſub Leonis ſpecie ſignificatus.

209. CVRRVS AMORIS TRACTVS AB DELPHINIS.

In marmoribus antiquis ſculpti occurrunt ſuaviſſimi joci maritimi de Venere & Amoribus, qui præcipue frænant Delphinos, quia hi ſunt & piſces in mari & ſignum amoris in cœlo, ut deſcribit Ovidius.

Quem modo cœlatum ſtellis Delphina videbas,
Is fugiet viſus nocte ſequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cum domino ſeu tulit ille lyram.

Quin etiam Delphinus ſacratus fuit Veneri matri Amoris & Deæ marinæ.

210. AMOR ET DELPHINUS.

Sic Amor oſtendit pari modo ſe regnare in terra & ſimul in aquis, per ſymbolum Delphini, ut elegantiſſime ſcripſit Tzetzes.

Nudus Amor, ob hoc ridet & gratioſus eſt,
Non enim habet arcus & ignitas ſagittas,
Nec fruſtra manibus tenet delphinem & florem;
Hic enim terram, ille vero mare habet.

211. DELPHINUS.

Signum cœleſte.

212. EQUUS MARINUS.

In quibuſdam nummis eſt ſymbolum Neptuni vel ſignum cœleſte.

213. LYRA APOLLINIS

Compoſita ab duobus delphinis cum tauro. Delphini huic Deo conſecrati ſunt, quia delectantur muſica, & quoniam Apollo ſe mutavit in hunc piſcem, & cognominatus fuit Delphinius. Ad typum lyræ & Delphini repetam verſus ſupra ex Ovidio citatos:

Seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cum domino ſeu tulit ille lyram.

Taurus eidem Deo ſacratus erat, ut exponit Euſtathius, ideo, quod colens aratione terram, adjuvat ſolem in procreando. Harmonia Lyræ hujus cœleſtis commovet animum meum jam pronum in obſequia Illuſtriſſimi & plurimum Reverendi Equitis, D. Abbatis Caſſiani del Pozzo, qui clarus æque doctrina & morum nobilitate, dignatus fuit augere ſimul has imagines & meam dactyliothecam dono tam ſingularis gemmæ, vincens ita meas preces & hujus operis ambitionem. Sed quanto magis mihi convenit, ut ſilentium tanto nomini litem : duplo magis ipſe meretur harmoniam Apollinis & Muſarum, quibus ipſe præbet hoſpitium domi ſuæ, quæ eſt verum muſeum & verus Parnaſſus Romanus, ubi cum theſauro doctiſſimorum librorum & cum voluminibus immortalium imaginum inſtauravit ornamenta Græciæ & Romæ, reddens conſpectui & memoriæ, quæ tempus ſepelierat ac rapuerat. Ad tantum decus pari ſtudio cum illo currit Illuſtriſſimus D. Carolus Antonius del Pozzo, concors ejus frater, qui & refert merita avi

ſui

ſui, & propria virtute ſe extollit in ſplendore nobiliſſimæ ſuæ gentis.

214. SISTRVM.

Quatuor virgæ ſiſtri denotant quatuor elementa: & rotunditas, quæ illud cingit, convenit cœlo lunæ, per quod omnes res moventur. Siſtrum quoque in ſacrificiis concutiebatur, ad notandum, res omnes naturales eſſe ſemper in motu. Flos lotus, qui eſt in parte ſuperiore, denotat virtutem ſolis, quæ movet ad generationem. Pulcherrimum ſiſtrum ex metallo conſpicitur in Muſeo D. Equitis Gualdi, ubi etiam adſervatur magna copia rerum antiquarum & peregrinarum, ab illo accurate collecta.

PARTIS PRIMAE

FINIS.

ISIDE ET SERAPIDE

In Corniola

APOLLO

In Niccolo

ESCVLAPIO

Jn Corniola

HERCOLE

In Agata nera

In nicholo di tre colori

HERCOLE

In Corniola.

In nichlo

HERCOLE

In Cristallo

BACHO

In Cameo

PANE

In Diaspro rosso

FAVNO

Jn Agata nera

FAVNO

In Corniola

MELEAGRO

In Corniola

In Corniola

HOMERO

In Diaspro rosso

FILEMONE

Jn Corniola

SILENO

In Corniola

VERGILIO

In Corniola

In Corniola

ARCHITA

In Corniola

In Cameo

FILOSOFO

In Corniola

FILOSOFO

In Corniola

APPOLLONIO TIANEO

In Agata nera

In Corniola

FILOSOFO

In Calcidonia

M.TVLLIO CICERONE

In Agata nera

SENECA

In Cameo

SACERDOTE

In Corniola

In Corniola

PERGAMO RE

In Corniola

In Corniola.

Jn Agata varia

In Ametisto

In Corniola

TOLOMEO.RE

In Corniola

TOLOMEO APIONE

In Cameo

TESTA INCOGNITA

In Diaspro rosso

MASSINISSA . RE

Jn Ametista

ANTINOO

In Corgnola

SOLDATO

In Corniola

NVMA POMPILIO

In Corniola

L. IVNIO BRVTO

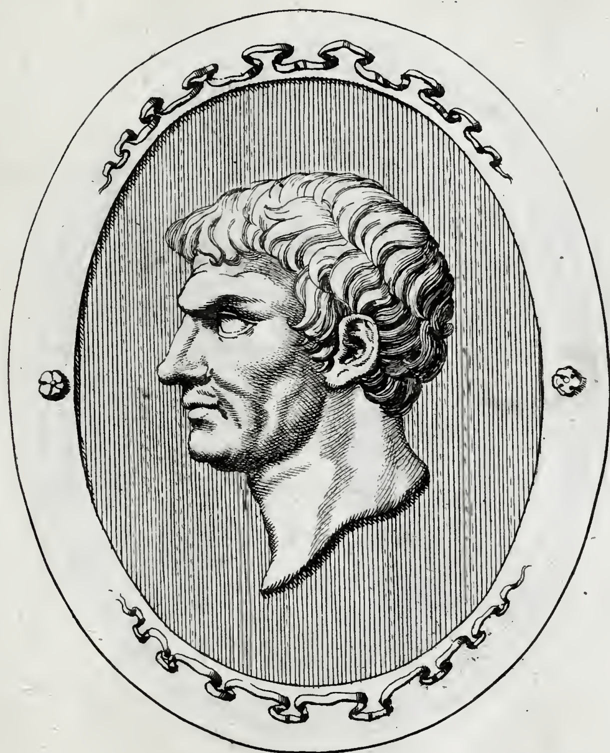
In Corniola

C. SVLPITIO

In Prasma

CN. POMPEO. M

In Corniola

GIVLIO CESARE

In Calcedonia

In Corniola

AVGVSTO ET SVO ASCENDENTE

In Cristallo

In Hiacinto

M.AGRIPPA

In Cameo

In Cameo

Jn Corniola

NERON DRVSO

In Cameo

In Cameo

In Elitropia

Jn Cameo

In Cameo

In Corniola

In Zaffiro

CALBA

In Cameo

TRAIANO

In Nicholo

ANTONINO

In Agata varia

COMMODO

In Corniola

SETTIMIO

Jn Prasma

SETTIMIO.ET. GIVLIA

In Cameo

CARACALLA

Jn Corniola

ELAGABALO

Jn Corniola

ISIDE

In Cameo

In Agata.

PALLADE

In Hiacinto

In Cameo

MEDVSA

In Diaspro rosso

Jn Corniola

In Corniola

SAFFO

In Corniola

OLIMPIA

In Cameo

In Cameo

Statua In Agata Varia

In Cameo

REGINA ESTERNA

In Cameo

AGRIPPINA. MINORE

In Corniola

In Corniola

In Plasma

AGRIPPINA MAGGIORE

In Grisolita

POPPEA

In Cameo

SABINA

In Corniola

Jn Agata Varia

In Diaspro rosso

GIVLIA AVG.

In Cameo

In Corniola

In Cameo

BACHANTE

Jn Corniola

In Corniola

BACHANTE

In Onice

In Lapis azzurro

BACHANTE

In Plasma

In calcidonio zaffirino

BACHANTE

Jn Ametisto.

In Corniola

MASCHERE BACHANALI DE SILENI

In Hiacin

In Corniola

In Cameo

Jn Calcidonio

In Corniola

In Corniola

In Corniola

In Calcidonio zafferino

HERCOLE ET EVRISTEO RE

In Niccolo

In Corniola

In Ametisto

IOLE

In Corniola

TRE GRATIE

Niccolo di vari Colori

In Corniola

VENERE E AMORE

In Corniola

VENERE VITTRICE

In Onice

Jn Corniola

In Corniola

In Corgnola

In Onice

CERERE

In Onice

In Prasma

Jn Onice

In Corniola

AMORE VINCITORE

In Corniola

ILGIVOCO CONPAGNO DI AMORE

In Corniola

ARPOCRATE

In Niccolo

PVTTO GIOCATORE

In Corniola

Plasma di Smeraldo

Plasma di Smeraldo

In Onice

In Corniola

Jn Onice

In Balasso

Jn Corniola

In Diaspro Verde

SACRIFITIO ALLA SALVTE

In Corniola

In Agata varia

SACRIFITIO ALLA SALVTE

In Corniola

In Cameo

SACRIFITIO DI CALICVLA

Jn Elitropia

In Cameo

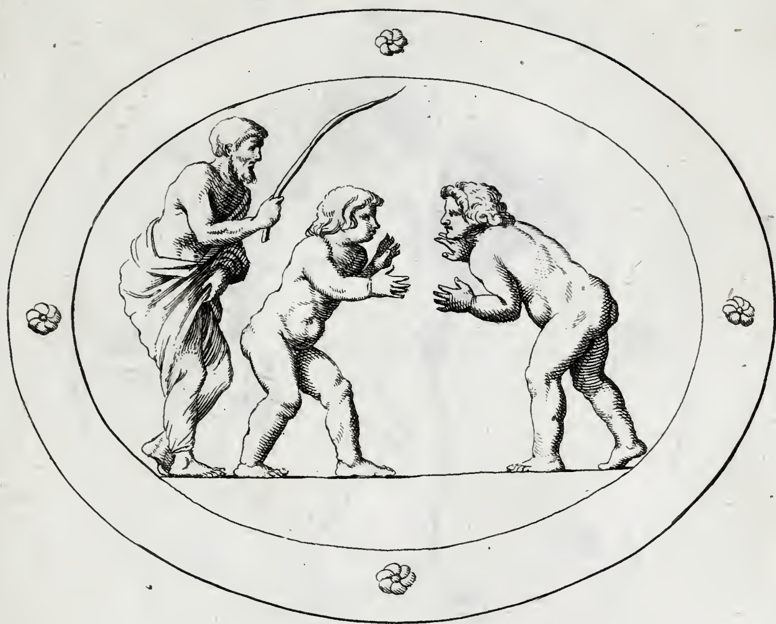

In Plasma di Smeraldo

In Corniola.

LOTTATORI

Jn Corniola

In Corniola

VNA.DELLE.HORE

In Niccolo

In Agata varia

PSICHE

In Corniola

In Onice

SCVDI ANCILI

In Agata varia

In Agata nera

In Corniola

In Corniola

MVTIO SCEVOLA

Jn Calcidonio

Jn Onice

In Corniola

In Cameo

VESPASIANO.E.DOMITILLA

In Plasma di Smeraldo

In Elitropia

SOLDATO SIGNIFERO

In Onice

In Igiada

In Onice

In Corniola

NAMFERO VINCITORE

Jn Corniola

GLADIATORE

Jn Onice

GLADIATORE

In Onice

In Onice

In Corniola

Jn Corniola

Statua di Pietra Egitia Verde

In Elitropia

LEONE

In Niccolo

ARIETE. DI. MERCVRIO

Jn Corniola

FAVNO ET CAPRO

In Cristallo Vermiglio

In Diaspro rosso

In Elitropia

CARRO DI BACHO

Jn Corgnola

TIGRE DI BACHO

In Corgnola

LVPA CON ROMVLO E REMO

In Corniola

LVPO ET CAPRO

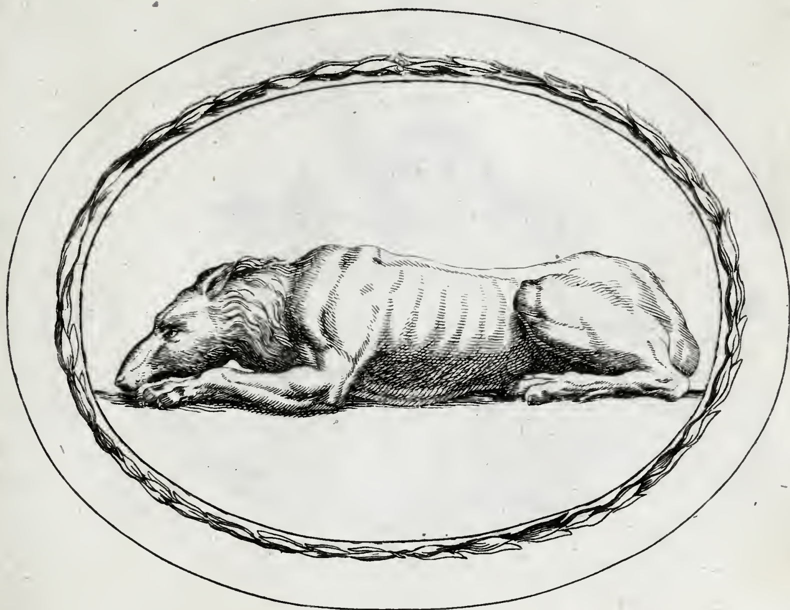
In Corgnola

LVPO ET LEPRE

In Niccolo

CANE

Tutto Rileuo in Calcidonio Zaffirino

EVROPA

Jn Corniola

SEGNIO CELESTE

In Agata Negra

SEGNIO CELESTE

In Onice

VACHA. DI EGITTO

In Nicolo

PASTORE

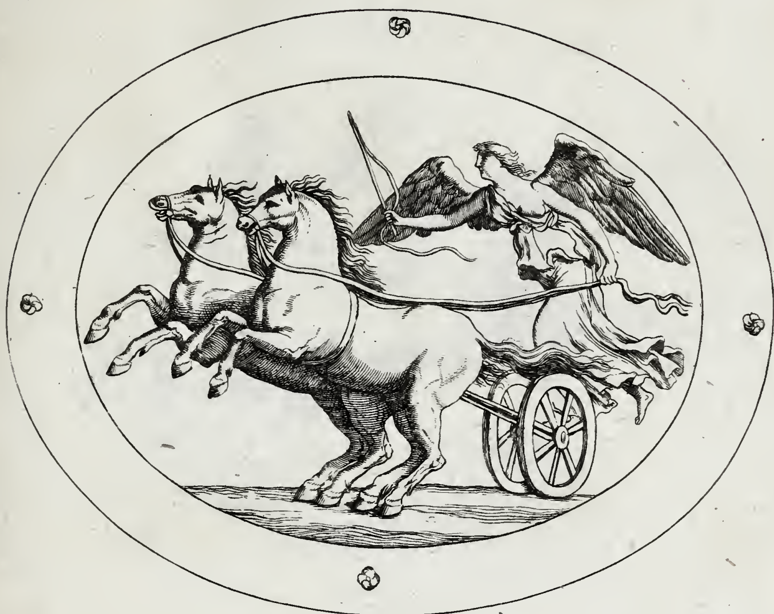
In Calcidonio

BIGA

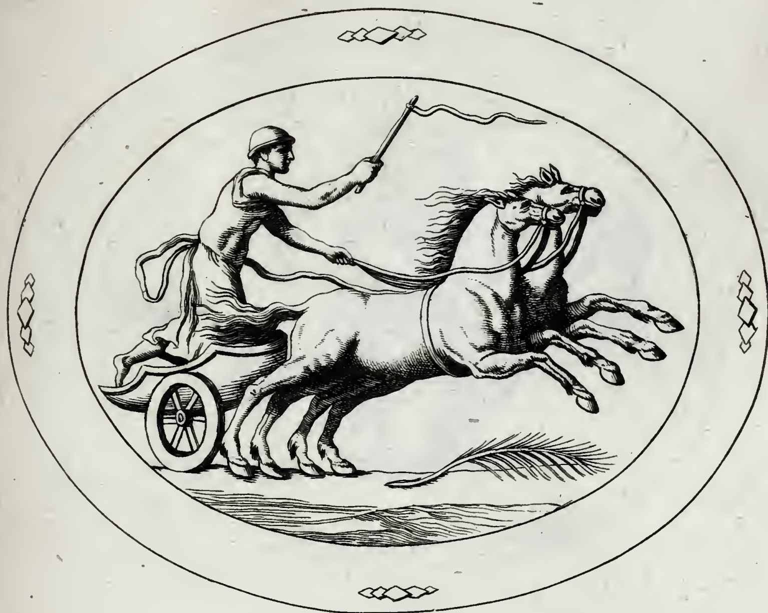
In Agata Negra

BIGA

In Cameo

AVRICATORE

Jn Corgnola

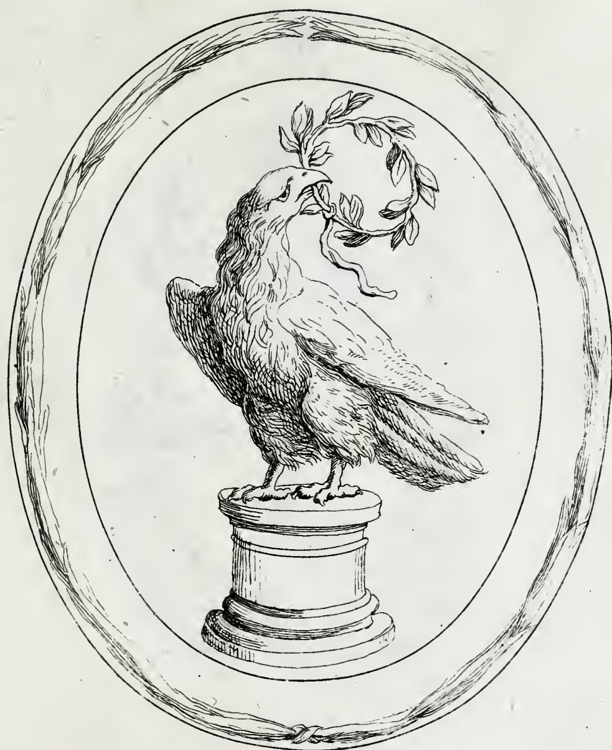
In Corgnola

CACCIA DEL CINGNIALE

In Corgniola

AQVILA TRIONFALE

In Niccolo

AQVILA. TRIONFALE

In Corniola

In Agata Nera

AQVILA.ET.CANE

In Corniolo

In Corniola

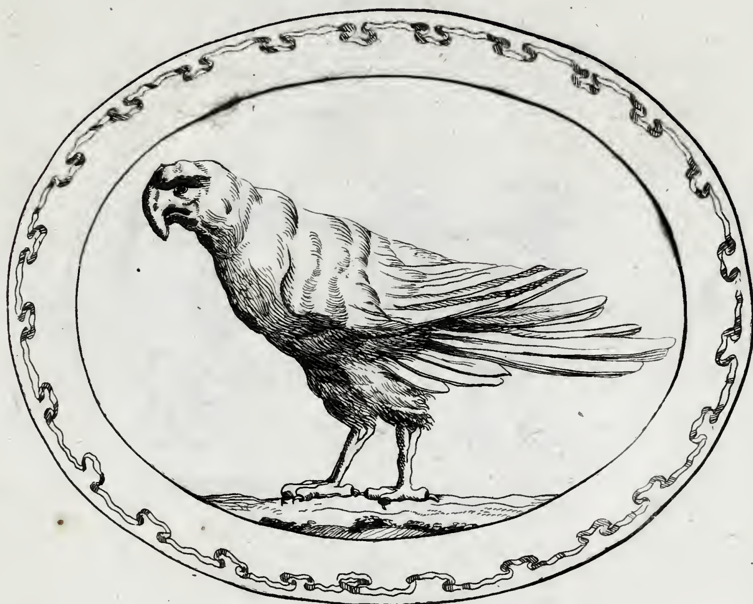
GALLO DI MARTE

In Corniola

PAPPA . GALLO

In Smeraldo Orientale

CARRO. DELLA. VOLPE

Jn Diaspro Rosso

In Niccolo

In Onice

In Corgnola

SFINGE

In Agata Nera

In Agata Negra

ANIMALE.EGITIO

In Agata Varia

CARRO D'AMORE TIRATO DA DELFINI

In Diaspro rosso

AMORE E DELFINO

In Niccolo

DELFINO

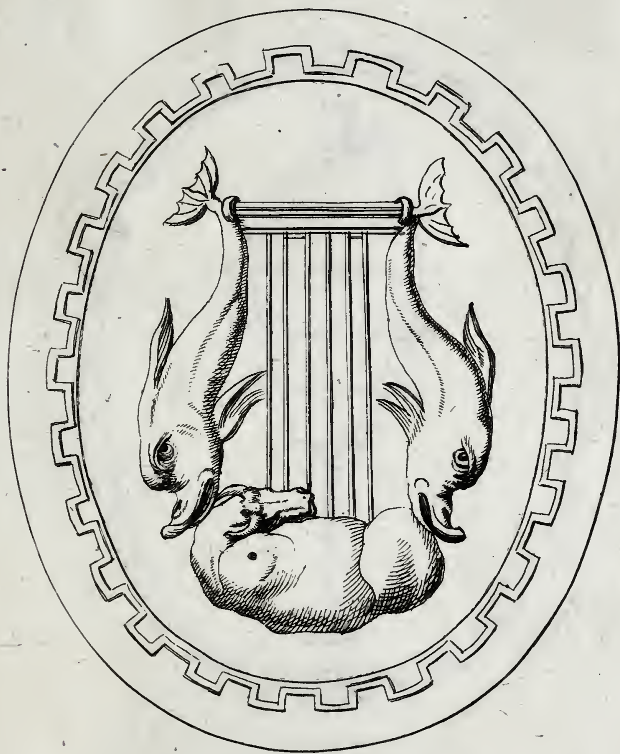
In Niccolo

CAVALLO MARINO

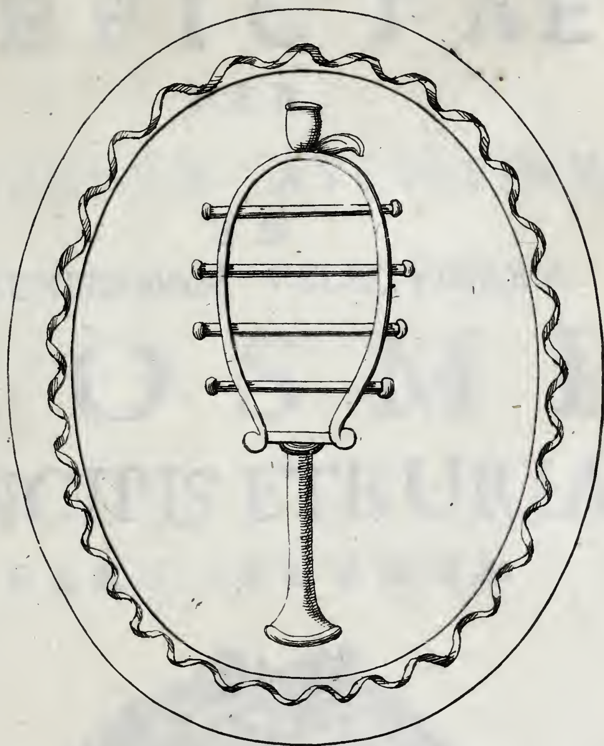

In Plasma di Smeraldo

LIRA DI APOLLO

In Corgnola

In Plasma di Smeraldo

GEMMAE ANTIQVAE DEPICTAE

PER

LEONARDVM AVGVSTINVM

AD

SERENISSIMAM CELSITVDINEM

COSMI PRINCIPIS ETRURIAE.

PARS SECVNDA.

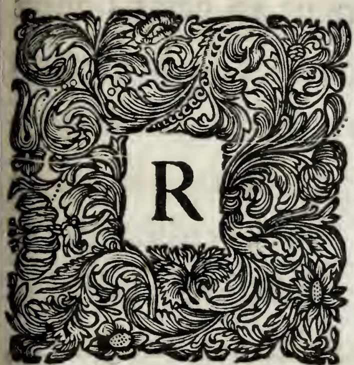

AMSTELODAMI

Apud ABRAHAMUM BLOOTELING

MDCLXXXV.

Sereniſſime Princeps.

Eſonat Europa nomen Sereniſſimæ Celſitudinis Tuæ ex omnibus partibus, in quibus veſtigia magnanimæ virtutis Tuæ impreſſa reliquiſti; ſimul & Florentia & Etruria ſolvunt ad reditum Tuum vota, ſalutantes Deum cum infinitis gratæ voluntatis indiciis, ac lætis acclamationibus plaudunt & jubilant agnoſcentes Te per incomparabilis Tuæ indolis ornamenta attuliſſe tecum, quicquid alibi aut æſtimatur maxime aut admirationem meretur. Ego autem, qui lætitiæ iſtius, qua fruuntur nunc ſubjecti Celſitudinis Tuæ, partem capio, præter hanc communem occaſionem ſentio ab ſingulari mea pietate commotum im-

pletumque immenſo gaudio; cujus non modò ea fuit felicitas, ut naſcerer in fortunatiſſimo Tuo imperio, ſed etiam ut ab primis annis ſummam Sereniſſimæ Domus Tuæ benignitatem & favorem experirer, ſicut nunc quoque in hac labente jam ætate videor revireſcere in gratia Sereniſſimi Magni Ducis Ferdinandi, & Eminentiſſimi ac Reverendiſſimi Principis Cardinalis Leopoldi, quorum alterum Patrem, alterum Patruum nominat Sereniſſima Celſitudo Tua. Quæ tanta in me eſt, ut devotiſſimus mei animi habitus non ſe capiens & continens prodeat & Tibi ſe humillime ſubmittat, offerendo quaſi tributum has antiquas Gemmas typis expreſſas, res non quidem tam materia pretioſas, quam forma & artificio. Et quidem in hoc opportuno tempore facio, ut eas offeram Sereniſſimæ Celſitudini Tuæ, quo acquieſcens in Muſis, blandiſſimis deliciis Tuis & oblectamine leniſſimo inter alia

nobi-

nobilia ſtudia recolliges vetuſta monumenta priſcarum gemmarum, conſuetudine & amore hæreditario, qui Tibi innatus eſt deſcendens ab heroico ſanguine Majorum Tuorum & Immortalis ac Glorioſiſſimæ Mediceæ Domus, præſidis tutelaris ſcientiarum ac bonarum artium, & cujus ope auxilioque in Italia & Europa omni inſtauratæ ſunt antiquæ doctrinæ. Unde eſt, ut hodieque ad exemplum Magni Patris Tui Patruique effulgeant in animo Tuo regiæ iſtæ virtutes, atque in hac juvenili ætate in Te celebretur tutela ac patrocinium virorum doctorum & liberalis eruditionis; teſtante id affatim amore & prolixitate, qua proſequeris libros, bibliothecas & Academias & comitatu tot inſignium & clarorum ingeniorum in reconditis & peregrinis literis. Propterea ſupplico Sereniſſimæ C. T. ut admittat accipiatque has antiquas memorias a me collectas ex antiquæ Ro-

mæ cineribus & ſepulcris temporis, refulgentes tamen ad radios Splendididiſſimi Tui Nominis; utique cum illis placeat Tibi hæc mea devotio, quæ omnes partes vireſque meas huc vocat, ut obſequar Tibi. Et nunc igitur cum ea humillime me coram Sereniſſima C. T. projicio, precorque ubertatem pleniſſimam omnis felicitatis, dedicans Tibi & operam hanc & me ipſum. Romæ die XVI Novembris cIↃ IↃC LXIX.

Sereniſſimæ Celſitudinis Tuæ

Humillimus ac Devotiſſimus

ſervus ac ſubjectus

LEONARDUS AUGUSTINI.

AMICE

AMICE LECTOR;

Ita comparatum est a natura, ut præstantes animi incendantur ad desideria earum rerum, quæ æstimantur & in fama ac pretio sunt propter aliquam dignitatem & singularem virtutem, unde amor & æstimatio eximiarum rerum solet oriri. Nec tantum cum summo labore eas inquirunt & habent acceptissimas, sed si propter aliquem infelicem casum videant eas deficere & sentire injurias temporis, omni cura & sollicitudine se fatigant ad eas fovendas & restituendas in statum pristinum. Ad quod accessit laudabilis consuetudo, ut judicantes ipsi eas esse valde utiles ac jucundas, cum aliis illas communicent operâ literarum, & publico visui exponant cum perpetuo quodam virtutis & ingenii commercio. Inde est, mi Lector, ut, quum dederim tibi Antiquas meas gemmas expressas in libro imaginum jam ante duodecim annos per me publicato, cujus & sensus & artificium simul satis valida sunt ad amœnitatem & antiquitatis cognitionem cum approbatione meæ diligentiæ & affectus, revertar denuo ad offerendas tibi has alias, quas deinde collegi ex augustis maximæ Romæ ruinis. Sed & eodem fine, quo tunc constituebam tibi placere per priores, nunc secundas tibi offero in hac altera parte; & tam in his, quam in illis satisfaciente tibi cura mea, qua eas collegi, laudabo excellentiam conceptus & boni antiqui moris in ectypis tam raris, quæ certe sunt ideæ et indicia excellentissimorum sculptorum Græcorum simul et Romanorum. Neque ego opinor conspectum requirere efficaciam verborum ad augendum illarum pretium; quæ tunc tanto veniunt commodiores, quod in illud venerimus seculum, in quo pictura et sculptura incipiunt deficere in conceptibus, et coguntur recurrere ad bona antiqua exempla, quorum oblivio inolevit. Quare porrigens tibi imagines harum gemmarum, nefas est, ut silentio negligam laudes D. Joannis Baptistæ Galestruzzii, pictoris Florentini, qui continuus fuit in illis traducendis ex primario & ipsa cælatura, quod jam dignatus erat facere in primo libro; ad quod efficiendum adhibuit omne studium ac diligentiam, ut ex tenuitate vix conspicienda referret

in

in eam magnitudinem, quam vides, servatis congruis omnium ac decentibus formis ac lineamentis. Cæterum *fert hoc loco animus, ut satisfaciam ingenuitati meæ rumpendis silentii pactis et publice enarrando officio ejus, qui tanto magis conatur abscondi illud, in eo quod debeo Joanni Petro Bellorio, qui aliam harum Gemmarum formam depinxit eruditione sua, et gratuito beneficio annotationum suarum tam in prima quam in hac secunda parte me demeruit. Neque est, quod hac confeßione censeas quidquam me mihi demere; quoniam et in partem venio gloriæ amici, et impleo officium ad quod sentio me esse obligatum. Non habeo, mi Lector, quod in tuam gratiam poßim subnectere illis quæ de scopo meo aperui tibi in prima parte: & si occurret singularis quædam observatio, explicabitur in notis, in quibus opera data est brevitati tanto impensior, ne dolere posset tua patientia. Quippe si es doctus, mihi sufficit demonstrasse tibi loca, in quibus consuevisti exspatiari cum ingenio; quod si commotus sola quadam curiositate huc accedis, abunde satiaberis in cognitione monumenti alicujus peregrini. Vive felix, grate interpretans hunc meum affectum, quo meas Gemmas tibi offero et dono.*

IN

INDEX
IN
GEMMAS ANTIQUAS DEPICTAS

AB

LEONARDO AVGVSTINO.

* * Le-

INDEX

FINIS.

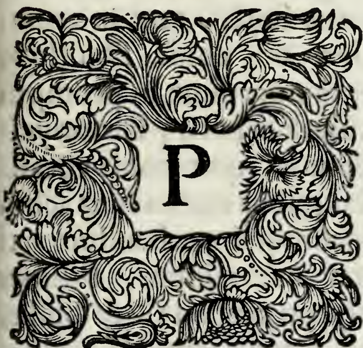
ANNOTATIONES
AD
GEMMAS ANTIQUAS
LEONARDI AUGUSTINI.

PARS SECUNDA.

ANNOTA-

DISSERTATIO

DE GEMMIS ANTIQVIS ANNVLORVM.

Rincipio usurpati fuerunt annuli non ad ornamentum, sed ut essent sigilla, tesseræ & pignora; non decorati vel artificio vel gemmis; sed eadem materia, unde confecti erant illi, ferrum nempe aut metallum vel aurum continebat sigillum & formam ei dabat. Mox cum usu accrevit species, & impositi illis sunt lapilli electissimi; quin etiam ut fieret eorum pretium inæstimabile, quæsita est insignium maxime artificum industria, atque hinc emanavit fama Pyrgotelis, Theodori, Apollonii, Croni & Dioscoridis: de qua re satis scripserunt Plinius & Macrobius. Mihi quidem animus non fert loqui vel de antiquitate vel modis ac dignitate annulorum, neque etiam de materia & virtute lapidum incisorum, sed tantummodo referre utilitatem rerum illic expressarum, velut introductionis loco figurarum hujus secundæ & primæ partis; quod declaraturus sum ea brevitate, quam mihi definivi. Nihilominus incipiam ab ratione incidendi gemmas, quæ duplex est, altera cava & profunda, Græcis appellata γλυπτική

vel διαγλυφικὴ, altera eminens, & exhibens figuram ab fundo elevatam, illis dicta ἀναγλυφικὴ vel ἀναγλυπτικὴ. Priore modo sculptæ gemmæ & cavatæ adhibebantur ad sigilla, & vinctæ in annulis signatoriis ectypum in cera relinquebant, & sic signabantur tabulæ, scripta, & res pretiosæ ac familiares. Aliæ gemmæ elaboratæ ita, ut media eminerent, adhibebantur modo solius ornatus causa, tam in annulis, quam armillis, monilibus & zonis fibulisque gemmatis, quarum aliquot exempla sunt in promptu & visa. Erant vero illæ insculptæ achatis, sardonycibus, onycibusque & aliis gemmis, quæ nobis vocantur camei. 1. varii lapides; ex quibus tamen sunt achatæ admirabiles ad ludum jocumque præbendum arti propter varietatem colorum naturalium. Insuper gestabantur in pectore, tanquam amuleta, & bullæ, & ad ostentationem honoris, sicut apud Fulvium Ursinum exstat effigies Alexandri Magni & Olympiadis matris ejus, inhærente ipsius pectori lapide vario cum capite Jovis Ammonis. Cæterum ea, quæ reperiuntur lapidibus annulorum insculpta, admodum sunt diversa; eo quod unicuique licebat istic exhibere & gestare quod lubebat: præcipue autem reperiuntur Dii, Heroes & Genii Tutelares vel privatorum hominum, vel familiarum aut civitatium, etiam Reges, Duces militum, vultus majorum atque etiam ipsorum, qui usurpabant gemmas & digitis gestabant: & præter hos pro uniuscujusque artificio & studio Philosophos, Poetas, Oratores, Cursores, Athletas, bigas, quadrigas, victorias, & palmas Olympicas sacrorumque certaminum. Alii referebant in

eis

eis hiſtorias rerum geſtarum in honorem virtutis & ſplendorem famæ, ſimiliterque dignitates, ſacerdotia, ſacrificia, ſacra myſteria & inſignia ſacra, itemque varia ſymbola moralia ac naturalia cum ſignis cœleſtibus & ſtellarum poſitionibus, in quibus multi varia credulitate ac ſuperſtitione ſe deceperunt. Quod vero attinet ad formatos in eis Deos, Atteius Capito peritiſſimus juris pontificii & memoratus Macrobio, prohïbebat Deos geſtare in annulis ſculptos, *cum nefas eſſe ſanciret Deorum formas inſculpi annulis.* Attamen denſe ac numeroſe id fecerunt, & plurimos videmus in gemmis, non modo ex eis, qui ſingulares erant Romanorum, ſed quotquot ad eos venerunt ex Græcia, Ægypto, Perſide: & vituperat Plinius, non ſolas fœminas, ſed etiam viros in annulis habere amuleta & idola Ægyptia, Harpocratem, Iſin, Oſirin, Canopum & alios. *Jam vero Harpocratem ſtatuas Ægyptiorum numinum in digitis viri quoque ponere incipiunt.* Multa numina in hoc ſcripto occurrunt Ægyptia, Perſica, Aſiatica, Græca & Romana, & ſane poſſet eorum turba colligi ad componendam plenam Iconologiam. Quod ad Heroas & civitatum conditores Regeſque & Principes attinet, offerunt ſe Pergamus, Helenus, Diomedes, Perſeus, Hiacynthus, Hercules, Hyllus, Aventinus, Romulus, cum lactente lupa, & ſimiles, tum in his, tum in aliis imaginibus & ipſis gemmis. Et ut veniamus ad Reges, Alexander Magnus ſcribens in Europa ſignabat propria ſua effigie; at in Aſia utebatur annulo Darii. Interpres Thucydidis narrans Xerxem imperaſſe Artabazo, ut reddens epiſtolam Pauſaniæ Sparta-

norum Duci, monstraret ei regium sigillum, addit signum regum Persicorum ex quorundam opinione fuisse imaginem Xerxis, ut vero alii censent, Cyri, aut ejus equi, cujus hinnitu nactus erat regnum. Etiam Persici Reges usurparunt sigillum cum imagine Semiramidis, vel potius Rhodogynes, ut testatur Polyænus. Alexander autem ita fuit delicatus in effigie sua in gemmis, ut elegerit sibi clarissimum artificem Pyrgotelen, omnes alios vetans in eis se exprimere, salvo honore Apellis ac Lysippi. Eum Pyrgoteles variis simulavit modis, & nos illum vidimus cum cornibus in capite ea forma, quam monstravimus in pulcherrimo achate, quando ornare se solebat purpura & cum cornibus Ammonis, cujus credi volebat filius. Non paucæ reperiuntur cum Alexandri vultu gemmæ, quæ fuerunt portatæ in digito & annulis ad amuleti modum, non secus ac si ejus imago juvaret ad fortunanda negotia & consilia eorum, qui eam portarent; etiam Spartiano adnotante, in familia Macrianorum tam viros quam fæminas semper gestasse vultum Alexandri tum in aliis ornamentis tum in annulis, & ob eandem causam credi potest eundem Augustum quoque signavisse imagine Alexandri. Ad quam consuetudinem gestandi in annulis vultus Regum, adjungemus exemplum Luculli, quum in bello Mithridatico profectus Alexandriam, honoratissimeque exceptus ab Rege Ptolemæo repudiavit omnia etiam pretiosissima munera, solum recipiens smaragdum auro illigatum; quem tamen etiam omnino sprevisset, nisi Rex ipsi monstrasset propriam effigiem in ea gemma sculptam. Plinius Nepos Trajano scribit

de

de Callidromo ſervo Pacori regis Parthorum per multos annos, qui veniens Nicomediam ſecum apportaverat gemmam cum imagine Pacori habitu & cultu regio. De Romanis Imperatoribus produximus elegantiſſimas gemmas Julii Cæſaris, Auguſti, Tiberii, & ſic multorum aliorum, quæ ſuis quæque temporibus erant uſurpatæ. Auguſtus, de quo paulo ante fuimus loquuti, in ſignandis epiſtolis, diplomatibus & libellis ſupplicibus, primo utebatur Sphinge, dein gemma imaginem Alexandri Magni continente, & tandem is ſignavit ſua ipſius, quam ſculpſerat Dioſcorides, eademque ſignare perſeverarunt Tiberius & alii inſequentes Principes. In principatu ejuſdem Tiberii capital erat, ſi quis in latrinas aut lupanaria intuliſſet effigiem ejus in annulis aut nummis: celebrataque eſt cautela & fides ſervi Pauli, viri prætorii, qui inebriatus in convivio, & cupiens urinam exonerare, manum obſcœnis admovit, cui erat inditus annulus cum imagine Tiberii; & jam accuſandus erat delicti capitalis, niſi diligens ſervi cura eum liberaſſet: quippe non advertenti domino annulum digito abſtulit, monſtravitque eo tempore illum in ſua manu fuiſſe. Liberti Claudii dabant annulos cum vultu Principis illis, quos volebant admittere, & hi ſoli habebant jus accedendi ad Principem; licet hi annuli eſſent aurei, quoniam Claudius in principatu ſuo non uſus fuit gemmis, ſed auro ſignavit. Effigies majorum, ſicut ſolebant poni in clypeis aut ſcutis & in atriis, ſic gloriæ cauſa geſtabant quoque in annulis. Tales nonnullæ conſpiciuntur Herculis, in typum Heraclidarum, quas etiamnum ad ejus ſimilitudinem videmus

ornatas ſpoliis Leonis. Valerius Maximus ſcribit, Cenſores annulum abſtuliſſe filio Scipionis Africani, in quo effictus erat vultus Scipionis patris. Cicero agnoſcens ſigilla literarum ab conjuratis cum Catilina ſcriptarum, in eo, quod erat Lentuli, reperiebat imaginem Cornelii Lentuli, avi ejus, viri clariſſimi, & ſic eum rogavit: *tum oſtendi tabellas Lentulo, & quæſivi, cognoſceretne ſignum. annuit. eſt vero, inquam, ſignum quidem notum, imago avi tui clariſſimi viri.* Et ob hanc cauſam in gemmis effigiati ſunt multorum illuſtrium virorum vultus, Numæ Pompilii, Junii Bruti, T. Quintii Flaminini, L. Sulpicii, & aliorum, tam in nummis quam in gemmis, ab ſucceſſoribus in familiis ipſorum: multi etiam ignorantur & obſcuri jacent ob defectum nominum, quæ adpoſita non ſunt. Julius Cæſar teſſera utebatur cum imagine Veneris Victricis, a qua & Ænea gloriabatur originem ſuam eſſe. Dio vocat Venerem Armatam, ſcribitque Cæſarem habuiſſe eam ſculptam in ſigillo ſuo, ac portaſſe in annulo, prout demonſtravimus in priore parte in onyce, cum haſta vel ſceptro, galea in manu, & ſcuto ad pedes, nec valde differens occurrit expreſſa in nummis. Quod ad Philoſophos, Cicero lib. 5 de finibus loquitur de imagine Epicuri, quæ ab ejus familiaribus exprimebatur non modo in picturis, ſed etiam in ſcyphis & annulis. Sic in gemmis durant varii vultus philoſophorum, poetarum, oratorum & celebrium ingeniorum, Solonis, Socratis, Platonis, Archytæ, Diogenis, Apollinis Tyanei, Demoſthenis, Ciceronis, Senecæ, Homeri, Virgilii, Philemonis, Ariſtomachi, Heracliti & Democriti,

criti, quos damus in hac ſecunda parte. Sic Apollo & Muſæ, Hercules Muſageta, & alia ſymbola pertinentia ad poeſin, ad poema Heroicum, ad Eclogas & ad ſcenam. Etiam in hac parte ſecunda repoſitum eſt pulcherrimum ſigillum Neronis, nempe Citharœdus ſub forma Apollinis cum fabula Marſyæ, quod ſatis memorabile. De illis, qui ſignabant propria imagine in annulo, exemplum habemus in Pſeudolo Plautina militis illius, qui apud lenonem relinquebat ſymbolum ſuum pretium proſtibuli.

Ea cauſa miles ſuum reliquit ſymbolum
Expreſſum in cera ex anulo ſuam imaginem.

Et Martialis de puero Bruti

Gloria tam parvi non eſt obſcura ſigilli,
Iſtius pueri Brutus amator eras.

Et per hanc cauſam multi in antiquis gemmis occurrunt ignoti vultus. Superſunt etiam varia monumenta athletarum, & expreſſum habemus Allionem coronatum oleaſtro vel lauro in ſacris ludis Olympicis vel Pythiis, Manferum victorem quoque cum palma, bigas, quadrigas cum victoria, curſores, deſultores, gladiatores, rudiarios. Plinius nepos ſignabat annulo, cujus ſymbolum erat quadriga, quoniam ipſe, ut ſcribit Calviſio, delectabatur ludis circenſibus: *Circenſes erant, quo genere ſpectaculi non leviſſime quidem teneor*, etſi negligebat eos captus majore amore erga ſtudia literarum. Similes bigæ & quadrigæ relatæ ſunt in prima parte, in cujus principio exhibentur aliquot effigies Herculis juvenis imberbis & barbati, coronati oleagina aut laurea corona, quomodo

etiam

etiam conſpiciuntur in nummis Græcis & marmoribus; & nihilominus poſſent eſſe effigies athletarum vincentium, id quod admonendum putavi. In aliis gemmis recognoſcimus aquiliferos, legionarios milites cum præmio, tropæis, & victoriis, ſymbolis & honoribus bellicis, ut leguntur apud Xenophontem ſymbolum militum Cyri fuiſſe Victoria & Jupiter Conſervator. Timoleon Corinthius in Calauria confligens cum Iceta ad fluvium Damyriam, & ducibus ejus certantibus, quis primus fluvium tranſiret, ille ad finiendam controverſiam annulos univerſorum inditos chlamydi ſuæ & ſimul permixtos educi juſſit; primus autem qui excidit, imaginem habuit tropæi, quod augurium fuit victoriæ. Quum Galba Imperator in Hiſpania eſſet, in munitionibus caſtelli alicujus inventus fuit annulus antiquus, in cujus gemma erat inſculpta Victoria cum tropæo, quæ ſimiliter augurium imperii Galbæ dedit. In Curculione Plautina Therapontigonus miles in annulo ſculptum habebat clypeatum militem, qui gladio percutiebat elephantem. Quis potuiſſet unquam in lucem reducere ſacrificia Jovis, Bacchi, Cereris, Salutis, Dianæ, aut myſteria Eleuſinia, Dionyſiaca, Epheſia, Iſiaca & Mithriaca, cum Silenis, Bacchantibus, Fanaticis & ſacris inſignibus Apollinis, Mercurii ac Martis, aut Salios ac Ancilia, quæ nos protulimus? Inter hiſtorias in gemmis expreſſas ſatis nota eſt illa Sullæ, qui quum cepiſſet Jugurtham, traditum ſibi ab Boccho rege, ad quem fugerat poſt cladem, ita facto iſto gloriabatur, ut id geſtaret in annulo ſculptum, ſemperque eo ſigillo uteretur, ita ut conſpicitur in nummo

mo argenteo cuſo ab filio ejus Fauſto, ubi exhibetur Sulla Quæſtor in ſublimi ſolio, & Bocchus genu humi flectens porrigit illi ramum lauri, quum interim Jugurtha adſtat ingeniculatus manibus retro ligatis inſtar captivi. Hiſpanus ille ex Intercatia, cujus pater quum provocaviſſet Scipionem Æmilianum, ab eodem victus fuit & occiſus, ille tamen gloriabatur eo ipſo, curavitque ſculpi in annulo pugnam iſtam, utens eo ſigillo; unde Stiloni occaſionem dedit ridendi, dicendique, id non fuiſſe ipſum facturum, ſi Scipio ab patre ejus fuiſſet victus? In compluribus gemmis & variis modis ſculptum habemus factum Mutii Scævolæ, Cincinnati, ut ſe armis induat, cervam Sertorii prope tropæum, caput Pompeii ad portatum Cæſari, itemque varias fabulas, Arionem, Orpheum, Ganymeden, Jolen, Ledam, Hermaphroditum, quorum adferimus exempla. Sed omiſſis his ſymbolis ſive naturalibus ſive moralibus aliiſque, quæ requirerent integrum opus, annotabo alia quædam loca veterum auctorum, in quæ incidi ad diverſitatem figurarum in gemmis pertinentia. Antiquiſſimum fuit ſigillum Ulyſſis uſque ab Trojanis temporibus. Quanquam in illis non conſentiat Plinius fuiſſe uſum annulorum, tamen ſcribit Plutarchus eum in ſcuto poſuiſſe & annulo ſuo inſculpſiſſe delphina, qui conſervaverat Telemachum filium lapſum in mare. Similis delphin occurrit in prima parte in onyce ſive per hanc occaſionem, ſeu potius ſit ſignum cœleſte. Joſephus in Antiquitatibus Judaicis allegat epiſtolam, ab Ario rege Lacedæmoniorum ſcriptam ad Oniam Pontificem, in qua ſignificat ei regium ſigillum Aquilam,

quæ unguibus tenebat ſerpentem, & talis alia occurrit in quibuſdam nummis. Seleucus Rex Babyloniæ a matre dono acceperat annulum ferreum, cui inſculpta erat ancora, ſignum firmitatis ac ſecuritatis: & Polycrates quoque in annulo ſuo uſurpabat ectypum lyræ. Sigillum in annulo Amphitruonis apud Plautum erat Sol oriens in quadriga, & ſimile novimus in aliis vetuſtis gemmis. Iſmenias choraules ſolitus uti pulcherrimis gemmis, comparavit ſmaragdum, in quo ficta erat Amymone, una ex quinquaginta filiabus Danai, impleta ab Neptuno. Pompejus in annulo ſuo habebat leonem, qui ferebat enſem; & hic ipſe adhuc apparet expreſſus in nummo argenteo Marci Antonii. Mæcenas utebatur ectypo ranæ, etiam quando ſignabat in abſentis Auguſti vicem. Sporus in auſpicio ſtolidarum & infamium nuptiarum Neronis donabat ei annulum, in cujus gemma erat raptus Proſerpinæ; fuitque is augurium funeſtum huic ipſi Neroni. Galba ſignabat annulo & ectypo majorum ejus familiæ Sulpiciæ, nempe cane inclinatum habente caput ſub proram navis. Commodus ſolitus ſe adornare habitu Herculis & ſpoliis leonis in capite, appellans quoque ſe Herculem Romanum, gerebat etiam pro inſigni Amazonem ſculptam in gemma annuli, eaque utebatur ſigillo, tanquam cum Hercule is viciſſet Amazonas. Non prætermittam hîc annotare, quemadmodum in inſula Lemno ſacerdotes Dianæ exhauſtam ex ſpelunca terram quandam rubeam mixtam cruore capræ ſignaverint annulo, cui inſculpta erat capra & imago ejuſdem Dianæ, & per opem hujus terræ ſanatus fuit Philoctetes, ut refert Philoſtratus. Non

me nunc occupabo in contemplanda varietate annulorum & ſigillorum ex gemmis magicis, quales fuerunt ſeptem illi annuli donati Apollonio Tyaneo ab Jarca principe Gymnoſophiſtarum, in quibus erant nomina ſeptem ſtellarum; & qui memorantur ab Plinio, Leo ſculptus in auro & nomen Solis ac Lunæ in amethyſto, aut aquila aut ſcarabæus in ſmaragdo, quoniam hæc ſeſe ipſa oſtentant in ſuis figuris. De Leone, ſigno cœleſti, hoc ſolum dicam, Alexandrum Magnum quoque in annulo uſum fuiſſe ſigno Leonis, & vult Tertullianus eam fuiſſe ſtellam dominantem in illius genitura, niſi potius videatur eo uſus utpote inſigni regum Macedoniæ, venientium ab Hercule, unde in eorum nummis reperitur Leo & Clava. Chriſtianorum veterum pietas conſuevit pro ſymbolo in gemmis annulorum habere nomen Chriſti ☧ Columbam, Piſcem, Piſcatorem, Ancoram, Lyram, Arcam Noæ, Naviculam Petri. Per columbam Clemens Alexandrinus intelligit ſpiritum ſanctum, per piſcem apparatam ab Chriſto diſcipulis menſam poſt reſurrectionem, aut quinque piſces, quibus ille ſatiabat quinque hominum millia, Eccleſiam per navem, Concordiam per lyram, Conſtantiam per ancoram, Apoſtolos per piſcatores, vel etiam baptiſmum; ſed de navicula Eccleſiæ inciſa gemmæ legitur eruditiſſima Diſſertatio, quam ſcripſit Hieronymus Aleander junior, lux literarum & fax ſplendens antiquitatis. Sed ut concludamus hunc ſermonem dignitate & pretio inſculptarum gemmarum; nihil illis deeſt præter titulos & nomina, ut ſibi tribuant maxime notabiles memorias & inſignia monumenta antiquitatis, in quibus

multæ hinc ſuperſunt obſcuræ. Et quamvis in hoc cedere coguntur nummis,qui habent titulos ac nomina, tamen ſuperant eos præſtantia cœlaturæ, & ſculptura clariſſimorum ac rariſſimorum Græciæ artificum; atque idcirco apud antiquos omnem æſtimationem exceſſerunt. Notum eſt mirabile Polycratis Samii tyranni factum, qui felicitatem ſuam ponebat in ſmaragdo ſculpto ab Theodoro Samio cive. Nonius ſenator Romanus fugiens proſcriptionem, ex opibus ſuis nihil portabat ſecum niſi gemmam vel palam in annulo, æſtimatam viginti millibus HS., utique ob artificium, eaque fuit occaſio ipſi mortis, quum eam vehementiſſime deſideraret Antonius. Non loquor de inæſtimabili achate Pyrrhi,in quo erant Apollo cum novem Muſis, quoniam non talis erat arte humana, ſed ipſa natura ſic eum in ipſo lapide variaverat. Porro accrevit ſummopere in urbe Roma delicatum illud ſtudium ac deſiderium gemmarum, quando aliæ peregrinæ conſuetudines ex Græcia & Aſia eo influxerunt, magiſque quam ipſæ gemmæ, requirebatur artificium & elegantia figurarum. Unde Tibullus loquens de Delia.

Sæpe velut gemmas ejus ſignumque probarem,
Per cauſam memini me tetigiſſe manum.

Primus Romanorum qui in dactyliotheca eos collegit, fuit Scaurus Sullæ gener; Pompejus in Capitolio repoſuit gemmam regis Mithridatis, ad cujus exemplum Cæſar conſecravit ſex dactyliothecas in templo Veneris Genitricis, & aliam Marcellus in tem-

templo Apollinis Palatini. Elagabalus autem ita ſtudioſus erat in gemmis excellentiſſime ſculptis ab egregiis artificibus, ut quotidie annulum mutaret, & ſicut in omnibus ſtudiis & affectibus erat fatuus & inſanus, ſic ad majorem ſpeciem electiſſimis earum adornabat tibialia & calceos, unicuique movens riſum, non ſecus ac ſi pretioſi iſti & ſubtiliſſimi in gemmis labores conſpici poſſent, quas in pedibus inutiliter gerebat. Gallienus quoque ſatis delectabatur his ornamentis, caligaſque & armillas ac monilia his inſtruebat; in quibus forſitan nimis ſum provectus.

SYMBOLUM AC TYPUS LIBRI

Exſculpſit gemmas Pallas, ſignavit Apollo
Hoc opus; eſt olea, eſt laurea ſacra typus.

ANNOTATIONES

ad

ANTIQUAS GEMMAS

LEONARDI AUGUSTINI.

I. MINERVA.

E ea dictum aliquid in priore parte harum imaginum: hæc desumpta ex trunco achatis, sculptura exstante, & hujus quoque magnitudini respondente, notabilis est propter armaturam; quippe quæ in pectore gestat ægida, ut appellant, intextam squammis, exhibentemque in medio caput Medusæ serpentibus fimbriatum. Alia est ægis ex pelle capræ Amaltheæ, qua armabantur Jupiter & Minerva contra gigantes, eo modo, ut in statuis quibusdam reperitur. Sed hæc lorica ex squammis serpentum formatur, & fabulati sunt Cyclopas eam cudisse huic Minervæ, ut elegantissime describit Virgilius.

Certatim squammis serpentum auroque polibant
Connexos angues, ipsoque in pectore Divæ
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Simi-

Similem quoque is describit armaturam Turni; & ad imitationem Minervæ hæc ægis vel lorica usurpata fuit in modo armandi se apud Græcos & ab Romanis Imperatoribus; imo & ipsa Roma in eodem paratu conspicitur cum galea & ægide in pectore: quoniam Romani magnitudinem suam reponentes in armis, & jactantes suam originem ex Marte, voluerunt quoque adorare genium civitatis suæ bellatricis sub forma Minervæ, summa cum cærimonia venerantes fatale Palladium, fingentes quoque Romam non minus ambire sceptrum Jovis, quam ægida Palladis, prout industrie hæc exsequitur Claudianus,

Seu sceptrum sublime Jovis, seu Palladis ambis Ægida.

Atque hæc ideo dicta sint, si forsan quis crederet hanc fuisse Romæ imaginem, non Palladis, quum nec locus hic, nec brevitas permittant hærere in contemplandis tenuibus quibusdam differentiis, quæ inter eas agnoscuntur. Cæterum hæc Gorgon sic gestabatur in pectore ad movendam hostibus trepidationem, ut colligitur ex Homero hanc ipsam Deam armante, & Ovidio in mutatione capillorum Medusæ.

Gorgoneum crinem turpes mutavit in hydros,
Nunc quoque ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in adverso, quos fecit, sustinet angues.

De quo magis singillatim acturi sumus in lapide vario, qui sequitur num. 3 cum capite ipsius istius Medusæ; primum locum occupare jusso hoc pulcherrimo

mo trunci Minervæ fragmento: quod licet ſit ſculptum in achate, elevata & exſtante ſculptura; tamen inter ectypa & varios lapides eſt hæc ſtatua excellens non tam raritate ſua, quam propter aliam dotem; quippe quæ dedicata eſt genio Eminentiſſimi & Rev. Principis Cardinalis Virginii Urſini, genii convenientis Minervæ & omni elegantiæ & doctrinæ in literis, quam adfert ad cognitionem nummorum & antiquitatis: unde dignatur interdum aperire mihi Muſeum ipſius locupletiſſimum, in quo natura & & ars certant ſtupendis utriuſque effectis, & inde aliis gemmis augebitur harum ornamentum.

2. PALLAS.

Hic elegans varius lapis cum capite Deæ Palladis occaſionem præbet conſiderandi alatum in galea Pegaſum, ſic forſan ſculptum Corinthi: quippe credebatur Deam hanc frænis eum induiſſe & donaſſe Bellerophonti civi ejus urbis & Heroi ad devincendam Chimæram. Et ideo Corinthii, ut refert Pauſanias, exſtruxerunt templum Minervæ Frænatrici, qui etiam apud ſe monſtrabant fontem Hippocrenen ſcaturientem ex impreſſa alati equi ungula. Etiam in inſignibus habuerunt Bellerophontem jam jam percutientem Chimæram, ut apparet ex eorum nummis. Et hîc firmarem cauſam hujus equi alati, niſi viderem multos Syracuſarum nummos cum capite Minervæ tutelaris geſtantis in galea Pegaſum, & in eodem plane habitu. Videlicet Syracuſani erant Corinthiorum coloni, unde inſigne Pegaſi fuit tranſvectum & manſit frequentiſſimum Syracuſis in nummis ejus urbis; unde

unde etiam credi poteſt, hunc noſtrum varium lapidem ſculptum fuiſſe illo tempore, quo urbs illa ſupra omnes alias excellebat ſplendore & magnificentia. Galea ingens & ſublimior in vertice, in ipſa pugna demittebatur ab fronte in vultum, eum tegens & ſimul obtendens larvam, quæ illi inſculpta eſt, ut apud nos dicitur calar la viſiera. Cæterum præſtantia hujus varii lapidis mihi ſubminiſtrat rationem ornandæ memoriæ Caſpari Moroni, illuſtris nummorum ſculptoris, qui dum vixit, hunc cariſſimum ſervabat in muſeo ſuo: & ſane ipſe nunc etiam mihi placeo vel ob ſummum artificium vel ob amicitiam, quæ mihi fuit cum egregio illo viro, claro per typos in nummis & monetis quatuor ſummorum Pontificum Urbani VIII, Innocentii X, Alexandri VII, Clementis IX.

3. MEDUSA.

Fuit Meduſa formoſiſſima univerſo corpore, ſed tamen præcipue jactabat gratiam crinium, quos Minerva in ſerpentes mutavit propter ejus cum Neptuno coitum in ſuo templo. In hac imagine occurrunt verſus Virgiliani relati ab Servio in viperinis crinibus & caudis ſerpentinis ſub mento conſtrictis.

Gorgonis in medio portentum immane Meduſæ,
Vipereæ circum ora comæ cui ſibila torquent
Infameſque rigent oculi, mentoque ſub imo
Serpentum extremis nodantur vincula caudis.

Non debeo negligere hic recordationem curioſiſſimi numismatis Septimii Severi, in cujus altera parte exhibe-

hibetur caput Medusæ, & circa literæ PROVIDENT. quo significat, Palladem simul Deam esse prudentiæ & providentiæ, prout erudite exponit in selectis suis numismatibus Abbas Seguinus Decanus S. Germani, quem ego hic saluto, ut ex ipsius nomine per insignem doctrinam & antiquitatis notitiam claro honorem mihi quæram, qui præclarus Vir bis Romam versus Parisiis itinere facto, & præsens & remotus comitate sua me dupliciter obstrinxit ad ipsius æternum obsequium. Videmus igitur Gorgona fuisse symbolum Palladis, ut Leo Herculis, Tigris Bacchi, & Cerva Dianæ: & præterea etiam cognoscitur, eam usurpari solitam non tantum in armis ad terrorem incutiendum, sed & gestatam in tergo & in annulis amuleti instar ob victoriam & salutem. Credebant capiti Medusæo inesse vim præstandæ securitatis & custodiendi illos, qui id portabant, & abigere pericula & mala, ut refert Lucianus, vel anonymus auctor dialogi, qui inscribitur Philopatris, inducens Critiam vel Triephontem sic loquentem in versione Latina. *TRIEPH. Dic mihi, Critia, quæ Gorgonis utilitas est? & cur pectori gestamen hoc Dea applicitum habet? CRIT. Uti terribile quoddam spectaculum & quod mala avertere possit, sed & hostes perterrefacit, & victoriam utroque inclinantem quocunque ipsa vult advertit. TRIEPH. Num ob hoc ipsa quoque Glaucopis invicta atque insuperabilis est? CRIT. Atque admodum. TRIEPH. Cur igitur non illis potius, qui servare possunt, quam qui servantur, femora adolemus taurorum atque caprarum, ut nos quoque insuperabiles atque invictos reddant, perinde ut Diis, sed solum si quis ipsam gestat.* Tanta

igitur

igitur erat poteſtas Meduſæ, ut ipſam Minervam faceret inſuperabilem & invictam, & ideo exprimitur ea in tot variis lapidibus, ſculpturis, marmoribus, ſtatuis antiquis in thorace & clypeo, utpote quæ quaſi favorabile amuletum geſtaretur, quo obſtupefaceret & audaciam demeret aggreſſoribus, averruncans pericula omnia & mala. Quapropter Meduſa, præter inſcriptionem *Providentiæ*, habuit quoque alteram *Salutis*: ut ſane conſpicitur egregia ſculptura in jaſpide rubra penes Clariſſ. Rondeninios, cum capite in extremis alato & crinito ſerpentibus, ut eſt proprium Gorgonis, & literæ Græcæ CωCoC videntur mihi ſignificare Σῶζον, derivatæ ab σώζω *ſalvo*, & hæc eſt Meduſa, non vero ſalus.

4. ISIS ET SERAPIS.

Duo capita, quæ ſe aſpiciunt, exhibent Iſin & Serapin, qui ex opinione Ægyptiorum habiti pro ſole & luna. Alter in vertice habet calathum fœcunditatis, altera frondes perſeæ, quod ſymbolum ſilentii ac veritatis, quod ſatis demonſtratum eſt in parte prima, quum agebatur de eorum imaginibus num. 1 & 68. Tantum hoc loco id obſervari meretur, quod tunc neglectum eſt, inſtrumentum vicinum Iſidis pectori eſſe ſiſtrum, quod melius in prima imagine exprimitur. Etiam obſervamus, formas horum numinum & Harpocratis geri ſolitas in annulis, tanquam amuleta vel phylacteria, quippe quum exiſtimarentur ſervatores & benefici, & ab dominio harum ſtellarum & influxuum contineri ac ſervari univerſam naturam.

5. HERCULES ET CERBERUS.

Ultima Herculis ærumna fuit tartarus, nempe defcendere illuc & educere in lucem ligatum Cerberum, prout defcribit Seneca in tragædia Hercule Furente.

Tunc gravia monftri colla permulcens manu
Adamante texto vincit: oblitus fui
Cuftos opaci pervigil regni canis.

Arbor, quæ eft propter hunc heroa, videtur fignificare aliam ejus ærumnam, nempe ob poma aurea Hefperidum. De Cerbero dicetur aliud quid in proxima imagine Orphei. Sed annotatu dignum eft, ærumnas Herculis inveniri frequenter incifas fculpturis & gemmis, quum is Deus propter vires fuas effet fere tutelaris athletarum, qui velut infigne geftabant eum in annulis, ut fic faveret ipfis ad impetrandam palmam: quoniam is inftituit ludos Olympicos, cucurrit in ftadio, fuperavit Antæum lucta, ita ubique relinquens gloriofa roboris fui monumenta.

6. HERCULES VICTUS AB AMORE.

Poetæ antiqui fignificaturi vim Amoris in univerfa rerum natura, ftatuerunt eum victorem non modo hominum, fed pariter heroum ac Deorum. In hac fculptura videmus Herculem, qui in locum oneris Atlantici, humeris portat Amorem, qui magis eum gravat, quam cœleftes fphæræ, eumq; in triumphum ducit manibus in tergo ligatis ad modum captivi fervi, effingens

gens ita tropæum per clavam & exuvias leonis. Unde ille, qui tot feras vicit ac monſtra, & qui domari affligique ira Junonis aut duris Euryſthei imperiis non poterat, ſubjugatur & vincitur ab ipſo Amore, ut ei exprobrat Deianira apud Ovidium.

Quem non mille feræ, quem non Stheneleius hoſtis,
Non potuit Juno vincere, vincit Amor.

Talem vero eum finxerunt ſoli voluptatis ſectatores, quum alium eum facerent cultores virtutis. Symbolum aut nota literæ decuſſatæ vel tranfixæ x, expreſſa in circulo inter clavam & Leonis exuuias, videtur in ſe continere obſcurum ænigma, quod tamen ſignificare poſſet aliquod nomen, ut in aliis raris characteribus & in hac ipſa litera x eſt obſervatum. Hæc nota vel decuſſis invenitur inter hieroglyphica obeliſcorum, atque etiam in aliis Herculis imaginibus occurrit ob certam quandam convenientiam, qualis exhibetur ab Jo. Baptiſta Caſalio in libro de veteribus Chriſtianorum ritibus, ubi eſt parvulus Hermeraclides, aut Hercules terminalis cum ſpolio leonis in vertice, & inferius notata eſt litera x, quæ exponitur ſymbolum ſalutis. Auctor hujus gemmæ ſectator voluptatis videtur voluiſſe per ſymbolum ſignificare vim & potentiam Amoris ſuper ipſam virtutem, cujus idea fuit exiſtimatus Hercules, ducendo illum ſic vinctum. Numerus denarius præ omnibus aliis apud Pythagoricos honorabatur, quia continere in ſe videbatur omnes perfectiones, Sic harmonia virtutis in-

tellecta fuit in decachordo, quod complectitur omnes harmonicas proportiones; cujus influxio in mundum colligitur ex circulo, qui tanquam centrum illic notatur: aut sit æternitas ipsius virtutis, quæ continue se vertit æquabiliter cum orbibus cœli ac sphæris. Sed si quis judicabit illud signum esse potius rotam, ut demonstrata fuit rota solaris & ejus perpetuus circuitus & motus in priore libri hujus parte in imagine Canopi & Sphingis, possemus etiam dicere, Herculem esse eundem soli, & duodecim ejus labores referri ad duodecim signa Zodiaci, per quæ is transcurrit ex doctrina Orphei & Porphyrii.

7. VICTORIA.

Mulier alata, quæ prostratum taurum una tenet manu, altera vero cultellum ad feriendum eum, prorsus non pertinet ad superstitiosas cærimonias Dei Mithræ, ut videbimus num. 23, sed exhibet Victoriam, & alludit ad sacrificia exsolvendis votis post hostes victos. Non dissimile quid occurrit in numismate Augusti argenteo cum inscriptione ARMENIA CAPTA. Etiam vidimus aliquot tales Victorias fictas in tegulis coctorum laterum, extractis ex Romæ ruderibus, in quibus amplius etiam exprimitur, nempe ara sacrificii, & sunt illæ artificiosissime elaboratæ, qualis etiam est hæc in crystallo sculpta.

8. ORPHEUS.

Non tantum montes, silvæ & sævissimæ feræ accedebant tractæ ab Orpheo per dulcedinem cantus,

sed

ſed etiam potuit hic placare Cerberum ad portam inferni, degreſſurus ad mitigandum Plutonem, ut caram ſuam Eurydicen reduceret in vitam, ut finxerunt poetæ in honorem poeſios. Unde Horatius ſic celebrat Orphei teſtudinem.

Tu potes tigres comiteſque ſilvas
Ducere, & rivos celeres morari;
Ceſſit immanis tibi blandienti
Janitor aulæ
Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter ſanieſque manet
Ore trilingui.

Horatius & Virgilius depingunt hunc canem trifaucem cum coma ſerpentina, quæ non apparet in hac imagine, nec etiam in priore imagine Herculis. Sed obſervandus eſt Orpheus totus nudus & ſic fictus ad morem heroum cum vinculo circa crines, aut etiam quod hic habitus ita conveniebat deſcenſui ejus ad regnum umbrarum, quo ille profectus eſt exoneratus omnibus exuviis, præterquam mortalitatis. Faſcia autem vel diadema, quod grandis hic poeta geſtat in capite in typum honoris & divinitatis, fuit quoque attributum Homero, Pindaro & aliis poetis ac philoſophis, ut apparet in eorum ſtatuis.

9. APOLLO ET MARSYAS.

Hæc imago non modo notabilis eſt ob fabulam Marſyæ ligati ad truncum, ut excorietur, quo ſupplicio

plicio affectus fingitur, propterea quod certare & comparare se Apollini voluit cantu; sed quod sub ipsius Apollinis forma exhibetur Nero citharœdus; qui sic venditabat suam musicam, gestiebatque laudari ob victorias cantu reportatas: unde is non solum Romæ in scena, sed in Græciam quoque profectus est ad quærendas coronas in ludorum publicorum solennitatibus, jubens erigi sibi statuas habitu citharœdi, in quo, etiam cum cithara in manibus, videmus eum in numismatibus, quæ ille cudi fecit, ut narrat Suetonius. Etiam adsuerat Nero fingere heroas & deos ad suam effigiem, ut ipse ille auctor scribit: *Item Heroidum & Dearum personis effictis ad similitudinem oris sui*; qualem nunc videmus in forma Apollinis, cui eum comparavit Seneca ob præstantiam canendi, inducens eundem Deum sic illi loquentem.

Ille mihi similis vultu, similisque decore,
Nec cantu nec voce minor.

Est etiam ad truncum suspensa duplex Marsyæ tibia in modum tropæi, & ex sedili pendet persona Sileni, utpote ipso Marsya hic exhibito tanquam Sileno cum cauda, non tanquam satyro, qualis occurrit in statuis, pro variis poetarum & sculptorum fictionibus. Ante pedes Apollinis puer uno genu se demittit in terram, cui Deus porrigit cultellum vel stylum ad detrahendam ligato Marsyæ pellem. Neque sane dubito, quin Romæ in hortis Serenissimi Magni Ducis, statua hujus similiter uno genu ingeniculantis, velut apparantis mucronem cultelli in cote, sit facta ob eandem

eandem causam effectumque respicientis & exspectantis mandatum Apollinis, qui in alia statua exhiberi debebat, ut conspicitur alia Marsyæ ligati in iisdem hortis. Gorlæus in dactyliotheca ponit achaten sardonycem sculptum ab duabus partibus: in una sunt duo capita unum modo latus sui ostendentia, Nero & Agrippina mater ejus, addita ante stella, ab tergo lyra: in altera est cœlatum idem hoc sigillum Marsyæ & Apollinis in similitudine Neronis juvenis, facta allusione ad citatos Senecæ versus.. Non dissimile est aliud sigillum prolatum ab Guil. Choulio in libro de religione Romanorum, cum literis circa: NERO. CLAUDIUS. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. P. MAX. TR. P. IMP. P. P. quæ tamen literæ ut sunt hodiernæ & tractæ ex numismatibus Neronis, sic me cogunt dubitare de sinceritate illius sculpturæ. Sed hoc vere antiquum Neronianum sigillum sculptum in rubra jaspide, mihi subministratum fuit ab incomparabili benignitate Illustrissimi & Reverendissimi Camilli Maximi Patriarchæ Hierosolymitani, & Clerici Cameræ Apostolicæ, cujus merito, præter tenue id, quod protuli in parte prima, etiam vereor ne nunc quoque impar sim, quoniam ille dignissimus Prælatus animum possidens & ingenium ornatum locupletissima virtutis & scientiarum supellectile, emicat & splendet velut maximum lumen hujus aulæ, & acclamationibus publicis undique fruitur.

10. CITHARISTRIA.

Eximia hujus sculpturæ gratia, quamvis in massa vitrea & non in lapide duro, facit eam notabilem, ut

& nomen excellentiſſimi artificis Oniſæ, cum literis ΟΝΗϹΑϹ ΕΠΟΙϹ, hoc eſt, *Oneſas fecit.* Sane vidi duo talia exempla in ſardio cum cithariſtria, eodem habitu, quorum unius ectypum in ſulphure habeo penes me. Tertium conſpicitur impreſſum in Dactyliotheca Abr. Gorlæi in onyce num. 39 ſecundæ partis, ubi in locum figuræ nudæ ſupra pilam vel monumentum exhibetur Victoria, quæ in altum elevat coronam ad coronandam illam cithariſtriam, ut primam in cantu & vincentem. Sed qualecunque ſit illud Gorlæi ſigillum, certum eſt in hoc archetypo cum nomine artificis & in duobus aliis non eſſe Victoriam ſuper illam baſin; ſed Heros eſt nudus cum galea ex uſu Græcorum, qui ſolebant erigere ſtatuas tales & monumenta heroica, ut ex multis locis deprehenditur apud Pauſaniam: & videtur cithariſtria canere laudes alicujus herois ad monumentum ejus. Eadem conſuetudo colligitur ex Homero in Odyſſea, quum fingit Muſas cantantes ad ſepulcrum Achillis, unde Pindarus

Citharæ imperantes hymni
Quem Deum, quem heroa,
Quem hominem ſonabimus?

Ad Pindari imitationem Horatius oden ſuam incipit.

Quem virum, aut heroa lyra vel acri
Tibia ſumis celebrare Clio?
Quem Deum?

Sed præter hanc conſuetudinem invenio apud Pauſaniam,

niam, Spartam, unde civitati Spartæ nomen eſt datum, formari mulierem, quæ pulſabat lyram, & ejus ſtatuam videri potuiſſe Amyclis, quæ forſitan poſſet exhiberi in hac imagine cum heroica ſtatua mariti ſui Lacedæmonis, qui nomen dedit Lacedæmoniis, & cujus heroicum ſepulcrum erat Therapnis. Cæterum Spartani adeo delectati ſunt ſonitu lyræ, ut in bellis ea uſi ſint vice tubæ vel tympani. Similis citharistria vel lyriſta conſpicitur in nummis Lesbi, & creditur eſſe poetria Sappho, inventrix plectri & carminis Sapphici.

11. MERCURIUS CUM ARIETE.

In agro Corinthiaco, ut memorat Pauſanias, erat ſtatua ænea Mercurii ſedentis, cui prope aderat aries, quia is Deus ſupra omnes alios credebatur cuſtodire & augere greges & armenta. Idem Pauſanias refert verſus Homeri ex Iliade, qui deſcribunt Phorbantem Ilionei patrem pecoris ditiſſimum, quia præter cæteros Trojanos gratus erat Mercurio, quorum hæc eſt verſio,

Hic tibi natus erat pecoris ditiſſime Phorbas,
Quem ſibi præ cunctis carum Cyllenia proles
Ditarat Teucris.

Hic Mercurii cultus forſan exortus inde quod eſſet Deus opum, quæ antiquiſſimis temporibus conſiſtebant in pecoribus, unde apud Romanos quoque pecunia appellata eſt, & cum hac nota nummi primum cuſi ſunt ab Servio Tullio.

In priore parte harum gemmarum num. 17 occurrit ſardius cum ariete & duabus frumenti ariſtis, & in annotationibus dictum eſt, hunc fuiſſe arietem Mercurii, qui tutelaris Deus armentorum ideo, quia etiam ſpicæ vel ariſtæ eidem Deo ſacræ. Habitus fuit Mercurius idem ſoli, qui in ſigno arietis operatur in mundo vim caloris, prout diximus ex auctoritate Martiani Capellæ.

12. AESCULAPIUS.

In hac imagine exhibentur Dii medici, ab antiquis agniti Dei cuſtodes ſalutis. Ab dextra conſpicitur Æſculapius in ſolito cultu, innixus baculo cui ſerpens circumvolvitur, ad ſiniſtram Hygia vel Salus, illius credita filia: in medio parvulus Teleſphorus Deus reſtituendæ valetudinis, ſic appellatus τελεσφόρος ab confirmanda ea poſt morbum, infirmis pleniſſimum robur reddens ac priſtinum vigorem. Hoc modo tria iſta numina depingi ſolebant, ut colligitur ex Pauſania, ex Ariſtide, ex numiſmatibus & inſcriptionibus. Poculum, quod Hygia manu tenet, appellabatur ὑγεία, vas ſalutis, apud Pollucem, & apud Athenæum μετάνιπτρον, quæ erat res ſacra, tanquam crater Jovis. Teleſphorus tegit verticem ſuum pileolo, quod dicebatur *bardocucullus*. Corona laurea, quæ ſuperius apparet, ut opinor, fuit dedicata huic Deo conſervatori, qui juxta Feſtum Pompejum coronabatur lauro, quoniam hæc idonea erat multis remediis; modo non ſit præmium ludorum quinquennalium, qui celebrabantur Æſculapio Epidauri, ubi credebatur eſſe natus. Literæ CYZETE ME pro CΩZETE

ME

ME notant *servate me*, aut *date mihi vitam*, ab σώζειν *servare*, quæ erat formula precum ad hos Deos ad impetrandam sanitatem.

13. SACRIFICIUM PRIAPI.

In hoc sacrificio continetur mixta forma Priapi & Bacchi portantis thyrsum in humero, & sic colebatur Priapus in urbe Lampsaco, credentibus Lampsacenis hunc ipsorum Deum esse eundem Baccho, ut narrat Athenæus. *Magno in honore habetur Priapus Lampsaci, quia ex epitheto idem est & Dionysus, sic dictus ut triumphus & dithyrambus.* In solennitate Dionysiaca Ptolomæi Priapus adsistebat Baccho coronato auro & hedera in curru: & in alio curru vehebatur thyrsus, in alio phallus: & id sæpe conspicitur in mysteriis Bacchi, sic ut noster typus vocari possit *Bacchophallicus*: quumque alter esset Deus hortorum, alter vindemiarum, adorabantur ab rusticis, qui sacrabant eis poma & uvas, ut apparet hic eos sacrificare in ara rudi & agresti. Illa vero, quæ cum pomis in canistro portat veretra vel phallos, refert consuetudinem consecrandi Priapo has obscænas figuras eo modo, ut solebant mulieres.

Obscænas rigido Deo tabellas
Ducens ex Elephantidos libellis
Dat donum Lalage.

Et sicut solebant poma ex ceris ficta offerre pro veris ac naturalibus, sic ex eadem cera aut creta aut alia materia fingebant obscænas has figuras, quales nunc videntur.

Lætus Ariſtagoras natis bene villicus uvis
De cera facta dat tibi poma Deus.
At tu, ſacrati contentus imagine pomi
Fac veros fructus ille, Priape, ferat.

Præclarus hic varius lapis electus eſt ex gemmis Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Viri Lælii Urſini, Principis Nerulæ, qui dignatus fuit eum donare huic libro, quem ego hic nomini ejus conſecro, unde jam quoque in parte priore honorem mihi mutuatus ſum.

14. BACCHANTES.

In hoc ſigillo exhibentur bacchantes ſaltatores, armati, & cum perſonis ante vultum, imitantes reditum Bacchi ex Indis, quo illum ſequuti fuerunt Corybantes & armata multitudo. Primus ſuper humerum gerit ſocium, & manu ſubrigit ejus frontem caputque ebrietate labens. Secundus in humeris gerit puerum nudum, qui tergo ejus inſultat bracchiis collum tenentibus. Fieri non poteſt, ut ulla dubitatio oriatur, quin tres illæ priores figuræ non ſint larvatæ eodem larvæ genere, galea & lorica & ratione ſculpturæ præferentibus modum Ægyptium; atque ita exprimuntur antiquiſſimæ cerimoniæ Bacchi, ab Ægyptiis profectæ ad Græcos & Romanos. In vetuſto marmore, quod exſtat in palatio Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Patriarchæ Camilli Maximi, ſunt ſculptæ quatuor bacchantes fœminæ ad eundem Ægyptium modum, quæ ſibi præbent manus ad ſaltandum in habitu ſimili, ex quibus prima vultum ſibi operit larva barbata prorſus

ſus ad hanc noſtram conveniente. In prima parte num. 158 habuimus ſardium cum inſculpto milite Romano, qui in humero gerit alium militem mortuum cum titulo CARITAS MILITARIS; ille videtur ad hanc bacchantium imaginem pertinere.

15. VENVS.

Hic eximius varius lapis tum propter artem, tum propter abditum ſenſum in figura Veneris pretioſiſſimus videtur, ſervaturque inter gemmas Eminentiſſimi Principis Cardinalis Virgilii Vrſini. Sed in hoc nihil mihi reſiduum fecit erudita explicatio Bartolomei Ginii ſummo huic viro ab ſecretis; qui quum ſit Muſarum candidatus, in ætate ſua etiam juvenili ab eiſdem accipit ſuffragium ingenii ad claritatem nominis ſui. Itaque cujus doni ille me participem fecit, id hîc collocandum putavi. Si quis in unum colligere vellet omnia ea, quæ ab myſtica antiquitate de Venere ſunt ſcripta, dubium non eſt, quin brevi videret repletum non exiguum volumen; quoniam ſive vertatur oculus ad fabuloſas poetarum inventiones, ſive conſiderentur varii gentium cultus, exiſtit celeberrima & clariſſima; adeo ut etiam abditiſſima philoſophiæ ipſius arcana non tacuerint de ea. Mihi autem non eſt animus hanc rem ſuſcipere, tanto magis, quod hic ſit alienus locus. Sed ſufficiet nunc delibaſſe quaſdam eruditæ antiquitatis partes, relictis aliis multis, quarum ope explanetur aliquo modo ſenſus nobiliſſimi hujus varii lapidis. Venus culta fuit, ut Dea amorum; qui licet infiniti numero habiti fuerint, ut monſtrat Statius Epithal. Stellæ & Viol.

Ful-

Fulcra torosque Deæ tenerum premit agmen Amorum,

& Claudianus de nuptiis Hon. & Mar.

Mille pharetrati ludunt in margine fratres
Ore pares, ævo similes, gens mollis Amorum;

Nihilominus reliqui omnes sunt filii Nympharum, at duo soli Veneris, exhibiti per duos pusiones, qui conspiciuntur in hoc vario lapide. Primus ex ea & Mercurio natus, appellatusque Cupido, Deus amandi. Secundus ex Marte & nominatus Anteros, numen, ut quidam auctores putant, amori contrarium, licet alii velint esse mutui amoris Deum. Unde ab Ovidio in Fastis Venus appellatur *geminorum mater amorum*, & Seneca Hippol.

Diva non miti generata ponto,
Quam vocat matrem geminus Cupido.

Veneri adsignatas esse sagittas, non est novum. Mihi tamen videtur requirere hoc ipsa elegantia, ut mysterium numeri earum investigem: quippe si dicerentur esse solum duæ, dici posset eas esse, quarum meminit Ovidius in primo libro Metamorphoseon, ex quibus una aurea conciliet benevolentiam & affectum, altera ex plumbo causetur fastidium & contemptum.

Deque sagittifera promit duo tela pharetra
Diversorum operum: fugat hoc, facit illud amorem,
Quod facit, auratum est & cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arundine plumbum.

Sed

Sed quum ſint tria ſpicula, hoc eorum numero videtur mihi explicari ſententia Platonis, qui cenſet tria genera Amorum reperiri: *Unus divinus cum incorrupta mente & virtutis ratione conveniens. Alter degeneris animi & corruptiſſimæ voluptatis. Tertius ex utroque permixtus.* Primus rationis proprius, occupatus in honeſto, & univerſus purus, bonus & plenus dulcedine propter poſſeſſionem illius boni, unde maxime perfectus fit animus humanus. Secundus huic contrarius, & proprius ſenſuum, id unum agit ut nanciſcatur id, quod effrenato cum impetu deſiderat: unde fit impurus & pleniſſimus infinitarum amaritudinum, ſequuntur eum varii dolores & jacturæ & ſuper omnia pudor ac pœnitentia. Tertius eſt Amor ille, qui medius velut inter horum duorum naturas intercedens, nec ſic declinat ad honeſtum, ut penitus excludat volupe; nec ſic dominari in ſe patitur rationem, ut prorſus ſenſui deneget ſuas voluptates: ita ut hoc modo mixtus producat operas cauſis ſuis congruas: det gaudium & dolorem, riſum & luctum, dulce & amarum, prout connexus eſt vel rationi vel ſenſui. Omne hoc ingenioſe probatur ab Claudiano, qui ſub poetica allegoria proferens hanc Platonis opinionem, ſcribit in poematio de nuptiis Honorii & Mariæ, quaſi in horto Veneris

Labuntur gemini fontes, hic dulcis, amarus
Alter & infuſis corrumpit mella venenis.
Unde Cupidineas armavit fama ſagittas.

Ita ut ſi ſagittæ amorum temperentur in his fontibus

liquorum dulcis, amari & mixti, prout oſtendit clare verſus iſte poſtremus, liquidiſſima ratiocinatione ſequatur, Veneris ſagittas eſſe trium generum (plane ut conſpicitur in hoc vario lapide) ex quibus deinde unaquæque in animos inſtillat & fundit cum affectibus amoris eas qualitates, quas ipſæ ex eo liquore, cui fuerunt intinctæ, & unde ipſis aliquid adfuſum eſt, adſumpſerunt. Stat autem ſiniſtra manu innitens palo, circa quem volvitur vitis onerata uvis; dextra autem monſtrans ſagittas: innuere volens Venerem caſuram, niſi Bacchus eam ſuffulciret; neque fore ut poſſet expedire arma ſua, niſi hic ſubminiſtraret vim vigoremque, quoniam *Vina parant animos Veneri.* Itaque etiam Cupido extendit manus ad colligendas uvas, quia vinum, quod efficit ſpiritus vividiores & membra vegetiora, ex opinione Achillis Tatii lib. 2 eſt *amoris pabulum*. Præterea Venus tenet ſpicas, quia frumentum illi immolabatur, cujus cauſam dat Suidas, *quia elixum frumentum excitat ad Venerem.* Vel etiam nuditatem ejus, ſpicæ & uvæ ſignificant, quippe *ſine Cerere & Libero friget Venus.* Sed ut tranſeamus ad nobiliores hujus Deæ contemplationes, ſpicæ & vitis repleta uvis demonſtrant plane Venerem eſſe eandem Naturæ producenti & conſervanti res ſingulas. Apulejus lib. 2. *En adſum tuis commota, Luci, precibus rerum Natura parens.* Et mox. *Me fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem appellant.* Etiam ab Lucretio hæc eadem conſiderata fuit, quaſi eſſet poteſtas efficacior quam natura.

Ænea-

Æneadum genitrix, hominum divumque voluptas,
Alma Venus.

& ſtatim.

Quæ quoniam rerum Naturam ſola gubernas.

Sit igitur Venus aut Mens gubernans naturam, aut numen quoddam velut idem ipſi Naturæ: conſtat ſatis eam per omnia & in omnia diffundere ſuam vim, & ſicut loquitur citatus ſtatim auctor

per maria & montes fluvioſque rapaces
Frondiferaſque domos avium, campoſque virentes
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficit, ut cupide generatim ſecla propagent.

Quoniam vero ad hanc propagationem rerum, præter cætera præcipue utitur Sole & Luna, velut primariis inſtrumentis, adjuvante eam altero per calorem, altera per humorem; hinc eſt, ut duo illi planetæ adumbrentur per uvas & ſpicas, & Sol intelligatur per Bacchum, Luna per Cererem, quo modo colligit Macrobius, qui large diſſerit de horum Deorum naturis, & Virgilius in Georgicis, quum invocans Solem ac Lunam non aliis appellationibus eos afficit, quam Bacchi & Cereris,

Vos o clariſſima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres.

Porro fingitur Venus corpore juvenili, ad notandum fervorem ac promptitudinem agendi, quæ ineſt na-

turæ ad renovationem & propagationem individuorum, quum juventus ſit ætas ſupra reliquas idonea ad generandum. Etiam nuda, quoniam tunc iſta Dea apparet formoſior, quum non eſt tecta, & quum humanus intellectus ope contemplationis tollit quaſi velamentum corpori bene ab natura fabricato, hoc eſt, ſe jungit per ſermocinandi interventum cognitioni cauſarum occultarum. Tenet inſuper manu ſpicas & uvas, ut indicet duas tempeſtates æſtatem & autumnum, in quibus videtur plus, quam in aliis hæc magna Mater occupari ad munera ſua generi humano effundenda. Ad has conſiderationes me duxit mixta hujus Deæ imago. Nihilominus confido fore, ut pulchritudo ejus inveniat novum Parin, non tam corporis judicem, ſed ſpectatorem melioris ac beneficæ formæ.

16. VENUS MARINA.

Venus inſidens capræ marinæ, velociter currit per mare, ſublevans dextram inque ea ramum myrteum. Prope ſequitur Amor in aquis, ſtimulat & impellit capram ad curſum, alludens ad Venerem, quæ in omnibus partibus capricorni delectatur amoribus amatque jocos ac delicias. Cenſerem quoque hanc eſſe unam ex nymphis, matrem Amorum, ſicut videtur placere Philoſtrato eſſe earum filios: ac Nereides in variis monſtris marinis, tigribus, leonibus, tauris, arietibus & capris conſpiciuntur in antiquis marmoribus fictæ ab ſculptoribus, & deſcriptæ ab poetis, unde Statius:

Nec

Nec non & variis vectæ Nereides ibant
Audito rumore feris: hanc pisce volutam
Sublevat oceani monstrum Tartessia tigris,
Hanc timor Ægæi rupturus fronte carinas
Trux aries, hæc cæruleæ suspensa leænæ
Innatat, hæc viridem trahitur complexa juvencum.

Claudianus inducit unum modo Amorem filium Veneris, qui sagittis petit Deos regesque, vultque, ut alii nati ex nymphis feriant vulgus plebejum: simile indicabimus numero 20 in imagine Geniorum. Sic Nymphæ & Deæ maris & ipsa Venus insidentes Tritonibus & marinis monstris sculpi solebant, ex opinione eorum, qui principium rerum statuebant humorem. Valde vellem, ut affirmare possem, hac imagine exhiberi capricornum cum Amalthea, ab Jove inter stellas relata propter nutrimenta.

17. NEREIDES.

In proxima imagine satis dictum est de Nymphis & Nereisin, ita ut nunc nil nisi laudanda sit præstantia sculpturæ.

18. HERMAPHRODITUS.

Hermaphroditus jacens fingitur ad similitudinem Veneris matris suæ cum Amoribus, quorum unus pulsat lyram, alter inflat calamos syringis, tertius cum ventilabro concitat auras & auget somnum. Quanquam in illis primis & puris Romanorum moribus Hermaphroditi habiti fuerint pro monstris, &

inter prodigia abjecti, tamen postea locum acceperunt inter delicias, ut scribit Plinius, post admissa Romam vitia Asiaticorum & Græcorum, qui statuas inde & imagines fabricarunt. Exstat epigramma Philippi in statuam Hermaphroditi, quæ erat in balneo, portans in nomine & in corpore duplicem naturam Mercurii & Veneris parentum suorum, in hanc sententiam.

Viris Mercurius sum, mulieribus vero Venus videor,
Utriusque enim fero symbola mihi parentis.
Propterea non absurde me Hermaphroditum posuere
Viris & mulieribus communi lavacro filium ambiguum.

Alia statua marmorea Hermaphroditi ad vivum & delicatum facta videri potest Romæ in villa Borgesiorum, jacetque incurvato pectore & capite super collecta brachia, revelans humeros, nates, mammas, ac universo præterea corpore nudo, sed & neutra ex naturis abscondita.

19. LEDA.

Captus Jupiter amore Ledæ, conjugis Tyndarei Laconum regis, ad potiendum ea, vertit se in cygnum, & sic ludens cum illa fruitus est amore, ut notum ex fabulis, & hæc imago demonstrat, velut exprimens sententiam sequentis distichi.

Aspice; Leda Jovem ficta sub imagine cygni
In gremio falsam credula fovit avem.

La-

Lapis, ex quo pulchrum hoc ectypum haustum est, custoditur inter gemmas Illustrissimi & Excellentissimi Flavii Ursini Ducis Bracciani, qui fulget non modo luce & altitudine natalium, sed etiam variis simul ornamentis nobilissimi sui ingenii. Unde huic labori pretium extenditur ex pluribus variis lapidibus, petitis ex divite illius dactyliotheca, excellentissimis argumento & sculptura, quorum dignatus est mihi indulgere usum.

20. GENII VENATIO.

In hac sculptura exhibetur lusus venationis Amorum, qui exstimulant canes in duos cervos, vulpem & aprum. Similes lusus infantium alatorum sculpti sunt in vasibus & marmoribus antiquis, non modo illis, quæ pertinent ad Venerem & Bacchum & Nymphas, sed ad luctas, venationes, cursus navium, bigarumque & quadrigarum in circo, quorum aliqua profert Panuinius in libro de ludis circensibus. Sed & sine consideratione horum præbetur his aliqua lux ab Martiale in epigrammate, quod inscripsit de ludo puerorum cum juvencis: unde colligitur lusus tales puerorum fuisse in usu, eosque cucurrisse in circo super tauros mansuefactos ad hoc ab ferarum dominis, qui domabant tigres, leones, pantheras, instituebantque ut traherent currus, in quibus videmus aurigas esse pueros sic sculptos in habitu Amorum. Hæc contemplatio posset in hac nostra imagine prævalere, nisi aliter Philostratus persuaderet in elegantissima illa Amorum pictura, jocos eorum referens

ad

ad ſenſum naturalem, & concludens varios eſſe genios præpoſitos naturæ humanæ in omnibus affectibus, ut declarabitur in proxima imagine.

21. JOCUS GENII.

Joci horum puerorum delineati ſunt in pulcherrima maſſa vitrea coloris amberini, quæ exſtat in muſeo antiquitatum Jo. Petri Bellorii. In ea exprimuntur luctatores & pugiles, demonſtrantes variis modis motus tenerorum membrorum in ſtringendo ſe invicem & prehendendo brachiis, & percutiendo manibus. Sic videlicet pueri adſueſcebantur exercitiis in gymnaſio, atque adeo unus illic apparet fictus quaſi gerens officium progymnaſtæ & magiſtri, cum virga adſiſtentis illi, qui victus labitur. Similem progymnaſten vidimus in prima parte, num. 146. Præterea ſunt illic præmia victoribus poſita, unoquoque ſe incitante ad gloriam, dum alter portat coronam & palmam. Duabus pilis impoſita ſunt alia præmia, vas nimirum aliquod ex illis, quæ ſolebant dari in ſacris certaminibus Olympicis & Pythiis, & ſagitta cum arcu, donum ſane congruum Amoribus. Eſt & alius, qui ducit gyrum, & ante apparet vas non quidem productum in præmium, ſed videtur plenum liquoris, quum prope adſtet alter, qui implet poculum ad bibendum. Ludi & exercitia iſta puerorum celebrabantur Olympiæ, inſtituta poſt ætatem Phidiæ ſculptoris, qui ſimulacrum Jovis Olympici fecit, ut annotat Pauſanias, qui etiam prodit quaſdam memorias ac ſtatuas puerorum, qui adepti fuerunt palmas

vel

vel cursu vel lucta vel commissione cœstuum. Hic vero sunt expressi omnes nudi ad speciem Amorum cum alis, forsitan ad significandum genium, qui necessario requiritur in quocunque & quacunque disciplina tam animi quam corporis.

Ad hanc opinionem commoveor imagine Philostrati non minus suavi & elegante, quam docta, ubi inter alios ludos depinguntur varii luctatores, & quum venit ad explicandam imaginis mentem, ait multos esse Amores Nympharum filios, qui regant omne mortalium genus, eosque esse multos, quia multæ etiam sunt res hominibus placentes; amorem vero cœlestem in cœlo occupatum esse rebus divinis. Hi igitur ex sententia Philostrati sunt Amores & genii humani, & cum eo consentiunt poetæ. Quippe Silius Italicus describit integrum exercitum volantem per cœlum.

Mittit se cœlo niveis exercitus alis.

Statius quoque turbam circa lectum Veneris, quæ hanc comitetur.

Fulcra torosque Deæ tenerum premit agmen Amorum.

Claudianus vult unum ex Venere natum, qui Deos regesque sagitta petat, alios autem esse filios Nympharum, & ab eis feriri plebem hominum per res amatas, quæ omnia cum Philostrato conveniunt.

Mille pharetrati ludunt in margine fratres
Ore pares, habitu similes, gens mollis Amorum.

Hos Nymphæ pariunt, illum Venus aurea ſolum
Edidit, ille Deos cælumque & ſidera cornu
Temperat, & ſummos dignatur figere reges,
Hi plebem feriunt.

22. VENATIO.

In venationibus, quas Romani Imperatores exhibebant populo in ludis circenſibus, in arenam prodibant omne genus & ingens numerus ferarum, urſi, leones, tigres, elephanti, & animalia maxime peregrina, quæ vel in dies & ſeparatim ſpectaculum præbebant multa ejuſdem generis, aut univerſa ſimul confuſeque committebantur, ut conſpicitur in hac ſculptura, ubi & beſtiarii in equis. Cui rei illuſtrandæ prætermiſſis multis ſcriptorum locis, adferemus illum ſolum ex Dione de talibus ludis ab Nerone celebratis, ut ſic deſcribatur hæc imago. Exhibuit Nero ſpectaculum, in quo viri in equis magna curſus velocitate impetebant tauros, eos occidebant, & ab equitibus, ſatellitibus ipſius, haſtis transfixi fuerunt quadringenti urſi & trecenti leones. Sculptura ipſa, quæ facta eſt in ſardio, & ex dactyliotheca Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Flavii Ducis Bracciani, triplo grandior circiter eſt, quam hæc imago, & aliquanto magis. Nec mirum videri debet, quod in ea conſpiciatur arbor; quoniam circus maximus etiam arboribus ornabatur, ut illic ad ſpeciem ſilvæ venatio ferarum inſtitueretur, prout legimus præcipue apud Vopiſcum in vita Probi.

23. MUTIUS SCAEVOLA.

Celeberrimum eſt Mutii Scævolæ factum, quo nobilitatum fuit nomen Romanum; cujus memoria etſi in prima parte cum ejus imagine exhibita fuerit, tamen hîc melius exprimitur ejus intrepida fortitudo coram rege Porſenna, firmiter tenentis dextram in ardentibus flammis cum ſtupore & terrore hoſtium. Hæc præclara ſculptura in agate exſtat penes Innocentium Ferrarium, qui in cognitione elegantiarum antiquarum, numiſmatum, & ſculpturarum & variorum lapidum, denique omnium deliciarum peregrinarum optime verſatur uſu multorum annorum & familiaritate doctorum hominum: quum interim ex illis nobilibus reliquiis, quæ quotidie ad eum veniunt, locupletet theſauros & muſea principum & illuſtrium hominum tam Italorum quam exterorum cum voluptate & favore omnium.

24. TRAJANUS.

In hoc præclaro vario lapide effingitur Trajanus, expugnans aliquem e populis Germaniæ, in qua provincia erat, quum adoptaretur & vocaretur ad imperium ab Nerva, cum titulo Cæſaris & Germanici. Similis figura equeſtris exhibetur in numiſmate ejus, ubi pro Germano conculcat Dacum, ad ſignificationem victoriæ Dacicæ. De moribus Germanorum refert Tacitus, eos inceſſiſſe nudos, tantum ſago ſe velantes per fibulam alligato vel etiam ſpina, ut apparet ex hac figura, quæ portat ſagum nodatum circa collum, omnibus aliis partibus nudis manentibus. Quin

etiam caput galea abſcondit; & hæc ſunt verba Taciti, loquentis de peditibus: *Nudi aut ſagulo leves, nulla cultus jactatio, ſcuta tantum lectiſsimis coloribus diſtinguunt, paucis loricæ: vix uni alterive caſſis, aut galea.* Et poſtea ſequitur: *Tegumen omnibus ſagum, fibula aut ſi deſit, ſpina conſertum.* Quod ad reliqua attinet, ex humerali equi Imperatoris, quod ex pelle factum, prodit caput tigris minacis faucibus apertis, & quaſi morſuræ. Id horridum ornamentum facit ad terrendos hoſtes & in aliis quoque exhibentur urſi vel leones. Etiam hæc pretioſa gemma benigne mihi ſuppeditata eſt ab Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo Flavio Urſino, Duce Bracciano.

25. PVGNA:

Ex his alter eſt Germanorum aliquis, totus nudus & ſine ſago, quia ut refert Tacitus, *nudi aut ſagulo leves.* Figura equeſtris refert aliquem ex centurionibus Romanis.

26. GLADIATORES.

Poſtquam gladiatores occidiſſent in arena adverſarios, eos ſublevabant à terra ad fidem & teſtimonium præbendum victoriæ, oſtendebant populo, qui illis applaudebat, ut exprimitur in hac imagine victor ſublevans victum mortuumque & ſpoliatum omnibus armis, in humerum attrahens eum nudum ab terra, ubi genu connititur. Retinet modo ille ſcutum & gladium. De hoc more oſtendendi victum populo in pignus

pignus victoriæ loquitur Scholiastes Juvenalis ad hunc versum satiræ 3

Pinnirapi cultos juvenes juvenesque lanistæ.

Pinnirapos autem dicit lanistas ex habitu gladiatorum, quia post mortem retiarii pinnam, id est, manicam rapit, ut ostendat populo se vicisse. Gladiatores bini committebantur, & dicebantur *gladiatorum paria.* Arma eorum erant galea, scutum & sica, hoc est, gladiolus & brevis ensiculus. Hæc imago ducta est ex gemma Illustrissimi & Excellentissimi Lælii Ursini Principis Nerulæ.

27. ARISTOMACHVS.

Hic omnem vitam philosophari cupiens de natura apium, eam in observandis earum moribus & mirabilibus operibus consumpsit, spatium LXII annorum, librosque scripsit de stupenda earum indole & ingenio, de quo cecinit Virgilius.

Esse apibus partem divinæ mentis & haustus
Ætherios dixere.

Sic præclare & ad vivum fere videmus exprimi hunc philosophum intentum contemplationibus apium, assidentem iis & fixum in spectandis alvearibus, ut solebat ille adsiduus esse in spectanda earum vita & affectu. Atque inde fuit creditum, eum captum fuisse earum amore. Meminit ejus Plinius & Philiscus Thasius, qui etiam celebratus fuit apium amator, habitans in de-

ſertis, unde etiam cognominabatur agreſtis vel ſilveſtris, ut quidem Plinius concipit indicem capitis IX libri XI hiſtoriæ naturalis de amatoribus apium. *Ne quis miretur amore earum captos Ariſtomachum Solenſem duodeſexaginta annis nihil aliud egiſſe. Philiſcum vero Thaſium in deſertis apes colentem Agrium cognominatum, qui ambo ſcripſere de his.* Idem quoque confirmant Cicero & Ælianus. Hæc ſculptura in ſardio hodie poſſidetur ab Nobiliſſimo & Humaniſſimo D. Sunderland, Pari Angliæ, qui in itinere ſuo Romam verſus cum meo ſummo honore dignabatur oculos ſuos ponere ad cognoſcendas notabiles antiquitatis reliquias, quas domi meæ ſervo & inprimis in mea dactyliotheca, unde ego non tam præclaris tanti viri moribus addictus vivo, quam admiror ingenium & eruditum ejus acumen circa res lectiſſimas & peregrinas.

28. HERACLITVS.

Heraclitus Epheſius ſemper dolebat, quoties domo exibat, & admirabatur res humanas, conſiderans veriſſime, quam unuſquiſque homo in qualicunque fortuna, ſit plenus miſeriarum & perpetua materia graviſſimorum incommodorum. Ejus opinio fuit principium mundi pendere ab igne, & calorem eſſe, qui animaret hoc univerſum ad rerum generationem; unde in luctum ejus luſimus his verſiculis.

Quid miſeram fletu comitaris, Heraclite, vitam?
Fletibus adſiduis parcere diſce tuis.

Ne

Ne lacrimis ignes extinguas ſemina rerum,
Et ſine principio cuncta repente cadant.

In altera parte hujus varii lapidis exſtat effigies Democriti.

29. DEMOCRITVS.

Democritus Abderita, contra quam Heraclitus, ridebat res humanas. Hic vivens & philoſophans in hortulo non frequentabat civitatem, ne ſtultitiam hominum videret. Quum vero audiret procellas & mutationes fortunæ vel felicis vel contrariæ, in riſum ſolvebatur, velut ob res ridiculas, quæque ſtolidis accidant, & talis nunc exhibetur. Quia autem opinio ejus fuit, mundum fuiſſe compoſitum ex infinitis atomis, ludamus etiam in riſum hujus.

Stultitiam humanæ rides, Democrite, vitæ,
Et curas hominum riſibus aſſiduis.
At riſus moderare tuos, & ſiſte parumper,
Innumeros donec dinumeres atomos.

30. ALEXANDRIA.

Figuram ſedentem in ripa fluminis opinor eſſe Genium Alexandriæ in Ægypto in habitu mulieris; innititur cubito ſuper caput Nili, una manu ſceptrum tenens, alteram deponens in panario vel calatho pleno frumenti, cum tribus eminentibus ariſtis in typum fertilitatis ejus regionis. In vertice habet pro inſigni cidarim vel ſacram mitram, cum flore loti, in humeris

meris parvam chlamydem vel humerale virgatum, quale obſervatur in figura Ægyptia Spei, uſitatæ quoque Romanis Imperatoribus in numiſmatibus. Poſt Nili caput eſt ſcorpio cæleſte ſignum, quando menſe Novembri finita inundatione, quæ operuit campos, & Ægypti regione limo pinguefacta ſemen in ipſius horoſcopo fit fæcundiſſimum. Puer, qui ſe quaſi admovet, & manum ponit ſuper panarium, ſignificat alimenta frugum vitæ neceſſaria. Et ſimile conſpicitur in figura Annonæ in nummis, nempe puer, ut prope eam pateat vas cum frumenti ſpicis. Non longe abſunt tria ædificia, quæ etſi optime referri poſſint ad tria templa conſecrata Iſidi, Oſiridi, Harpocrati, aut alteri Ægyptiorum numini, cum flore loto in culmine, qui erat ſacer: nihilominus non erit abſurdum & ab vero alienum, ſi dicamus eſſe tria horrea vel granaria Alexandriæ. In aqua apparent triremis & navis oneraria; quoniam nobilis ille portus ita ſitus eſt, ut ab latere ſeptentrionali habeat Ægyptium mare, ab meridie lacum vel Mareotin, quæ repletur ex Nilo. Memorat Strabo hunc portum opulentia ſua & opportunitate anteire omnes alios portus totius orbis, utpote idoneum maxime ad res maritimas, & ſimul commodum ad merces ex regione evehendas occaſione fluminis, & per hunc lacum multitudine & opulentia mercium alteri maritimo portui fuiſſe præpoſitum. Inſuper etiam exhibentur in hac imagine varia animalia, non tam fluviatilia & peregrina Ægypti, ſed valde communia & familiaria uſibus humanis, equus, bos, oves, cervus, cum paſtore, quibus indicantur armenta & paſcua & opulentia regionis.

Etiam

Etiam ab poſtico ſe oſtendit crocodilus, qui videtur aut ſculptus aut depictus in menſula, quod animal ſymbolum eſt Nili vel Ægypti, & ſacrum exiſtimatum. Et hæc dicta ſint ob figuram Alexandriæ. Quod ſi quis per ſcorpionem velit indicari Africam, & per caput cum prolixa barba & crinibus Oceanum & mare Libycum, & frumentum aliaque ſymbola referre ad fertilitatem ipſius Africæ; non ulterius huic rei immorabor, relinquens unumquemque expoſitioni ſuæ & ſententiæ. Cæterum hæc egregia ſculptura in lapide cyaneo numeranda eſt inter pulcherrima vetuſtatis veſtigia: ego autem hic illam inſerui ad augendum gemmarum mearum ſplendorem, & ad illuminandum hoc opuſculum nomine Eminentiſſimi & Reverendiſſimi Principis Cardinalis Leopoldi Medicei, Principis, qui patrocinio ſuo excitat conſpectiora ingenia & doctiſſimas Academias non minus, quam eo, quod & ipſe generoſum ſuum animum paſcit & oblectat in ſublimioribus ſtudiis & amore antiquitatis eruditæ: ita ut maximum meum decus ſit, quod dignus habear, qui genio tam glorioſi Principis in hac re ſerviam.

31. FORTVNA ANTIOCHIAE.

ΑΛΕΞΙΤΥΧΗ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ, hoc eſt, Fortuna ab malis conſervans Antiochenos. Id cognomen ſæpe attributum fuit Apollini & Herculi, Geniis & Diis ἀλεξικάκοις: quia credebant illos averruncare res noxias; ſicut alter ſagitta petit Pythonem, alter occidit feras & monſtra. Pauſanias citat Pindarum, qui

Fortunam cognominaverit φερέπολιν, tuentem civitates, legiturque apud Goltzium ΤΥΧΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ, & apud Triſtanum, ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ ΤΕΡΕΒΕΝΤΙΝΩΝ ΚΑΡΧΕΔΩΝ Bona Fortuna Terebentinorum Carthaginienſium. Cæterum Fortuna conſpicitur ea forma, qua Bupalus ſculptor ſtatuam ejus fecit Smyrnæis cum polo in vertice, & cornu Amaltheæ ad declaranda Fortunæ bona. Clavus cum globo fuit ei attributus ab illis, qui credebant eam gubernare univerſum hoc, & eo modo frequenter ſculpta occurrit in numiſmatibus & in ſtatuis, atque etiam cum clavo depingebatur Fortuna Redux. Nihilominus hæc ſculptura in heliotropio præclarior eſt & notabilior ideo, quod ab utroque latere ſculpta eſt cum ſequente imagine: ipſa autem dimidium habet magnitudinis, qua expreſſimus imaginem.

32. CIRCVLATOR.

ΕΥΤΥΧΙΑ ΜΑΡΚΕΛΛΕ ΕΙΡΗΝΗ. Bona Fortuna Marcello, Pax. Videtur hic Marcellus fuiſſe Antiochenus, & hanc teſſeram vel ſymbolum illi datum fuiſſe ab aliquo amico ejus vel amica, optante illi bonam fortunam, tutelam, pacem, ac proſperitatem. Inveniuntur gemmæ annulorum cum literis cavis & exſtantibus, cum eodem augurio bonæ fortunæ ſine ulla imagine, ſed ſolis vocabulis. Legitur in onyce literis candidis elevatis ΕΙΡΗΝΗ ΕΡΟC, Pax & Amor. Ejuſmodi erant annuli, qui ab amantibus donabantur in pignus amoris & fidem, de quibus elegiam commentus eſt Ovidius, quæ ſic incipit.

An-

Annule formosæ digitum vincture puellæ,
In quo censendum nil nisi dantis amor.

In ejus fine:

Irrita quid voveo? parvum proficiscere munus;
Illa datam tecum sentiet esse fidem.

Hi annuli servabantur cum cura & quadam zelotypia, ne ab ullo unquam viderentur, ut colligitur ex Plauti Asinaria in pactis juvenis illius,

Spectandum ne cui annulum det, neque roget.

Illos vero annulos, in quibus simpliciter amicis precabantur pacem & bonam fortunam, credibile est datos fuisse, quum peregre proficiscerentur, ut solebant tunc felicia omnia precari; quando etiam illis dabatur ectypum faciei, ut ex Senecæ auctoritate conatur probare Tomasinus in libro de tesseris: *Amicos peregre abeuntibus imaginem suam donasse indicat Seneca cap.* 40, *quam sine dubio circumferebant in annulo.* Jam igitur venienti mihi ad expositionem hujus figuræ videtur hic esse posse unus ex circulatoribus, quos conducebant propter mansuefactas feras ad voluptatem populi, & ad lucrum inde colligendum. De tali loquitur Apollonius Tyaneus apud Philostratum, inducens leonem, in quo erat anima regis Amasios, eratque aliquis Ægyptius, qui illum monstrabat, ducens eum ligatum, non secus ac mansuetissimum canem: unde hic leo non modo blandiebatur suo rectori, sed cuicunque occurrenti. *Vir quidam leonem man-*

ſuefactum ex loro veluti canem, quocunque volebat, ducebat. Leo autem non modo ipſum, qui ſe ducebat, blandiebatur, ſed cæteris omnibus, qui obviam acceſſiſſent. Tali modo vir mercedem quærens. Nihilominus verius mihi videtur hanc imaginem exhibere quendam ex ferarum magiſtris, qui eas domabant, dociles que & idoneas reddebant ad ſe accommodandum ludis, & ad trahendas redas jugo alligatas, ut ſic oblectaretur populus in theatro: tales vero erant tigres, pardi, apri, urſi, leones, & elephanti, de quibus agit Martialis in lib. de ſpectaculis

Picto quod juga delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæque tigres
Indulgent patientiam flagello,
Mordent aurea quod lupata cervi,
Quod frænis Libyci domantur urſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur,
Paret purpureis aper capiſtris,
Turpes eſſeda quod trahunt biſontes,
Et molles dare juſſa quod choreas
Nigro bellua nil negat magiſtro,
Quis ſpectacula non putet Deorum?

Et in alio epigrammate de leone, cujus initium eſt,

Verbera ſecuri ſolitus leo ferre magiſtri,
Inſertamque pati blandus in ore manum.

Noſter morio vel, ſi ita volumus, magiſter urſi altera manu admovet flagellum, altera tenet eſcam, duo fruſta carnis, incitans eum verberibus & ſimul ineſcans

ac

ac ſollicitans ad ſaltandum & ludos præbendos ac ſaltus. Brachium alterum habet nudum, alterum faſciis vel cingulo coriaceo circumvolutum vel etiam ferreo ad ſe muniendum contra ungues feræ in acceſſu ad eſcam. Etiam cinctus eſt circa ſtomachum & inferiores partes tibiarum & pedes cum caligis quas vocabant reticulatas, de quibus loquitur Trebellius Pollio in Gallieno. *Caligas gemmatas annexuiſſe dicitur, cum campagos reticulos appellaret.*

33. MITHRA.

Romæ in diverſis locis reperiuntur tabulæ marmoreæ antiquæ cum inſculpto Deo Mithra Perſarum, in habitu ferientis proſtratum taurum, per quod allegorice innuitur virtus ſolis ſuper terram & fæcunditas univerſæ naturæ, quum idem ſit Deus Ægyptiorum Oſiris, qui Perſarum Mithra, ut eleganter deſcribit Statius:

ſeu te roſeum Titana vocari
Gentis Achæmeniæ ritu, ſeu præſtat Oſirin
Frugiferum, ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

Dicimus igitur bovem projectum eſſe ſymbolum terræ, in quam penetrat radio ſuo Sol, eamque fæcundat. Eſt autem ipſe Sol effictus eo modo, quo ab ipſis Perſis adorabatur ſub nomine Mithræ, & cum pileo in capite ex more ejus gentis & ſuccincta veſte; qualis deſcribitur ab Luciano in concilio Deorum. *Mithras ille Medus, qui indumento Perſico amictus ac tiara redimitus*

dimitus est. Verum Lutatius Statii interpres censet taurum esse primum cæleste signum, ab sole calcatum ac pressum tempore verno, & per cornua taurina intelligi lucem, quam luna ab eodem sole accipit, qui fingitur capite leonino, qualis conspicitur in aliquo marmore. *Mithræ simulacrum fingebatur reluctantis tauri cornua retentare, quo significabatur lunam ab eo lumen accipere, cum cœperit ab ejus radiis segregari. Erat enim sol leonis vultu cum tiara, Persico habitu, utrisque manibus bovis cornua comprimens; siquidem sol principale signum inculcat & premit, leonem scilicet, ideo quod hic Deus cæteros sui numinis & potentiæ impetu excellat, ut inter reliquas feras leo, vel quod sit rapidum animal.* Quidquid sit, sane possunt omnia illa per taurum significari & cœleste signum, & luna, & terra, pariter ad generationem res concurrentes & inservientes; unde in pulcherrimo marmore villæ Borgesianæ in urbe Roma ex cauda bovina prodeunt foras duæ spicæ frumenti jam maturæ, quæ non apparent in nostra imagine. Ergo calcat Deus Mithra & genu premit illud animal, & manu altera tenet alterum cornu, altera vero stringit sicam, & percutit dorsum; quo indicare voluerunt solem in signo tauri mense Aprili aperire gravidam terram, & calore suo educere & foras protrudere semina ad rerum proventum. Quoniam vero mense Octobri post maturitatem frugum, sole versus scorpionem declinante, semina amisso vigore propter frigus concluduntur denuo ad colligendam fœcunditatem in visceribus terræ, hic effectus significatur per scorpionem, qui se adjungit genitalibus tauri, seque admovet virtuti fœcundæ.

cundæ. In marmore Borgesiano perspicue videtur scorpio supra tauri genitale membrum, & eo amplius, etiam cancer sub testiculis, quia in hoc signo mense Junio sol incipit ad similitudinem hujus paulatim se removere a nobis, & virtus solis tempore verno in Tauro diffusa incipit deficere in Cancro, & prorsus in signo scorpionis contrahitur ac diminuitur, de quo videndus Macrobius in Saturnalibus. Et propterea in eodem marmore sculpta est ab uno latere fax, quæ sublevatur in aerem, prope caput Tauri; ab altero latere alia fax declinat versus terram juncta scorpioni. Sed ut persequamur alia hieroglyphica & figuras in nostra imagine expressas ex ritu magiæ naturalis Persarum, cujus princeps fuit Zoroastres, eodem modo videmus testudinem post taurum, quæ innuit tardum motum hiemis, & canem, qui procurrit ad cruorem tauri percussi lambendum, eoque significat alimentum animalium terrestrium, sicut per delphinum intelligi possunt aquatica. Hinc & inde recti in pedibus stant duo adolescentes pileati, quorum unus foras emittit semen ex genitali membro, quo notatur principium agendi, motus & forma generationis; alter una manu monstrat vel tangit proprium sinum apertum a veste & nudum, per quem notatur fœmina in conceptione, concludens & fovens semen, estque principium passionis & materia: id quod hæc perficere nequit sine calore, quem ab superiore parte accipit, expressum in flamma, quam tenet alia manu in altum elata. In quibus figuris deprehenditur esse apud eos convenientiam aliquam inter mysteria Attidis & Mithræ, quia utraque explicabant virtutem solis caloremque,

remque, & conſpiciuntur nonnullæ figuræ & icunculæ Attidis cum ſinu veſtis aperto, forſan denotantes geminam ejus naturam, eaque veſtis omnino eſt huic noſtræ perſimilis, cum pileo Phrygio, tantum non ejuſdem formæ Perſico. In ſummo poſitum eſt caput ſolis radiatum, & uno latere conſpicuum, cum virga ab poſtico, qua ſolet ille equos ſuos concitare ad curſum, vectus velociſſime & calore ſuo herbas, plantas & animalia vivificans. Ex adverſo adſpicit lunam, quæ nocturno ſuo humore & incrementis humectat & influit in res omnes, temperatque ſiccitatem & calorem ſolis, unde oritur harmonia & temperatio univerſi. Sed conjunctio eorum apparet inferius in alia facie ſolis rotunda & radiata cum luna bicorni, quæ illam infra cingit, & ab Ægyptiis vocata conjunctio Iſidis & Oſiridis, hoc eſt, temperamentum naturale juſtaque & æqua conjunctio calidi & humidi. Superſtant ſeptem ſtellæ, ſeu ſunt planetæ ſive æther cum fulmine Jovis: quia cœlum ſua infuſione inſpirans terram promovet fertilitatem. Per caduceum Mercurii aer intelligitur. Sagitta notat amorem voluptatemque, quam capit in animalibus genus ſuum propagantibus, prout deſcribit Lucretius,

Denique per maria ac montes fluvioſque rapaces
Frondiferasque domos avium campoſque virenteis
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
Efficis, ut cupide generatim ſecla propagent.

Niſi forte per ſagittam intelligitur ſagittarius, qui miſſu ſagittæ ſignificat omnium vitam ab radio ſolis pen-

pendere. Sub ſagitta eſt ſtella cum aſpide, eo modo, quo illa in Ægyptiorum hieroglyphicis effingitur, apud eos exiſtimatus Genius ſalutaris, quia anguis plenus eſt ignei ſpiritus ac fœcundi, quippe naſcens ſine ſemine renovat quotannis pellem. Adhuc inferius ponitur cornucopiæ, ad implendum ſe ex fœcunditate tempeſtatis, quæ in anno obtinet. Inſuper in aere conſpiciuntur aquila Jovis, corvus Apollinis, qui ales ei conſecratus ob divinationem, ut adfirmant Plinius & Ælianus, & cum his haſta ad formam T, qui character tauticus vocatur etiam ſalutaris creditus & fœcundus; ſed & infra prope tauri caudam additus eſt ei clavus hamatus, qui exprimit connexionem perpetuam rerum ſuperiorum & inferiorum. Denique adeſt ramus palmæ, in cujus medio appenſum eſt cranium mortis, quoniam omne quod naſcitur & generatur, obnoxium eſt morti & corruptioni. Illa rerum omnium in mundo victoriam obtinet, ac de iis triumphat, unde Ovidius.

Quaque ruit, furibunda ruit, totumque per orbem
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Sub his hieroglyphicis etiam conſiderari poſſunt quatuor elementa, per taurum terra, per delphinum aqua, per caduceum aer, per fulmen ignis, & per ſtellas planetæ, prout ſingulæ appropinquant ſuis ſignis. Ab poſtico hujus imaginis Mithræ in eodem lapide ſculptus eſt leo, de quo in ſequente numero.

34. LEO MITHRIACVS.

Hic leo ſic ſculptus in averſa parte præcedentis

imaginis Mithræ, videtur per apem, quam ore tenet; alludere posse ad ænigma Sampsonis, memoratum a sacris literis *e forti egressa est dulcedo.* Sic in ore Platonis, Pindari & ipsius Jovis recens nati mellificarunt apes, velut auspicia in hoc imperii & in illo lyricæ dulcedinis. Etiam dici posset, hunc leonem sic sculptum fuisse amuletum commodum & felix, quia in horoscopo suo is facit hominem regium & magnanimum, & hæc ipsa natura reperitur quoque in ape magnanima simul ac regia. Quum autem hæc figura referri debeat ad sensum alium; dicemus convenire apem cum reliquis animalibus consecratis Deo Mithræ, cujus profecto symbolum est leo hic sculptus in eodem lapide heliotropio, qui portat nomen effectusque solis, & propterea hic ipse lapis frequenti in usu erat ad vanitatem magorum, quum Mithra & Sol unus idemque Deus esset, diversis nominibus adoratus sub forma leonis. De sole in forma leonis multa referunt Orus Apollo & Macrobius, qui eo amplius dicit, Ægyptios consecrasse hoc animal in Zodiaco ea parte cœli, ubi præcipue in cursu anni fervet sol potentissimo fervore, vocantes leonem domicilium solis: & in numismate Caracallæ conspicitur leo capite radiato, fulmen ore tenens pro ape, pro diversis symbolis ac mysteriis. De Mithra in forma leonis loquitur Tertullianus contra Marcionem, & Porphyrius in libris de abstinentia refert initiatos, quum participes facti essent mysteriorum hujus Dei, appellatos leones. *In mysteriis Mithræ communionem quam habemus cum animalibus, subindicare volentes per animalium nomina consueverunt nos interdistinguere, adeo*

ut eos, qui cum initiati participes ſunt ejuſdem ſacrorum, leones vocent. In marmore Borgeſiano, cujus partem paulo ante deſcripſimus, ſuper proſtratum bovem ſculpti ſunt ſol & luna in ſuis curribus, & in medio duæ figuræ in pedibus erectæ, unaquæque involuta ſerpenti, & cum capite leonino, ut adorabatur ſol ab Heliopolitanis & Leontopolitanis. Quibus duabus figuris interpoſitæ ſunt ſeptem aræ cum totidem gladiolis ſimilibus Mithriaco, quia fortaſſis ſimul cum ſole ſacra fiebant aliis planetis ad placandos eos & faciendos benignos, ex opinione potentiæ, quam habet quiſque Deus in ſua ſtella & conſpiciendo importat bonos vel infauſtos influxus. Sic in noſtra imagine ſeptem numeramus ſtellas circumdatas orbibus Græcorum characterum, ex quibus etſi trahi nequeat aliqua ſententia, veriſimile tamen eſt eos alludere ad potentiam & beneficum illorum influxum. Hinc Damis apud Philoſtratum refert, Jarcam principem Brachmanum dediſſe Apollonio Tyaneo ſeptem annulos cum nominibus totidem ſtellarum, quos hic geſtaverit ſingulos per vices, diſtinguens eos quotidie pro appellatione iſtarum ſtellarum. Varii characteres & figuræ ſculptæ fuerunt ſub certis ſignis zodiaci vel quadraturis, & aſtrorum poſitionibus, quas promittebant ſibi fore bonas ad variarum rerum exſequutionem: unde & Plinius vanitatem magicam deteſtans refert quorundam opiniones, credentium, nomen ſolis vel lunæ inſculptum amethyſto & geſtatum in collo obſervatis quibuſdam ſolennibus eſſe valens remedium contra veneficia, grandines aliaque incommoda: idemque prodeſſe ad conſequendam gratiam

& ſe faciendum amabilem; & ſimiles effectus quoque ſperabant ab aquila & ſcarabæo, ſi ſmaragdo incideretur. Medici quidam & Aſtrologi etiam per fraudem adſeveraverunt, figuram leonis in auro ſculptam & collo ſuſpenſam tollere dolores calculi; ſiquidem certis temporibus & horis ea ſculptura facta eſſet, nempe quum ſol ingreditur in primum gradum leonis. Alexander Trallianus, medicus non obſcuri nominis affirmat, imaginem Herculis leonem ſtrangulantis valere ad eundem dolorem; quæ figura exhibita eſt in prima parte. Quod ad literas attinet, ex quibus diximus non poſſe educi aliquam ſententiam; ejus rei cauſa eſt, quod illi, qui utebantur magicis, ſolebant obnubilare mentem ſuam gryphis & ænigmatibus, unde eos Hieronymus vocat tormentum verborum, Apulejus literas ignorabiles, Lucianus barbaricas & non ſignificantes. Illi autem corrumpebant verba & ſenſus, reſolvendo & ſeparando omnes literas, ut ſic poſſent unicuique illarum dare ſingularem ſententiam ac ſignificationem, aut componendo per tranſpoſitiones & commutationes, ut huic rei quoque adſueverunt Hebræi in malo uſu cabalæ, quæ velut pars eſt magiæ. Ab his & ab Baſilidianis, ut refert Jo. Chifletius in eruditiſſimo libro de gemmis Baſilidianis, prave ſcriptum invenitur ΔΟΩΝΑΙ pro ΑΔΩΝΑΙ, & ΑΙΟ, ΙΩΑ pro ΙΑΩ, quod eſt nomen ſolis, uſurpatum in ſacris verſibus Apollinis Clarii, prout ſcribit Macrobius, & frequens in figuris ejus, qui appellatur Abraxas. Sic legi literas CΑΔ commutatas ordine retrogrado pro ΔΑC, quæ vox notat tedam vel flammam facis, quæ tres literæ ſculptæ erant in heliotropio ſub

ca-

caput ſolis ab latere ſculptum, cum virga & face. Unde opinio mea eſt, globos characterum, qui circumdant ſeptem figuræ hujus ſtellas, depravate ſcriptos eſſe & pari cum tranſpoſitione, ſicut in tribus ſuperioribus ſcribitur ac repetitur TEAKON, quod poteſt eſſe pro TEAIKON, hoc eſt, bonum illud, quod pertinet ad ultimum finem, poteſtque intelligi ſub eo, quod ab ſtellis petantur influxus felicitatis. Altera vox ΦΙΔΕΑΚΙ videtur pro φιλέλκι, quaſi haberet vim attrahendi amoris & amicitiæ. Sed hæc dicta ſunto non plane per veram, ſed alludentem interpretationem, proprio ſenſu relicto doctis & linguarum peritis.

35. LEO MITHRIACUS.

36. ABRAXAS.

Ab Baſilide Alexandrino Ægyptio provenerunt monſtroſæ imagines idoli ipſius Abraxas, quod ſub prodigioſis formis ſectatores ejus dederunt, intelligi volentes falſiſſime, illud eſſe potentiſſimum ad averruncanda omnia mala fortunatumque ac felicem faciendum hominem, unde id multimodis ſculptum reperitur in palis annulorum ſub hieroglyphicis & figuris Oſiridis ac Mithræ, ex ſuperſtitionibus antiquis Ægyptiorum & Perſarum, non aliud denotans quam ſolem; & unaquæque ex literis vocabuli complectitur numerum annui curſus ſolis, ut obſervat Hieronymus. Sed ad exponendam hanc imaginem dicimus, Ægyptios, ut refert Plutarchus, finxiſſe Oſi-

rin membro virili erecto, ad respectum virtutis generantis & fœcundantis; quoniam ex mente philosophi, Deus & sol generant hominem & omnes res. Deus Priapus idem existimatus fuit soli, & Orpheus in hymno attribuit illi qualitates solis, splendentis in mundo & adferentis lucem. Membrum virile videbatur favere fœcunditati, solebantque pueri id gestare appensum collo sub appellatione fascini, quæ superstitiones ortum habebant ex antiquissimis Priapi & Bacchi cærimoniis. Etiam putabant Ægyptii solem esse eundem Priapo & Tempori, qui virtute sua se demonstraret, quæ peragrat Zodiacum & annum efficit. Talis nunc is exhibetur cum alis in humeris & pedibus in rapidissimo suo cursu, & ut ait Macrobius, pennæ attribuebantur Mercurio, ut is ornaretur natura solis, quippe quæ esset anima mundi & velox instar mentis. Propterea Ægyptii fingebant alatum simulacrum solis, cujus pennæ erant gemini coloris, claro altero & splendente, quum nempe sol circumdat partem superiorem zodiaci, altero cœruleo, quando in parte inferiori percurrit signa hiemalia. Abraxas dextra elevat sceptrum cum capite upupæ, quæ avis propter quatuor colores in pennis cristæ erat symbolum elementorum ac tempestatum: manu vero sinistra tenet scorpionem. Refert Scaliger has superstitiosas figuras & amuleta in usu fuisse apud Arabas, quibus appellata fuerunt *Talismans*, gestataque in annulorum gemmis, sculpta certis cum observationibus lunæ, temporum, signorum & astrorum cælestium positionis ac benefica habita, atque adeo inde promittentes sibi stupendas vires contra ser-

pentum

pentum morſus, ſcorpionum pungentes tactus, hoſtium verbera: narratque Hali Aben Rodan ſanaviſſe hominem ab ſcorpione punctum ſola hac tali figura impreſſa in grano thuris, eumque in hunc finem portaſſe illam in gemma annuli ſculptam, quum in cœlo obſervaretur illud ſignum, & coſmographum Arabem loqui de regione quadam appellata Hempts in tertio climate, & civitate ejuſdem nominis condita cum hac obſervatione, nunquam in eam introire ſerpentem vel ſcorpionem, & ſi quis deferatur uſque ad portam, ſtatim mori: id quod ſimile videtur ei, quod memorat Tzetzes in chiliadibus ſuis de Apollonio Tyaneo, eum liberaſſe Byzantium & Antiochiam ab ciconiis & veſpis, jubendo quaſdam earum ſculpi in marmoribus. Hæc figura ergo, ut videmus, una manu tenet ſcorpionem, quo indicio obſervat ejus adſcenſum & ὡροσκοπεῖν, & altera transfigit & percutit utrumque femur ſtylo vel clavo longo; & hoc erat amuletum contra violentias hoſtium, quum & cultelli reperti ſint his clavis ſimiles aliaque inſtrumenta ex metallo ſignata characteribus, ſtellis ac numeris magicis. Etiam diceremus, quum ſuperſtitio hujus Abraxas ſit undiquaque ſimilis illi quæ in Mithra obtinuit, etiam illum imitari hunc in effundendo ſanguine & ſe cædendo. Illud conſtat pro certo in ſacrificiis Mithriacis ſolitos eos fingere, quaſi ſe percuterent & occiderent, ut apud Lampridium legimus in Commodo, illum non ſimulate, ſed vere intuliſſe mortem uni horum ſacrificulorum. *Sacra Mithriaca homicidio vero polluit, cum illic aliquid ad ſpeciem timoris vel dici vel fingi ſoleat:* & eodem modo idem ille

ille Commodus præcepit, ut Bellonarius vere incideret ſibi brachium, qui ſolebant mimica & imaginaria ſibi vulnera inferre. Reſtat adhuc ut loquamur de duobus brachiis, quæ extenduntur poſt alas cum manibus, quæ pugno comprehendunt duo ſceptra vel bacula ab dextro & ſiniſtro lateribus, quæ deſignant potentiam ſolis ab ortu ad occaſum; quoniam dextra & ſiniſtra ex opinione Pythagoræ & Platonis ſignificant orientem & occidentem. Sub alatis figuræ hujus pedibus ſerpens ſe in gyrum torquet, ita ut mordeat caudam; ſolitum hieroglyphicum perpetuæ mutationis in tempore & anno. In ejus gyro includuntur quatuor animalia, cancer, canis, corvus & quartum...... Ex his primum, nempe cancer, frequens eſt in figuris ꝟ Abraxas & Mithræ, qui etſi magis conveniat naturæ lunæ quam ſolis, nihilominus ut ſtatuunt aſtronomi veteres, facit influere gratiam ac potentiam contra hoſtes, fugans eos & ob hanc rem inſculpebant annulis. Apud Platonicos deſignat natalem hominum, quia exiſtimant animas per portas Cancri ad nos delabi; ſicut per Capricornum tranſeunt illæ Deorum. Canis colebatur ab Cynopolitanis, qui ſub ejus forma adorabant Anubin & ſolem, & in eo ſculpebatur amuletum ad tutelam & virtutem militarem ex fortitudine, ut lupus erat dedicatus Marti. Corvus ſacer erat Apollini, ales auſpicatiſſimus & boni ominis, eſtque hic etiam frequentiſſimus in imaginibus Mithræ & ꝟ Abraxas.

37. CHARACTERES MAGICI.

Hi characteres ſculpti ſunt in averſo latere præceden-

cedentis gemmæ, quam descripsimus, & Abraxas, ex quibus quia non successit mihi expromere ullum sensum, relinquimus eorum interpretationem eruditioribus, maxime quum in superiore figura leonis aperuerimus difficultatem, unde istæ magicæ literæ prorsus non pateant intellectui.

38. MENSA SACRA AEGYPTIA.

Eam manu tenet sacerdos, ut in sequentibus duabus figuris. Est vero illa sic particulatim sculpta, ut melius comprehendi posset forma rerum, quæ in illa exposita sunt, de quibus num. 40

39. SACERDOS AEGYPTIUS.

De quo vide num. sequente.

40. SACERDOS AEGYPTIUS.

Cum sacra mensa. Figura hæc exhibetur in gemino conspectu, ut ab omni latere pateat cum suis hieroglyphicis, simul cum superiore parte sacræ mensæ, notata num. 38, à qua incipiemus. In illa igitur consistunt duæ hydriæ aut vasa aquæ, item duo fasciculi spicarum frumenti, & in medio canistrum cum panibus vel potius pomis, & infra est mensura rerum liquidarum. Ab margine ipsius mensæ & a manibus ac brachiis sacerdotis pendent frondes, & flores & animalia aquatica, & inter illa lotus Niloticus, sex volucres similes anatibus,& pisces duo. Sententia fuit Ægyptiorum sapientium, materiam humidam fuisse ori-

ginem omnium rerum, ut memorat late Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride, unde Homerus & Thales formati doctrinis Ægyptiis pronunciarunt aquam fuiſſe originem univerſi. Inſuper ſtatuebant Ægyptii, Oſirin & Nilum fuiſſe eundem Deum & principium humoris, qui commiſcens ſeſe Iſidi, quæ eſt terra, irrigatione ſua eam fœcundaret ad generandum. Hac occaſione in menſa locatæ ſunt duæ hydriæ aqua Nili ſacra repletæ, cum duobus ariſtarum faſcibus; quoniam is fluvius inundando terram Ægyptiam pinguefacit, & eſt occaſio ubertatis & materia ac vis ſeminis, eaque regio ob frumenti proventum ſit feliciſſima. Quin etiam ſacerdotes in cærimoniis ejus Dei præferri jubebant vas aquæ plenum, atque ita manifeſte in hac menſa ſubindicatur & exponitur benignitas humidi elementi & Nili, quem Patrem & Deum ipſi exiſtimabant. Lotus exſurgit ſupra aquam, quæ planta, ut vult Theophraſtus, vel herba paluſtris dedicata eſt Iſidi & Oſiridi, cujus flos in ſe & aperiendo & claudendo ſequitur motum ſolis ab ortu ad occaſum. Et hæc eſt virtus ſolis illabens in humida, præterquam quod ab eis ſacerdotibus pro uno eodemque Deo habiti ſint Sol, Oſiris & Nilus, pro diverſis eorum operationibus in generandis rebus. Quod ad piſces attinet, ſcribit Lucianus in dialogo de Aſtrologia, Ægyptios, qui colunt ſigna piſcium, alioqui non ſolitos veſci piſcibus, quia habebantur ſacri, ut qui humori adſcribebant principia naturalia. Herodotus ſcribit in Nilo naſci quædam aquatilia, quæ Ægyptii pro ſacris habeant; & certum genus piſcium, quod appelletur ſquamoſum, & quoque anguillam. Pari

modo

modo ſacerdotes Megarenſes Neptuni nullo modo edebant piſces; quia is Deus appellabatur genitor maris. Syri ſacra faciebant Neptuno Primigenio, credentes hominem natum eſſe ab humida natura, unde fiebat, ut venerarentur piſcem: & hæc ſententia placuit Anaximandro, qui ſibi imaginabatur in piſcibus fuiſſe genitos homines. Unde credere poſſumus piſces cum reliquis aquatilibus in menſa ſculptos eſſe, tanquam bonos Genios humidæ naturæ. Sacerdos nudus eſt & diſcalceatus, tantummodo coopertus femoralibus ab umbilico ad genua; & hanc veſtem opinarer appellari limum, commodam ad uſum aquæ, quia λίμνη apud Græcos ſignificat ſtagnum, & λιμνώδης humidus & herboſus, ſicut ipſa veſtis eſt virgata & videtur ex lini herbis contexta, imo etiam ſuſpicari quis poſſet hinc derivatum eſſe limum apud Romanos, quod erat ſimile veſtimentum, uſurpatum ab popa, nudo in ſacrificio: ſed diverſa eſt ejus derivatio. Cæterum noſter ſacerdos habet inſuper quoque tutulum in vertice formatum ex pennis accipitris, alitis dedicati Oſiridi ipſi, de quo nihil aliud dicimus, quia non eſt antiquus, ſed additus figuræ pro ſolito ornamento. Athanaſio Kircherio placuit hanc figuram inſerere libro de obeliſco Ægyptiaco, quem hodie videmus poſitum in area Minervæ, cenſetque piſces eſſe ſymbolum violentiæ Typhonis & furibundi impetus, & ſacerdotem ſupplicare ſupremo Naturæ genio ad arcendum ab Ægypto ſterilitatis incommodum. Nec ſane illis obviare volo, vel obſequii reſpectu, quo doctrinam ejus & merita proſequor.

 41. SE-

41. SEMIRAMIS.

Volunt hanc Reginam vultu & habitu virili & ſparſis capillis referre Semiramin, quum audita Syrorum defectione feſtinans neglexit ſe pectere, nec niſi parta victoria venit ad ornandos crines. Eadem creditur eſſe Rhodogyne, de qua ſcribunt Philoſtratus & Polyænus, ita: *Rhodogyne lavans abſtergebat, verum quidam nuncians ſubjectam gentem defeciſſe, illa non abſterſis capillis, ſed ita ut erant revinctis equum conſcendit:* & in fine, *unde Perſarum regium ſigillum etiam nunc imaginem impreſſam habet Rhodogynen disjectis capillis præditam.* Id quod adnotamus in ſupplementum alterius figuræ Semiramidis in vario lapide, quæ eſt in prima parte. Hic autem conſervatur inter antiquas gemmas Eminentiſſimi & Reverendiſſimi Principis Cardinalis Leopoldi Medicei.

42. CLEOPATRA.

Duæ aliæ imagines Cleopatræ exhibentur in prima parte, quibus hæc adjungitur, quia hic varius lapis ſculptus eſt artificioſiſſima ſculptura, qui etiam venit ab incomparabili benignitate ejuſdem D. Cardinalis Leopoldi.

43. POETRIA.

Vel ſacerdos laureata.

44. ΙΡΜΟΦΙΟϹ. ΚΡΑΕΙΡΟϹ.

Ermophius & Crairus, ſive ſint hæc duo conjuncta

juncta nomina, ſeu potius amici ſignati proprio nomine ex conſuetudine Græca, ſine prænomine & cognomine, quæ ab Romanis uſurpabantur.

45. JUNIUS BRUTUS.

46. JVLIVS CAESAR.

Duæ aliæ imagines Julii Cæſaris ſunt impreſſæ in prima parte: hæc eis apponitur, non modo propter artificium ſculpturæ in ſardio, ſed maxime ad exſerendam gratam voluntatem, quam debeo Joſepho Monterchio, viro nobili ex monte Pulciano & ſacerdoti, quicum conjunctus ſum & affectu & cognatione, & cujus hoc donum eſt. Meretur ille ſingularem laudem in eruditione antiquitatis, per quam collegit abundantem copiam numiſmatum, ea occaſione, quum Romæ vivens in aula Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Ducis Hieronymi Matthæi, nactus quoque favorem Illuſt. & Excellentiſſimi Marchionis Ludovici fratris ejus, inſerviit erudito ejus viri genio, qui non minorem in literis, quam armis gloriam adeptus eſt.

47. AVGVSTVS.

Etiam de Auguſto eſt edita imago in prima parte in hiacyntho: hæc altera eſt in ſardio induſtrie ſculpta.

48. LEPIDVS.

49. CAPVT IGNOTVM.

Hæc imago mulieris a quibuſdam credita eſt Fauſtina Antonini Pii, ob certam quandam ſimilitudinem & ornandi modum, de quo tamen non decerno. Nihilominus præſtantia ſculpturæ valde eam commendat; mihi autem eſt cariſſima, quoniam venit ab celebrata comitate Michaelis Periccivoli, præfect iequitum Sereniſſimi Magni Ducis, in cohortibus Meſſanis provinciæ Sienenſis. Hoc dono ille obligavit me ad publicam profeſſionem æſtimationis meæ & devoti affectus, quum etiam ſit mihi gratiſſimus cognatus in communi patria oppido Boccheggiano.

50. CAPVT IGNOTVM.

51. INSCRIPTIO:

Antiqua marmorea.

D. M.
CLAVD. VICTORI
EQ. SING. D. N. VIX
ANN. XXVII. MIL. AN
VII. M. AUR. URSINUS
CA. HERES. AMICO
B. M. P.

Dis

Dis Manibus
Claudio Victori
Equiti ſingulari Domini noſtri vixit
annis XXVII. *militavit annis*
VII. *Marcus Aurelius Urſinus*
Camilla heres amico
bene merenti poſuit.

Dum hoc opus imprimitur, inventa eſt inſcriptio iſta, eo tempore quo Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Flavius Urſinus Dux Braccianus me participem faciebat pretioſarum iſtarum gemmarum, quas hic edidimus. Placuit ea Principi illi & quia ſtudioſiſſimus eſt rerum antiquarum, & quia continetur in ea cognomen *Urſinus*, atque ideo hic eam poſui ſervandæ memoriæ ergo. De his equitibus, quos vocabant *ſingulares*, leguntur aliquot inſcriptiones deſcriptæ ab Grutero, ſed nec ille, nec quiſquam alius, quod ſciam, verbum de iis fecit. Invenitur in inſcriptionibus *Eques duplaris Aug. Eques ſingularis Aug.* qui ſcilicet habebant ſtipendium ſimplex vel duplex vel in unum equum vel in geminum, ſicut quoque legitur *duplaris & ſimplaris annona.* Vegetius lib. 2. *Torques aureus ſolidus virtutis præmium fuit, quem qui meruiſſet, præter laudem duplas conſequebatur annonas, duplaris duas, ſimplaris unam.*

FINIS.

ERRATA

Partis primæ ſic corrige

Pag. 2 verſ. 8 onyce. 26, 14 Mytilen. 32, 12 inſtinctas 38, 22 zapphirini, 48, 24 præpone 126. 70, 2 foemi. 76, 22 qui ſolent. 78, 25 ſaunam. 80, 2 quippe 82, 3 huic

Partis II.

Pag. 2 verſ. 28 ſtudio videmus philoſophos 11, 28 de dignitate. 18, ult. *geſtat?* 22, 1 decachordo. 36, 24 matribus. 59, 17 illarum

Statua in Agata

PALLADE

In Cameo

MEDVSA

In Niccolo

In Niccolo

In Agata Varia

In Calcidonia Zafferina.

In Cristallo

In Cameo

In Corniola

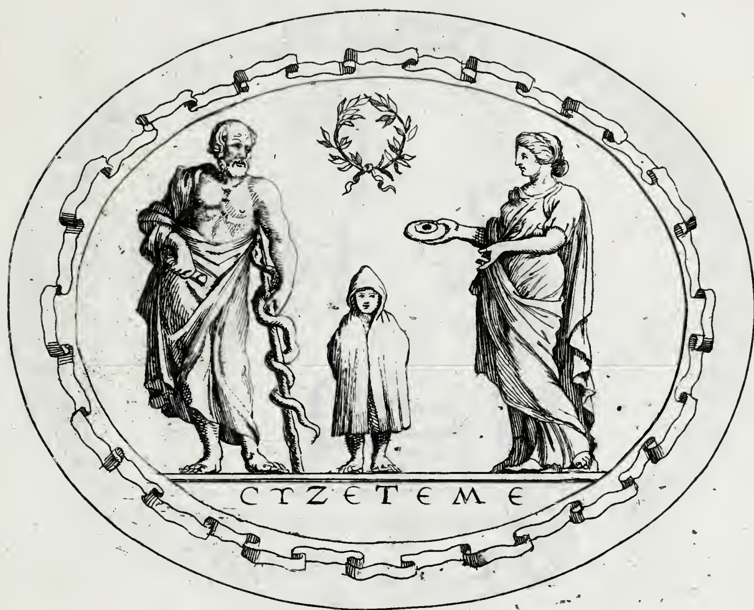

Jn Pasta Gialla

Jn Corniola

ESCVLAPIO HYGIA TELESFORO

In Cameo

In Cameo

In Corniola

In Cameo

In Lapis Lazzali

NEREIDE

In Corniola

ERMAFRODITO

In Cameo

In Cameo

GENII

Caccia

In Cristallo

In Pasta

In Corniola

MVTIO SCEVOLA

In Agata

In Cameo

In Cameo

GLADIATORI

In Corniola

HERACLITO

In Cameo

DEMOCRITO PARTE AVVERSA

In Cameo

ALESSANDRIA

In Lapis Lazzali

In Elitropia

GIOCO.RE PARTE AVVERSA

In Elitropia

MITRA

In Elitropia

LEONE MITRIACO

In Elitropia

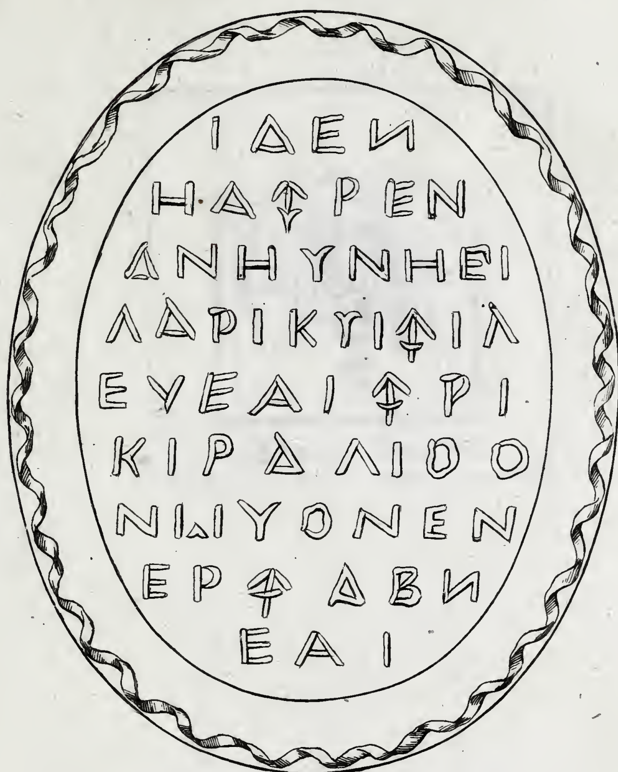
LEONE MITRIACO

In Plasma

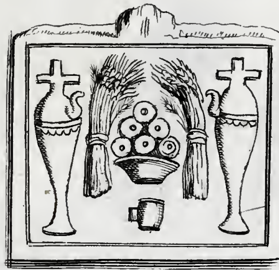

In Lapis lazzali

In Lapis lazzali

38

Mensa Sacra

SACERDOTE EGITTIO
in Pietra Rossa egittia

SACERDOTE EGITTIO
in Pietra Rossa egittia
40

SEMIRAMIDE

In Agata Sardonica

CLEOPATRA

In Cameo

In Corniola

In Diaspro Rossa

GIVNIO BRVTO

Jn Diaspro rosso.

GIVLIO CESARE

Jn Corniola

Jn Corniola

LEPIDO

Jn Corniola

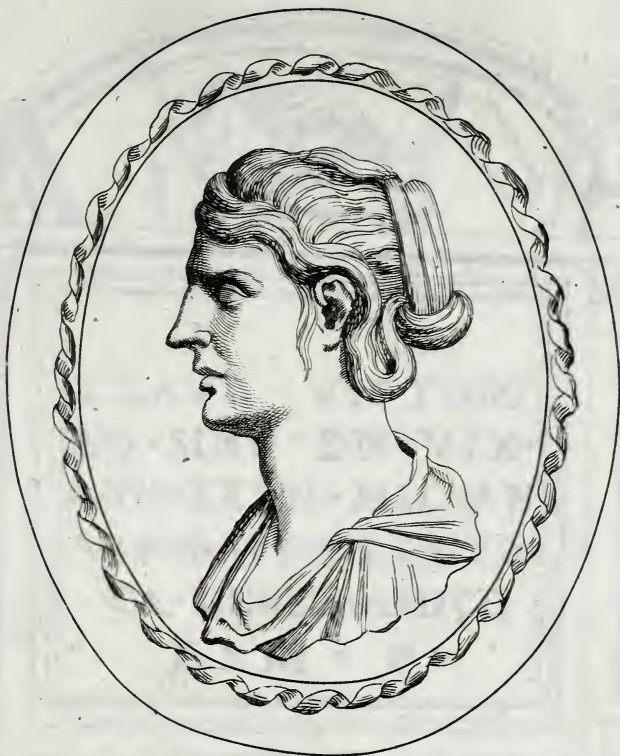

TESTA INCOGNITA

In Corniola

TESTA INCOGNITA

In Corniola

D M
CLAVD · VICTORI
EQ · SING · DN · VIX ·
ANN · XXVII · MIL · AN
VII · M · AVR · VRSINVS ·
CA · HERES · AMICO
B · M · P ·